

**ПРИВАТНА УСТАНОВА
«НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА»**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МІНОВСЬКИЙ ВЛАДИСЛАВ ВАЛЕНТИНОВИЧ

УДК 343.3

ДИСЕРТАЦІЯ

**НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ
КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ**

12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

В.В. Міновський

Науковий керівник:
Шаблистий Володимир Вікторович,
доктор юридичних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Міновський В. В. Національна поліція України як суб'єкт запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право. – Науково-дослідний інститут публічного права Київ, 2024; Дніпровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2024.

У дисертації здійснено наукове узагальнення і вирішення наукового завдання, яке полягало у криминологічному пізнанні Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням з визначенням шляхів розв'язання низки теоретичних і прикладних проблем.

Доведено, що НПУ має подвійний правовий статус суб'єкта запобігання корупції: 1) загальний – як орган, який здійснює антикорупційну діяльність реалізуючи свій статус як правоохоронного органу; 2) спеціальний – як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції. З погляду таких філософських категорій діалектики як, «загальне», «особливе» та «одиничне», повноваження НПУ співвідносяться у такий спосіб: повноваження щодо здійснення правоохоронної діяльності є загальним родовим поняттям; повноваження здійснювати антикорупційну діяльність є особливим; повноваження спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції є одиничним. На сьогодні відсутнім є окремий перелік повноважень НПУ у сфері протидії корупції, а загальні та спеціальні повноваження у цій сфері не розмежовані. Класифіковано такі повноваження за критерієм дії на коло суб'єктів на: 1) загальні (поширюються на невизначене коло суб'єктів); 2) спеціальні (поширюються виключно на Національну поліцію України або тільки на спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції). Запропоновано до спеціальних повноважень НПУ у сфері запобігання

корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням, визначених Законом України «Про запобігання корупції», відносити: 1) реалізація гарантій незалежності Національного агентства з питань запобігання корупції; 2) забезпечення функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про Запобігання корупції»; 3) проведення спеціальної перевірки стосовно відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність судимості, її зняття, погашення; 4) забезпечення функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також здійснення перевірки за повідомленнями викривачів та забезпечувати їх права і гарантії захисту (трудових прав, права на конфіденційність та анонімність, права на отримання інформації, права на винагороду); 5) реагування на ініціативні повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, ґрунтуючись на отриманих матеріалах, що свідчать про факти їх вчинення; 6) здійснення міжнародної правової допомоги та інших видів міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення (у межах своєї компетенції).

З'ясовано, що у системі Національної поліції України повноваження спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції покладено на: 1) Департамент внутрішньої безпеки; 2) Департамент стратегічних розслідувань; 3) Департамент боротьби з наркозлочинністю; 4) Департамент карного розшуку; 5) Головне слідче управління; 6) Управління дідзнання. Констатовано невідповідність спеціальних повноважень, визначених у Законі України «Про запобігання корупції» повноваженням якими наділені зазначені підрозділи. Запропоновано у системі НПУ до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, крім визначених, відносити: 1) Департамент кримінального аналізу НПУ; 2) Управління запобігання корупції НПУ.

Розкрито зміст та сутність таких термінопонять, як «корупційне правопорушення» та правопорушення пов'язане із корупцією», досліджено структурні елементи протидії корупції (запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням та реагування на факти їх вчинення). Запропоновано найбільш доцільний конструктив запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ: а) профілактика (виявлення й усунення причин та умов цих правопорушень); б) попередження (встановлення осіб, які виношують намір на вчинення корупційних правопорушень, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації їх замислів); в) припинення готування чи замаху на вчинення корупційних та пов'язаним із корупцією правопорушень (виявлення осіб, які готуються до вчинення таких правопорушень, ужиття до них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчений злочин).

Надано поняття «Національна поліція України як суб'єкт запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – це система органів та підрозділів, а також посадових осіб, що відповідно до законодавства й у межах своїх повноважень здійснюють внутрішньо-системні та позасистемні адміністративні, організаційні, оперативно-розшукові та інші заходи, направлені на профілактику корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення й усунення причин та умов), їх попередження (встановлення осіб, які виношують намір їх вчинити, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації замислів), а також припинення (виявлення осіб, які готуються до їх вчинення, ужиття до них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчене кримінальне правопорушення)».

Визначено, що під методологією дослідження Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням потрібно розуміти систему принципів, підходів і методів пізнання, використання яких забезпечить отримання достовірних результатів та

виконання наукового завдання.

Проаналізовано правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ крізь призму двох складових: процес правотворчості (правотворчої діяльності); стан (ступінь) урегульованості правовими засобами суспільних відносин. З'ясовано, що під правовим регулюванням антикорупційної діяльності Національної поліції України потрібно розуміти: а) процес правотворчості уповноважених суб'єктів щодо врегулювання цієї (антикорупційної) діяльності з метою упорядкування, закріплення і забезпечення правоохоронних відносин у цій сфері; б) стан (ступінь) урегульованості цієї (антикорупційної) діяльності нормами права та іншими юридичними засобами. Визначено предмет правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ.

Систематизовано нормативно-правові акти, які регулюють антикорупційну діяльність НПУ, за критерієм ієрархічної підпорядкованості від актів вищої юридичної сили до актів нижчої юридичної сили.

Надано пропозиції з удосконалення правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ.

Розкрито, що головними елементами організації антикорупційної діяльності НПУ є: аналіз стану запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ – 46 %; планування запобіжної антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ – 73 %; створення керованої системи виконавців здійснення антикорупційних заходів (підготовка і навчання особового складу) – 37 %; розстановка сил та засобів запобіжної антикорупційної діяльності оперативних підрозділів НПУ – 52 %; забезпечення взаємодії у процесі запобіжної антикорупційної діяльності між органами та підрозділами НПУ, а також з іншими суб'єктами протидії корупції – 64 %; матеріально технічне забезпечення здійснення антикорупційних заходів органами та підрозділами НПУ – 76 %; проведення оперативних нарад з метою забезпечення контролю виконання антикорупційних заходів та надання методичної допомоги в організації їх здійснення – 61 %; оцінювання результатів роботи з урахуванням кореляційної

співзалежності результативності внутрішньо-системних та позасистемних заходів запобігання корупції – 72 %.

З'ясовано, що НПУ здійснює загально соціальні, спеціально-кримінологічні, індивідуальні заходи запобігання корупції.

Доведено, що серед найбільш дієвих спеціально-кримінологічних заходів попередження та припинення корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень як позасистемних, так і внутрішньо-системних є заходи оперативно-розшукового запобігання.

Визначено, що виявлення корупційних кримінальних правопорушень відбувається на стадії: підготовки – 17 %; замаху – 23 %; безпосереднього вчинення – 19 %; після вчинення – 41 %.

Доведено, що найбільш ефективними заходами попередження та припинення корупційних кримінальних правопорушень є: спеціальні методи впливу за допомогою штатних та позаштатних працівників – 25 %; оперативні комбінації під час оперативно-розшукових заходів та/або негласних слідчих (розшукових) дій – 34 %; складання адміністративних протоколів на стадії виявлення корупційних адміністративних правопорушень, які ще не переросли у корупційні кримінальні правопорушення – 29 %; проведення службових розслідувань за фактами виявлення дисциплінарних порушень – 16 %; інше 7 %

10. З'ясовано, що у світі існують кілька моделей функціонування суб'єктів протидії корупції: 1. Наявність багатоцільових антикорупційних агентств. 2. Запобігання та протидію корупції здійснюють виключно правоохоронні органи. 3. Функції запобігання та протидії корупції диференціюються, які правило, між трьома групами суб'єктів: а) антикорупційні ради – функціонально формують та спрямовують державну антикорупційну політику через розробку та реалізацію стратегій, програм, планів та ін.; б) спеціально створені суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції; в) суб'єкти, які сприяють антикорупційній діяльності, проте запобігання та протидії корупції не є їх функцією.

Встановлено, що кожна із названих моделей, яка запроваджена у

економічно розвинутих і політично стабільних країнах, дають досить високий результат у протидії корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушеннями. Це означає, що ефективність функціонування моделі антикорупційної діяльності спеціально створених та/або правоохоронних органів залежить не від виду самої моделі, а від якості та ефективності функціонування антикорупційних механізмів у цілому та у діяльності таких суб'єктів зокрема. В свою чергу ефективність функціонування таких механізмів залежить в першу чергу від адекватності, реальності та ефективності державної антикорупційної політики, «політичної волі» та ін.

Визначено, що серед комплексних заходів, які застосовуються під час запобігання та протидії корупції у зарубіжних країнах найбільш дієвими є:

- а) профілактика, кінцевою метою якої є високий рівень антикорупційної культури серед працівників правоохоронних органів, державних службовців та населення, виховання патріотизму та ін.;
- б) контроль та управління ризик-факторами – усунення причин та умов вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень;
- в) державний контроль за дієвістю антикорупційних механізмів, політична підтримка, аналіз та перегляд антикорупційної політики щодо діяльності правоохоронних органів та/або спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, державне фінансування антикорупційних інститутів та програм протидії корупції тощо;
- г) залучення бізнес-орієнтованих приватних організацій та компаній, громадськості, засобів масової інформації до запобігання та протидії корупції;
- д) багатоаспектне впровадження інституту викривачів в законодавство, менталітет, антикорупційну практику; його популяризація та використання;
- е) спеціальні заходи розслідування корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень гласного та негласного характеру та ін.

Доведено, що відсутність відпрацьованих механізмів виплати винагород викривачам може призвести до негативних наслідків або протилежних результатів у порівнянні з очікуваними від функціонування інституту викривачів. Зокрема серед таких негативних наслідків визначено:

1. Виникнення корупційних схем щодо отримання коштів, які призначаються викривачам, особами, уповноваженими на прийняття відповідних рішень.

2. Винайдення механізмів та підстав для штучної невиклати винагород викривачам; їх реалізація уповноваженими особами з метою виконання вказівок щодо економії державного бюджету.

3. Втрата іміджу інституту викривачів.

4. Зниження рівня довіри до держави, яка такої, що нездатна забезпечити виплати викривачам та організувати роботу відповідних органів в уособленні спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, у тому числі НПУ.

5. Збільшення рівня корупції за рахунок неієвості стримувального механізму (інституту викривачів), який був «розпіарений» як один із основних негласних способів отримання доказової інформації про корупціонерів, що на відміну від негласних позаштатних працівників оперативних підрозділів характеризується високим ступенем анонімності і раптовістю викриття як для осіб відносно яких така інформація збирається викривачами, так і для отримувачів цієї інформації.

6. Виникнення корупційної мотивації у потенційних викривачів (на заміну мотивації щодо отримання винагороди або компенсації).

***Ключові слова:** оперативно-розшукова діяльність, викривач, планування, профілактика, попередження, припинення, організація, нормативно-правовий акт.*

SUMMARY

Minovsky V. V. The National Police of Ukraine as an etity of prevention of corruption and corruption-related offenses. – *The manuscript.*

The thesis is for a Candidate's Degree in Law, in the field 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. Research Institute of Public Law Kyiv, 2024; Dnipro State University of Internal Affairs, Dnipro, 2024.

The dissertation provides a scientific generalization and solution to the

scientific task, which consisted in criminological knowledge of the National Police of Ukraine as a subject of preventing corruption and corruption-related offenses, with the identification of ways to solve a number of theoretical and applied problems.

It is proven that the National Police of Ukraine has a dual legal status as a subject of corruption prevention: 1) general – as a body that carries out anti-corruption activities while implementing its status as a law enforcement body; 2) special as a specially authorized subject in the field of combating corruption. From the point of view of such philosophical categories of dialectics as “general”, “special” and “unique”, the powers of the National Police of Ukraine are correlated as follows: the powers to carry out law enforcement activities are a general generic concept; the powers to carry out anti-corruption activities are special; the powers of a specially authorized subject in the field of combating corruption are unique. Currently, there is no separate list of powers of the National Police of Ukraine in the field of combating corruption, and general and special powers in this area are not distinguished. The following powers are classified according to the criterion of action on the range of subjects: 1) general (apply to an unspecified range of subjects); 2) special (apply exclusively to the National Police of Ukraine or only to specially authorized subjects in the field of combating corruption). It is proposed that the special powers of the National Police of Ukraine in the field of preventing corruption and corruption-related offenses, defined by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", include: 1) implementation of guarantees of independence of the National Agency for the Prevention of Corruption; 2) ensuring the functioning of internal and regular channels for reporting possible facts of corruption or corruption-related offenses, other violations of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption"; 3) conducting a special check regarding information on bringing a person to criminal liability, the presence of a criminal record, its removal, and expungement; 4) ensuring the functioning of internal and regular channels for reporting possible facts of corruption or corruption-related offenses, as well as conducting checks on whistleblowers' reports and ensuring their rights and guarantees of protection (labor rights, the right to confidentiality and anonymity, the right to receive information, the right to

remuneration); 5) responding to the initiative reports of the National Agency for the Prevention of Corruption by conducting an internal investigation, taking measures to bring to justice persons guilty of committing corruption or corruption-related offenses, based on the materials received, indicating the facts of their commission; 6) providing international legal assistance and other types of international cooperation in cases of corruption offenses (within its competence).

It was found that in the system of the National Police of Ukraine, the powers of specially authorized entities in the field of combating corruption are assigned to: 1) Department of Internal Security; 2) Department of Strategic Investigations; 3) Department of Combating Drug Crime; 4) Department of Criminal Investigation; 5) Main Investigation Department; 6) Inquiry Department. It was found that the special powers defined in the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" do not correspond to the powers vested in the specified units. It is proposed that in the system of the National Police of Ukraine, in addition to those specified, the following should be included in the list of specially authorized entities in the field of combating corruption: 1) Department of Criminal Analysis; 2) Department of Corruption Prevention.

The content and essence of such terms as "corruption offense" and "corruption-related offense" are revealed, the structural elements of combating corruption (prevention of corruption and corruption-related offenses and response to the facts of their commission) are investigated. The most appropriate constructive approach to preventing corruption and corruption-related offenses by the bodies and units of the National Police is proposed: a) prevention (identification and elimination of the causes and conditions of these offenses); b) prevention (identification of persons who intend to commit corruption offenses, and application of preventive measures to them in order to prevent the implementation of their plans); c) cessation of preparation or attempt to commit corruption and corruption-related offenses (identification of persons who are preparing to commit such offenses, taking measures against them in order to prevent the development of preparation into an attempt and a completed crime).

The concept of “The National Police of Ukraine as a subject of prevention of corruption and corruption-related offenses is provided – it is a system of bodies and units, as well as officials, which, in accordance with the legislation and within the limits of their powers, carry out intra-system and extra-system administrative, organizational, operational-search and other measures aimed at preventing corruption and corruption-related offenses (identifying and eliminating the causes and conditions), their prevention (identifying persons who intend to commit them, and applying preventive measures to them in order to prevent the implementation of their plans), as well as their termination (identifying persons who are preparing to commit them, taking measures against them in order to prevent the development of preparation into an attempt and a completed criminal offense)”.

It was determined that the methodology of research of the National Police of Ukraine as a subject of prevention of corruption and corruption-related offenses should be understood as a system of principles, approaches and methods of cognition, the use of which will ensure obtaining reliable results and fulfilling the scientific task.

The legal regulation of the anti-corruption activities of the National Police of Ukraine was analyzed through the prism of two components: the process of law-making (law-making activity); the state (degree) of regulation by legal means of social relations. It was found that the legal regulation of the anti-corruption activities of the National Police of Ukraine should be understood as: a) the process of law-making by authorized entities to regulate this (anti-corruption) activity in order to streamline, consolidate and ensure law enforcement relations in this area; b) the state (degree) of regulation of this (anti-corruption) activity by legal norms and other legal means. The subject of legal regulation of the anti-corruption activities of the National Police of Ukraine was determined.

The regulatory and legal acts that regulate the anti-corruption activities of the National Police of Ukraine were systematized according to the criterion of hierarchical subordination from acts of higher legal force to acts of lower legal force.

Proposals were made to improve the legal regulation of the anti-corruption activities of the National Police of Ukraine.

It was revealed that the main elements of the organization of the NPU's anti-corruption activities are: analysis of the state of prevention of corruption and corruption-related offenses by the NPU's bodies and units – 46%; planning of preventive anti-corruption activities of the NPU's bodies and units – 73%; creation of a managed system of executors of anti-corruption measures (training and education of personnel) – 37%; deployment of forces and means of preventive anti-corruption activities of the NPU's operational units – 52%; ensuring interaction in the process of preventive anti-corruption activities between the NPU's bodies and units, as well as with other entities combating corruption – 64%; material and technical support for the implementation of anti-corruption measures by the NPU's bodies and units – 76%; holding operational meetings to ensure control over the implementation of anti-corruption measures and providing methodological assistance in organizing their implementation – 61%; evaluation of work results taking into account the correlation codependency of the effectiveness of intra-system and extra-system measures to prevent corruption – 72%.

It was found that the NPU carries out general social, special criminological, individual measures to prevent corruption.

It is proven that among the most effective special criminological measures to prevent and stop corruption and corruption-related criminal offenses, both extra-system and intra-system, are measures of operational-search prevention.

It was determined that the detection of corruption criminal offenses occurs at the stage of: preparation 17%; attempt – 23%; direct commission – 19%; after commission 41%.

It was proven that the most effective measures to prevent and stop corruption criminal offenses are: special methods of influence with the help of full-time and part-time employees – 25%; operational combinations during operational-search activities and/or covert investigative (search) actions – 34%; drawing up administrative protocols at the stage of detecting corruption administrative offenses that have not yet developed into corruption criminal offenses – 29%; conducting official investigations into the facts of detecting disciplinary violations – 16%; other

7%

10. It was found that there are several models of functioning of subjects of combating corruption in the world: 1. The presence of multi-purpose anti-corruption agencies. 2. Prevention and counteraction to corruption are carried out exclusively by law enforcement agencies. 3. The functions of preventing and countering corruption are differentiated, as a rule, between three groups of entities: a) anti-corruption councils – functionally form and direct the state anti-corruption policy through the development and implementation of strategies, programs, plans, etc.; b) specially created entities in the field of preventing and countering corruption; c) entities that contribute to anti-corruption activities, but preventing and countering corruption is not their function.

It has been established that each of the above models, which is introduced in economically developed and politically stable countries, gives a fairly high result in combating corruption and corruption-related offenses. This means that the effectiveness of the functioning of the model of anti-corruption activities of specially created and/or law enforcement bodies depends not on the type of the model itself, but on the quality and effectiveness of the functioning of anti-corruption mechanisms in general and in the activities of such entities in particular. In turn, the effectiveness of the functioning of such mechanisms depends primarily on the adequacy, reality and effectiveness of the state anti-corruption policy, "political will", etc.

It has been determined that among the comprehensive measures used to prevent and combat corruption in foreign countries, the most effective are: a) prevention, the ultimate goal of which is a high level of anti-corruption culture among law enforcement officers, civil servants and the population, the upbringing of patriotism, etc.; b) control and management of risk factors – eliminating the causes and conditions for committing corruption and corruption-related offenses; c) state control over the effectiveness of anti-corruption mechanisms, political support, analysis and review of anti-corruption policy regarding the activities of law enforcement agencies and/or specially authorized entities in the field of combating corruption, state financing of anti-corruption institutions and programs to combat

corruption, etc.; d) involvement of business-oriented private organizations and companies, the public, and the media in preventing and combating corruption; e) multi-faceted implementation of the whistleblower institute in legislation, mentality, and anti-corruption practice; its popularization and use; e) special measures to investigate corruption and corruption-related offenses of an overt and covert nature, etc. It has been proven that the absence of well-established mechanisms for paying rewards to whistleblowers can lead to negative consequences or opposite results compared to those expected from the functioning of the whistleblower institution. In particular, such negative consequences include: 1. The emergence of corruption schemes for obtaining funds assigned to whistleblowers by persons authorized to make relevant decisions. 2. Invention of mechanisms and grounds for artificial non-payment of rewards to whistleblowers; their implementation by authorized persons in order to fulfill instructions on saving the state budget. 3. Loss of image of the whistleblower institution. 4. Decrease in the level of trust in the state, which is such that it is unable to provide payments to whistleblowers and organize the work of relevant bodies in the person of specially authorized entities in the field of combating corruption, including the National Prosecutor's Office. 5. Increasing the level of corruption due to the ineffectiveness of the deterrent mechanism (the institution of whistleblowers), which was "publicized" as one of the main secret ways of obtaining evidentiary information about corrupt officials, which, unlike secret freelancers of operational units, is characterized by a high degree of anonymity and suddenness of exposure both for the persons about whom such information is collected by whistleblowers and for the recipients of this information. 6. Emergence of corruption motivation in potential whistleblowers (instead of motivation to receive reward or compensation).

Keywords: *operational-search activity, whistleblower, planning, prevention, warning, termination, organization, regulatory legal act.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Наукові праці, в яких опубліковано
основні наукові результати дисертації:*

1. Міновський В. В. Стан наукової розробленості діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2021. № 3. С. 143–147.

2. Міновський В. В. Методологія наукового дослідження діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Право та державне управління.* 2022. № 3. С. 290–295.

3. Міновський В. В. Організація антикорупційної діяльності Національної поліції України. *Право і суспільство.* 2023. № 6. С. 245–251.

4. Міновський В. В. Правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції України. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management).* 2023. № 7. С. 301–306.

5. Міновський В. В. Понятійно-категоріальний апарат діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2024. Випуск 5. С. 178–190.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Міновський В. В. Запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 трав. 2021 р.).* Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 125–130.

7. Міновський В. В. Досвід окремих зарубіжних країн у запобіганні

корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами, які здійснюють поліцейські функції. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18–19 верес. 2024 р.). Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	19
ВСТУП	20
Розділ 1. КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ	30
1.1. Стан наукової розробленості діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням	30
1.2. Понятійно-категоріальний апарат діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням	59
1.3. Методологія наукового дослідження діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням	96
Висновки до розділу 1	109
Розділ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	112
2.1. Правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції України	112
2.2. Організація антикорупційної діяльності Національної поліції України	135
Висновки до розділу 2.....	154

Розділ 3. ЗАПОБІЖНА АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	157
3.1. Запобігання органами та підрозділами Національної поліції корупційним і пов'язаним із корупцією правопорушенням	157
3.2. Закордонний досвід запобігання правоохоронними органами корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням	172
Висновки до розділу 3	193
ВИСНОВКИ	197
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	204
ДОДАТКИ	239

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

БЕБ	–	Бюро економічної безпеки України
ГСУ	–	Головне слідче управління
ГУНП	–	Головне управління Національної поліції
ДБН	–	Департамент боротьби з наркозлочинністю
ДБР	–	Державне бюро розслідувань
ДВБ	–	Департамент внутрішньої безпеки
ДКР	–	Департамент карного розшуку
ДСР	–	Департамент стратегічних розслідувань
ЄРДР	–	Єдиний реєстр досудових розслідувань
КК	–	Кримінальний кодекс
КПК	–	Кримінальний процесуальний кодекс
КУпАП	–	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС	–	Міністерство внутрішніх справ
НАБУ	–	Національне антикорупційне бюро України
НАЗК	–	Національне агентство з питань запобігання корупції
НПУ	–	Національна поліція України
НСРД	–	Негласні слідчі (розшукові) дії
ОВС	–	Органи внутрішніх справ
ОРД	–	Оперативно-розшукова діяльність
ОРЗ	–	Оперативно-розшукові заходи
ОРС	–	Оперативно-розшукова справа
ОТЗ	–	Оперативно-технічні заходи
САП	–	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СОГ	–	Слідчо-оперативна група
СРД	–	Слідчі (розшукові) дії
УД	–	Управління дізнання

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Незважаючи на широке коло прийнятих рішень та вжитих за роки незалежності України політичних, правових, адміністративних, організаційних, економічних, а також інших кримінологічних заходів (загальносоціальних та спеціальних) щодо протидії корупції, на сьогодні остання виступає однією з головних проблем функціонування усіх інститутів держави і суспільства. Життєво важливим акцентом ця проблема сьогодні позначається на фінансовому та матеріальному забезпеченні сил безпеки та оборони під час відсічі збройної агресії проти України, а також на ефективності використання міжнародних і внутрішніх ресурсів під час захисту державної та національної безпеки.

Наявність корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень в усіх сферах і життєво важливих галузях держави вказує на малоефективність існуючих заходів запобігання цьому негативному явищу з боку держави. На сьогодні (з початку повномасштабної війни в Україні) спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості облікованих корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень, а також установленої суми матеріальних збитків від їх учинення. Відповідно до статистичних даних МВС України кількість облікованих корупційних кримінальних правопорушень, кримінальні провадження за якими закінчені розслідуванням у 2021 р. становить 4775; у 2022 р. – 3161; у 2023 р. – 4358; у 2024 р. – 5254. Кількість складених протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду (без повторно направлених) у 2021 р. становить 14152; у 2022 р. – 6757; у 2023 р. – 14211; у 2024 р. – 15215. Загальна сума установлених матеріальних збитків за корупційними правопорушеннями (за закінченими розслідуванням кримінальними провадженнями) у 2021 р. становила 5,24 млрд грн.; 2022 р. – 1,8 млрд грн., 2023 р. – 2,84 млрд грн., у 2024 р. – 3,36 млрд грн.

Таким чином, протидія корупційним та пов'язаним із корупцією

правопорушеннями обумовлює потребу у зміні концептуальних підходів до комплексного вирішення цієї проблеми. Вдосконалення діяльності Національної поліції України (далі – НПУ) як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням у цьому контексті є першочерговим завданням антикорупційної політики та привертає особливу увагу у зв'язку із покладеними на неї завданнями з протидії злочинності, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави у цілому, а також реалізацією повноважень як спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції.

Кількість виявлених працівниками органів внутрішніх справ (далі – ОВС) корупційних кримінальних правопорушень, кримінальні провадження за якими закінчені розслідуванням, у 2021 р. становить 3801, з яких 3794 направлено до суду з обвинувальним актом; у 2022 р. – 2757 та 2754 відповідно; у 2023 р. – 3703 та 3693; у 2024 р. – 4536 та 4518. Кількість складених працівниками ОВС протоколів про корупційні правопорушення, направлених до суду (без повторно направлених), збігається із зазначеною вище кількістю таких протоколів по роках. Загальна сума установлених матеріальних збитків за корупційними правопорушеннями (за закінченими кримінальними провадженнями, досудове розслідування у яких здійснювалось слідчими ОВС) у 2021 р. становить 3,32 млрд грн., 2022 р. – 1,69 млрд грн., 2023 р. – 2,46 млрд грн., у 2024 р. – 1,79 млрд грн.

Найбільш небезпечною є проблема вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень у правоохоронних органах, а особливо їхніми працівниками як спеціально уповноваженими суб'єктами з протидії корупції. Кількість службовців і працівників ОВС, які вчинили кримінальні корупційні правопорушення, у 2021 р. становила 82 особи, 2022 р. – 33, 2023 р. – 67, у 2024 р. – 54 особи. До того ж кількість службовців і працівників ОВС, яких притягнуто судом до адміністративної відповідальності (з накладенням стягнення у вигляді штрафу), у 2021 р. становила 263 особи, 2022 р. – 75, 2023 р. – 12, у 2024 р. – 184 особи.

Фундаментальні основи зазначених проблем досліджувалися

вітчизняними вченими, серед яких значний внесок у їх вирішення зробили О. М. Бандурка, Ю. В. Баулін, М. Ю. Бездольний, М. В. Буроменський, Т. А. Денисова, С. Ф. Денисов, В. В. Голіна, О. М. Джужа, О. О. Житний, А. П. Закалюк, В. С. Зеленецький, О. Г. Кальман, А. В. Коваленко, М. Г. Колодяжний, І. М. Копотун, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, А. Н. Михненко, Н. А. Савінова, С. І. Спільник, М. І. Хавронюк, В. В. Шаблистий, О. Ю. Шостко, Н. М. Ярмиш та інші.

Основними науковими дослідженнями, у яких започатковано розв'язання сучасних проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, є дослідження М. В. Кікалішвілі «Теоретико-прикладні засади формування та реалізації стратегії й тактики протидії корупційній злочинності» (Дніпро, 2021); В. М. Трепак «Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні» (Львів, 2020); Р. В. Гречанюк «Концептуальні засади адміністративної діяльності спеціалізованих антикорупційних органів України» (Тернопіль, 2020).

Проте, незважаючи на широкий спектр досліджень різних теоретичних та практичних аспектів протидії корупції, проблематика теоретичних, правових, організаційних і тактичних засад діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням залишається недостатньо вивченою.

Відсутність комплексної розробленості проблематики діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, що відповідали б сучасним вимогам теорії та практики кримінології, а також недосконалість правового регулювання й організації цієї діяльності вказує на своєчасність і необхідність її дослідження, що своєю чергою обумовлює її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до: Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, затвердженої Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20.06.2022 № 2322-IX; Переліку пріоритетних

тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.04.2024 № 476; Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 4.03.2023 № 220; Антикорупційної програми Міністерства внутрішніх справ України на 2023-2025 роки, затвердженої наказом МВС України від 28.02.2023 № 136; Антикорупційної програми Національної поліції України на 2022-2024 роки, затвердженої наказом Національної поліції України від 30.12.2021 № 1088; п.п. 8, 10, 11, 16 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11.06.2020 № 454; п.п. 11, 13, 18 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2025-2029 роки, затвердженої наказом МВС України від 21.05.2024 № 326; п. 3 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026 роки, затвердженої наказом МОН України від 03.02.2022 № 109.

Мета і завдання дослідження. *Метою* роботи є вирішення конкретного наукового завдання, що полягає в кримінологічному пізнанні Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням. Комплексність мети і її багатоплановість зумовили необхідність вирішення таких *завдань*:

- з'ясувати стан наукової розробленості діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням і виокремити проблематику, що потребують наукової розробки;

- розкрити понятійно-категоріальний апарат діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням;

- визначити методологію наукового дослідження діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням;

- проаналізувати правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ та надати пропозиції з його вдосконалення;
- розкрити організацію антикорупційної діяльності НПУ;
- з'ясувати стан та заходи запобігання органами та підрозділами Національної поліції корупційним і пов'язаним із корупцією правопорушенням;
- виокремити позитивний закордонний досвід запобігання правоохоронними органами корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері діяльності правоохоронних органів щодо забезпечення законності та правопорядку в державі.

Предмет дослідження – Національна поліція України як суб'єкт запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

Методи дослідження. У роботі використовувались загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання у розрізі вивчення об'єкта й предмета дослідження, а також з урахуванням специфіки поставленої мети. Основою для їх застосування став *діалектичний* метод, що використовувався для визначення сутності та соціальної обумовленості антикорупційної діяльності правоохоронних органів, динаміки правоохоронних відносин, що виникають під час запобігання органами та підрозділами НПУ корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, а також встановлення ролі НПУ у реалізації державної антикорупційної політики (підрозділи 1.1-1.3); *формально-логічний* метод використано для визначення ключових терміносполук, пов'язаних із діяльністю Національної поліції як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, а також визначення компетенції її органів та підрозділів через зіставлення їхніх повноважень, визначених у різних нормативно-правових актах, формулювання й обґрунтування проміжних та загальних висновків (підрозділи 1.2-1.3, 2.1-2.2, 3.1-3.2); *системно-структурний* метод використано для: виокремлення змістовних елементів організації діяльності органів та підрозділів НПУ, що здійснюють запобіжну

антикорупційну діяльність як спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції; визначення системи спеціально-кримінологічних заходів зі специфічною особливістю (можливістю здійснювати функцію оперативно-розшукової діяльності та досудове розслідування, вести адміністративні провадження, здійснювати службові розслідування відповідно до компетенції) (розділи 1-3); *порівняльно-правовий та компаративістський* методи дозволили проаналізувати вітчизняне законодавство, що регламентує антикорупційну діяльність НПУ, вивчити позитивний закордонний досвід правового регулювання антикорупційної діяльності правоохоронних органів, а також зіставити їх з метою обґрунтування висновків і пропозицій щодо доповнення чи уточнення вітчизняного законодавства (розділи 2-3); *соціологічний метод* (опитування) використано для отримання необхідних емпіричних даних із зазначеної проблематики щодо практичного досвіду антикорупційної діяльності працівників поліції, а також узагальнити результати їх анкетування (розділи 1-3); *статистичний метод* використано для аналізу статистичних даних щодо протидії корупції в системі органів та підрозділів Національної поліції, а також щодо їх позасистемної антикорупційної діяльності.

Емпіричну основу дослідження становлять систематизовані дані державної та відомчої статистичної звітності про стан протидії корупції, у тому числі інформаційної системи моніторингу реалізації державної антикорупційної політики (далі – ІСМ ДАП); матеріали оперативної, слідчої і судової практики протягом 2020-2024 рр.; зведені результати опитувань 243-х працівників НПУ (107-и слідчих та дізнавачів, 136-и працівників підрозділів Департаменту внутрішньої безпеки, Департаменту стратегічних розслідувань, Департаменту боротьби з наркозлочинністю, Департаменту карного розшуку).

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним кримінологічним дослідженням Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. У результаті дослідження сформульовано низку наукових положень, висновків і

рекомендацій, що відзначаються вагомою теоретичною та практичною значущістю, а також вирізняються науковою новизною, зокрема:

вперше:

- обґрунтовано, що НПУ має подвійний правовий статус суб'єкта запобігання корупції: 1) загальний – як орган, що здійснює антикорупційну діяльність, реалізуючи свій статус як правоохоронного органу (перший статус); 2) спеціальний – як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції (другий статус);

- запропоновано класифікувати повноваження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням за критерієм дії на коло суб'єктів на: 1) загальні (поширюються на невизначене коло суб'єктів); 2) спеціальні (поширюються виключно на Національну поліцію України або тільки на спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції);

- запропоновано у теорії кримінології розглядати запобіжну антикорупційну діяльність НПУ як комплексну модель внутрішньосистемних та позасистемних (зовнішньосистемних) кримінологічних заходів її органів і підрозділів, спрямованих на запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням;

- виявлено кореляційні зв'язки між ефективністю внутрішньосистемних та позасистемних (зовнішньосистемних) заходів запобігання НПУ корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, що обумовлюються співзалежністю антикорупційного впливу на рівень корупції серед працівників її органів і підрозділів та ефективністю антикорупційної діяльності останніх щодо осіб, зазначених у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»;

удосконалено:

- методологічні підходи комплексного дослідження діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, зокрема як таку, що потрібно розглядати крізь призму трьох складових елементів: 1) повноваження органів та підрозділів щодо вжиття

заходів запобігання корупції серед поліцейських та державних службовців у Національній поліції; 2) повноваження органів та підрозділів щодо вжиття заходів запобігання корупції в інших органах, установах, державних та недержавних організаціях; 3) повноваження органів та підрозділів як спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції). Перший із названих елементів належить до внутрішньосистемної антикорупційної діяльності НПУ, а два інших – до позасистемної (зовнішньосистемної);

– аргументацію необхідності оптимізації нормативно-правового регулювання запобіжної діяльності НПУ;

– теоретичні підходи щодо елементів організації антикорупційної діяльності НПУ, серед яких головними є: аналіз стану запобігання органами та підрозділами НПУ корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням; планування запобіжної антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ; створення керованої системи виконавців здійснення антикорупційних заходів (підготовка і навчання особового складу); розстановка сил та засобів запобіжної антикорупційної діяльності оперативних підрозділів НПУ; забезпечення взаємодії у процесі запобіжної антикорупційної діяльності між органами та підрозділами НПУ, а також з іншими суб'єктами протидії корупції; матеріально технічне забезпечення здійснення антикорупційних заходів органами та підрозділами НПУ; проведення оперативних нарад з метою забезпечення контролю виконання антикорупційних заходів та надання методичної допомоги в організації їх здійснення; оцінювання результатів роботи з урахуванням кореляційної співзалежності результативності внутрішньосистемних та позасистемних заходів запобігання корупції;

дістало подальшого розвитку:

– з'ясування стану наукової розробленості діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, виокремлено існуючі наукові здобутки, а також проблемні питання, що потребують наукової розробки;

- теоретичні положення про систему кримінологічних заходів запобігання

Національною поліцією України корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням;

- наукові знання про позитивний досвід зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що викладені й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і рекомендації становлять науково-теоретичний інтерес та практичну цінність і можуть бути використані у:

науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження антикорупційної діяльності НПУ, зокрема щодо корупційних ризиків та заходів запобігання і протидії корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням;

освітньому процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Запобігання кримінальним правопорушенням Національною поліцією України», «Актуальні проблеми кримінології», «Аналіз та прогнозування злочинності»;

правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства та інших нормативно-правових актів України, що регулюють питання запобігання органами та підрозділами в системі НПУ корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням;

практичній діяльності – для вдосконалення антикорупційної діяльності органів та підрозділів у системі НПУ.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення й висновки дисертації оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування» (м. Дніпро, 28 травня 2021 р.); «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.).

Публікації. Основні сформульовані в дисертації положення та висновки відображено в семи наукових публікаціях за темою дослідження, з яких чотири статі у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, одна стаття у зарубіжному періодичному виданні за профілем

дисертації та дві тези доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, із яких 184 сторінки основного тексту. Список використаних джерел налічує 323 найменування і займає 35 сторінок, 2 додатки викладено на 4-х сторінках.

Розділ 1

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ТА ПОВ'ЯЗАНИМ ІЗ КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

1.1. Стан наукової розробленості діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням

Головною умовою будь-якого наукового дослідження є ґрунтовний аналіз наукового доробку вітчизняних та іноземних учених різних історичних періодів. Такий аналіз дасть змогу з'ясувати найвагоміші з-поміж них, що стали теоретичним підґрунтям предмета дослідження, з одного боку, й акцентувати на проблемних аспектах, що залишилися поза межами дослідження попередників, у контексті соціально-економічних, політичних, нормативно-правових, криміногенних та інших чинників – з іншого [13, с. 107].

Очевидно, що отримання нових знань потребує вивчення попередніх напрацювань авторів, які займалися науковою розробкою проблематики діяльності НПУ щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, а також тих наукових досліджень, у яких питання антикорупційної діяльності правоохоронних органів розглядувалось у комплексі заходів з протидії корупції.

На сьогодні комплексного вивчення стану існуючих в Україні наукових праць та розробок з проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням здійснено ще не було.

Вирішення проблематики запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням досить активно розроблялося багатьма вітчизняними вченими як в межах юридичних наук (адміністративного та

кримінального права, кримінології, криміналістики, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, теорії та історії держави і права тощо), так і інших гуманітарних наук (соціології, політології, психології, державного управління і т.п.).

Спектр проблемних питань, що вирішувалися у наукових роботах, фрагментарно включав аналіз наукових здобутків вітчизняних і закордонних учених, які досліджували діяльність окремих суб'єктів протидії цим негативним явищам, у тому числі правоохоронних органів.

Для зручності проаналізуємо ці роботи відповідно до наукових спеціальностей.

У контексті дослідження тематики цієї роботи, потрібно зазначити, що у межах наукової спеціальності право в першу чергу на особливу увагу та зацікавленість заслуговує аналіз наукових досягнень вчених-кримінологів

Спеціальні дослідження зазначеної проблематики було проведено у межах низки дисертаційних робіт, серед яких вагомий внесок здійснено такими вченими, як: А. В. Білецький, О. Ю. Бусол, І. І. Войтович, Р. Г. Григор'єв, А. А. Задорожний, М. В. Кікалішвілі, В. В. Кривенко, В. О. Лисенко, В. О. Мартиненко, О. А. Мартиненко, Д. С. Машлякевич, М. І. Мельник, Д. О. Олійник, О. М. Олійник, І. О. Томчук, В. М. Трепак, В. Я. Цитряк, Г. Л. Шведова, О. В. Шевченко, О. В. Шемякін, О. Д. Ярошенко та ін.

Зокрема, А. В. Білецький досліджував проблематику участі громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні. Автором вирішено наукове завдання, що полягає у визначенні шляхів посилення функціональної спроможності громадськості у сфері протидії корупції й розробці рекомендацій щодо заходів запобігання корупційним злочинам. Результатом дослідження став ряд висновків і пропозицій, спрямованих на досягнення мети та виконання завдань дослідження, зокрема: проведений історичний аналіз участі громадськості в заходах запобігання корупції та її злочинним проявам; запропоновано визначення поняття «громадськість у сфері запобігання корупційним злочинам»; досліджено результати діяльності громадськості

(пересічних громадян і громадських антикорупційних організацій) у заходах запобігання проявам корупції; проаналізовано міжнародні стандарти участі громадськості в заходах запобігання корупції та її злочинним проявам; обґрунтовано доцільність запозичення досвіду діяльності міжнародних неурядових організацій, йдеться, зокрема, про висловлення громадянської позиції та надання оцінки діям влади з метою тиску та ініціювання конструктивних змін; визначено, що основними напрямками взаємодії громадськості із іншими суб'єктами запобігання корупційним злочинам (загальними та спеціальними) є: формування і реалізація антикорупційної політики держави; здійснення контролю за додержанням антикорупційного законодавства, за діяльністю спеціалізованих антикорупційних органів; доведено перспективність упровадження нового методу впливу громадськості на формування та реалізацію антикорупційної політики в державі, яким є громадська адвокація, а також співпраці між громадськістю й бізнесом стосовно запобігання корупції та її проявам в приватному секторі; доведено, що громадський контроль є ефективним антикорупційним інструментом; узагальнено існуючі форми здійснення громадського контролю (облік, спостереження, перевірка діяльності органу, аналіз результатів діяльності, огляд, ознайомлення із статистичною звітністю, ознайомлення із виконанням управлінських рішень) [1, с. 185-189].

У контексті антикорупційної діяльності НПУ автором фрагментарно висвітлено її взаємодію з громадськістю, визначено, що Національна поліція має порівняно менші повноваження у сфері запобігання корупційним злочинам, ніж інші спеціально уповноважені суб'єкти запобігання корупції [1, с. 149].

Водночас поза науковим пошуком автора залишилась проблематика нормативно-правового забезпечення антикорупційної діяльності самої НПУ, стану антикорупційної діяльності та її організації, ролі НПУ серед інших спеціально уповноважених суб'єктів запобігання корупції, а також система заходів щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням цим суб'єктом.

Зі свого боку, О. Ю. Бусол у докторській дисертації «Протидія корупційній злочинності в Україні в контексті сучасної антикорупційної стратегії» (2015) дослідила кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупційній злочинності в Україні в контексті сучасної антикорупційної стратегії, розглянула генезис поняття "протидія корупції", характеристику сучасного стану протидії корупційній злочинності в Україні, політику держави з цього напрямку в сучасний період, дослідила рівень корупційної злочинності в Україні в окремих сферах життєдіяльності суспільства, охарактеризувала сучасний стан корупції в правоохоронних органах і судах, провела порівняльний аналіз антикорупційних стратегій держав Центральної та Східної Європи, сформулювала пропозиції кримінологічного та кримінально-правового характеру, спрямовані на вдосконалення заходів протидії корупційній злочинності в Україні та українського антикорупційного законодавства [2].

Водночас авторкою було проаналізовано стан корупції в органах та підрозділах системи МВС України ще до створення НПУ, сучасні тенденції і характеристика якої принципово відрізняється. Крім того, основний період аналізу не охоплював позитивних та негативних сторін щодо законодавчих змін у діяльності органів кримінальної юстиції, зокрема прийняття Кримінального процесуального кодексу (2012 р.), низки змін до Кримінального кодексу України, Закону України «Про запобігання корупції» (2014 р.), а також організаційно-структурних та функціональних змін в системі спеціальних суб'єктів запобігання корупції та ін.

Суттєвий внесок у вирішення проблемних питань протидії корупції у сфері воєнної безпеки здійснив І. І. Войтович (2021), який на рівні докторської дисертації зробив низку висновків, пропозицій і рекомендацій, з яких найвагомішими є: обґрунтування практичної значимості виділення корупційної злочинності у сфері воєнної безпеки окремим видом злочинності; та її поняття; встановлення відмінних рис, притаманних корупційній злочинності у сфері воєнної безпеки; аргументування підходу до внутрішньої будови механізму

протидії корупції у сфері воєнної безпеки та перспективних напрямків протидії корупції у цій сфері; розвиток положення про основні політичні чинники корупції у сфері воєнної безпеки; умовиводи про організаційно-управлінські фактори вчинення корупції у сфері воєнної безпеки та ін. [3, с. 332-338].

Вивчення дисертації І. І. Войтовича показало, що автором не розглядалась роль НПУ у запобіганні корупції у сфері воєнної безпеки, незважаючи на те що до повноважень підрозділів внутрішньої безпеки НПУ входить протидія корупційним правопорушенням серед працівників Державної прикордонної служби України, Національної гвардії України та ін., які входять до силового компоненту системи воєнної безпеки.

Дослідивши проблематику кримінологічної характеристики прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою та заходи запобігання їм в Україні, Р. Г. Григор'єв здійснив значний вклад у вирішення проблематики протидії корупції, зокрема автор проаналізував кількісні та якісні показники корупційних злочинів, охарактеризував службову особу-корупціонера, яка одержала неправомірну вигоду; розглянув детермінанти представлених злочинів; запропонував низку загальносоціальних та спеціально-кримінологічних стратегій запобігання вказаним злочинам [4]. У той же час автором оминулась проблематика таких негативних явищ у Національній поліції, а поряд з цим, і діяльність останньої як суб'єкта їх запобігання.

Науковою новизною щодо розв'язання проблем запобігання злочинам у сфері службової діяльності відзначається дисертація А. А. Задорожнього, який розробив низку наукових положень і отримав наступні значимі результати: визначив особливості кримінально-правової характеристики; розкрив службову злочинність як об'єкт кримінологічної характеристики та проаналізував її кримінологічно значущі ознаки; визначив причини й умови злочинів у сфері службової діяльності, виявив їх взаємопов'язаність і відмінність з іншими видами злочинів; сформулював портрет особи, яка вчиняє злочини у сфері службової діяльності, серед них автор розглянув представників

правоохоронних органів (зокрема МВС України); охарактеризував загальносоціальні та спеціальнокримінологічні заходи запобігання службовій злочинності взагалі та удосконалив положення щодо здійснення комплексного запобігання злочинам у сфері службової діяльності із запобіганням економічній, корупційній та організованій злочинності зокрема.

Крім цього, автор наголосив на необхідності створення нової спеціальної структури в системі МВС України – підрозділу боротьби з незаконним збагаченням, якому частково передати повноваження СБУ (підрозділ боротьби з корупцією та організованою злочинністю) [5, с. 14-17].

Водночас у роботі не визначаються кримінологічні засади діяльності органів внутрішніх справ МВС України (на сьогодні НПУ) щодо запобігання корупційним та пов'язаними і з корупцією правопорушеннями. Однобоким вбачається розкриття ролі правоохоронних органів у запобіжній антикорупційній діяльності, зокрема дисертом акцентується увага на протидії внутрішній корупції, тобто у самій системі МВС. Але до уваги не береться інша антикорупційна роль органів та підрозділів системи МВС, зокрема запобігання корупційним правопорушенням іншими суб'єктами владних повноважень.

Однією з найбільш сучасних докторських дисертацій на сьогодні є робота М. В. Кікалішвілі на тему «Теоретико-прикладні засади формування та реалізації стратегії й тактики протидії корупційній злочинності» (2021).

Потрібно відзначити, що авторкою на науковому рівні було здійснено значний вклад у комплексне вирішення проблематики корупції. Зокрема науковою новизною відзначаються такі основні висновки, положення і рекомендації: розроблено цілісну концепцію стратегії й тактики протидії корупційні злочинності в Україні; проаналізовано увесь плюралізм наукових думок щодо понятійного апарату протидії та запобігання корупції, здійснено огляд антикорупційних стратегій іноземних держав, на підставі чого розроблено перелік заходів із вдосконалення стратегічних та тактичних напрямків протидії корупційній злочинності в Україні; надано авторські визначення понять «корупційний злочин» та «заходи протидії корупційній

злочинності»; сформульовано низку конкретних пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення фінансової самоокупності вітчизняних медіа, що повинно сприятливо відобразитися на рівні їхньої автономії, котра необхідна для здійснення важливих профілактичних антикорупційних дій; виділено пропозиції із удосконалення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності; наукові підходи до розуміння співвідношення понять «ЗМІ», «ЗМК» та «мас-медіа»; наукові положення щодо з'ясування сутності програмування та планування, а також понять «політика» та «ідеологія»; практичні підходи до удосконалення стратегії й тактики протидії корупційній злочинності, запропоновані дієві шляхи подолання корупційної кризи; визначення ролі та місця кримінологічного інституту програмування в стратегії протидії корупційній злочинності; положення важливості та пріоритетності профілактичних заходів впливу на корупцію порівняно із репресивними заходами; необхідність розробки національної системи державного моніторингу корупції (НСДМК) та ін. [6, с. 5-7].

Вивчення роботи М. В. Кікалішвілі показало, що, незважаючи на широке коло досліджених авторкою проблем протидії корупції, нерозглянутими залишились такі проблемні питання як: правова основа та організація антикорупційної діяльності НПУ, досвід поліцейських органів зарубіжних країн у запобіжній антикорупційній діяльності, система антикорупційних запобіжних поліцейських заходів та ін.

У цьому контексті підвищений інтерес становить дисертаційне дослідження В. В. Кривенка «Кримінологічні засади запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням в органах місцевого самоврядування України» (2019). У роботі автором наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягає у наступному: виокремлено показники корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень серед представників органів місцевого самоврядування; запропоновано зробити обов'язком антикорупційного прокурора встановлення у кожному кримінальному провадженні про корупційні злочини причин та

умов їх вчинення й винесення подання щодо їх усунення; змодельовано теоретичний портрет особи злочинця, який вчиняє корупційні правопорушення в органах місцевого самоврядування; удосконалено доктринальне положення щодо системи рівнів правового забезпечення запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням в органах місцевого самоврядування України, а також положення кримінологічної науки щодо менш значного впливу на рівень корупції в державі низького рівня оплати праці осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування. У контексті проблематики антикорупційної діяльності НПУ автор лише фрагментарно встановив роль останньої, зокрема висноував, що структурні органи та підрозділи здійснюють попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, вчинених категоріями посадовими особами в органах місцевого самоврядування, які відносяться до категорій посад з третьої по сьому. У контексті запобігання корупційним ризикам автором запропоновано позбавити Нацполіцію повноважень у сфері боротьби з економічною злочинністю [7, с. 19-21, 60, 156].

Здійснюючи кримінологічний аналіз корупційних злочинів та інших пов'язаних із корупцією правопорушень у контексті ролі НПУ, автор здебільшого зосередив увагу на рівні таких правопорушень у самій системі органів та підрозділів Нацполіції, поряд з цим, майже не досліджувалось питання показників діяльності останньої щодо запобігання нею таким негативним явища щодо інших посадових осіб. Крім того, автором не досліджувались такі питання як: понятійний та категоріальний апарат антикорупційної діяльності НПУ, методологічні основи дослідження проблематики антикорупційної діяльності НПУ, правове регулювання та запобігання такої діяльності.

Однією із уразливих ланок роботи органів та підрозділів НПУ від корупційних проявів є їх взаємодія з установами виконання покарань, слідчими ізоляторами та іншими органами і підрозділами Державної кримінально-

виконавчої служби України під час протидії злочинності. У зв'язку з цим, великий науковий інтерес становить дисертаційне дослідження В. О. Лисенка «Запобігання злочинам корупційної спрямованості у Державній кримінально-виконавчій службі України».

Проведений автором аналіз та узагальнення матеріалів кримінальних справ (кримінальних проваджень), службових розслідувань обставин і причин учинення злочинів корупційної спрямованості у ДКВС показав, що вони здебільшого є наслідком серйозних хиб і прорахунків у діяльності службових осіб ДКВС України. Хоча за останні роки намітилася стала тенденція до зниження кількості злочинів корупційної спрямованості у ДКВС України, обстановка в пенітенціарному відомстві ще не дає змоги усунути такі злочини повністю або хоча б зробити їх украй рідкісними. Незважаючи на те що В. О. Лисенком було досліджено чималу кількість проблемних питань і отримано вагомі наукові результати (сформульовано визначення поняття «злочин корупційної спрямованості у ДКВС України»; визначено поняття «корупційна злочинність у ДКВС України»; сформульовано узагальнений кримінологічний портрет осіб, які вчинили злочини корупційної спрямованості; обґрунтовано три рівні запобігання злочинам корупційної спрямованості; запропоновано внести низку змін і доповнень до чинного законодавства та ін.), всі розглянуті ним положення стосуються виключно корупційної складової ДКВС, однак проблематика діяльності НПУ у протидії корупційних правопорушень та схем між ДКВС та НПУ не досліджувалась [8, с. 7-10].

З огляду проблематики внутрішньосистемної корупції та її проявів у діяльності НПУ, викликають зацікавленість роботи авторів, які досліджували зазначену проблематику ще до реформування системи МВС (до 2015), оскільки у ній (системі) зберігаються певні закономірності виникнення корупційних ризиків у зв'язку із чисельним збереженням персоналу (особового складу) колишньої міліції, а тенденції вчинення протиправних діянь працівниками цієї системи свідчать про зрощування особи кримінального правопорушника-корупціонера, наявність не усунутих чинників вчинення корупційних

правопорушень, повернення до окремих корупційних схем роботи тощо.

Саме така проблематика у числі інших досліджувалась О. А. Мартиненком у докторській дисертації на тему «Злочини серед працівників органів внутрішніх справ України» (2005). Незважаючи на те, що дослідження стосувалось всього спектру кримінальних правопорушень вчинених працівниками ОВС, серед яких корупційні займали лише частку, а також те, що воно проводилося більше 20 років тому, автором здійснювався комплексний аналіз криміногенних факторів, вивчався феномен протиправної поведінки персоналу ОВС, з'ясовувались основні проблеми у сфері дотримання принципу законності, з'ясовувались міжнародні та національні правові засади, що регламентували службу діяльність ОВС України, надавалась розгорнута система загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів превенції протиправної поведінки правоохоронців та ін.

Вивчення цих питань дало змогу автору дійти узагальнених висновків та отримати результати, серед яких найвагомішими є: надана комплексна кримінологічна характеристика злочинів, що вчиняються працівниками ОВС України; розроблено кримінологічну характеристику особистості засуджених працівників ОВС з розподілом за окремими складами вчинених злочинів; розроблено і запропоновано систему заходів попередження протиправної поведінки серед персоналу органів внутрішніх справ. Сформульовано рекомендації, спрямовані на удосконалення теоретико-правових засад та практики діяльності МВС України як одного з соціальних інститутів суспільства. Дістала подальшого розвитку ідея трансформації діяльності ОВС України від традиційно силової до сервісної моделі, та реорганізації міліції України в поліцію як орган виконавчої влади європейського типу [9, с. 8-11].

Водночас значна частина висновків та пропозицій зроблених автором втратила свою актуальність, а крім цього, коло антикорупційних питань стосувалось внутрішньо системної проблематики.

Справедливо потрібно відмітити загальну тенденцію до схильності авторами досліджувати саме внутрішньосистемні корупційні проблеми під час

діяльності органів та підрозділів системи МВС, оминаючи їх роль як одного із суб'єктів запобігання корупції у всіх галузях та на всіх рівнях протидії злочинності.

У зв'язку з цим викликає підвищену зацікавленість дисертаційне дослідження, проведене В. О. Мартиненком на тему «Запобігання зловживанню владою або службовим становищем, що вчиняється державними службовцями» (2019). Автором було обґрунтовано низку нових у концептуальному плані положень і висновків важливих для юридичної науки, а також діяльності правоохоронних органів, зокрема: встановлено ступінь впливу різних за своєю природою чинників, які сприяють учиненню службових злочинів та корупційних правопорушень в органах державної влади; доведено доцільність запровадження у практику запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняють державні службовці, зарубіжного досвіду правової регламентації та організаційного забезпечення реалізації профілактичних, інформаційно-аналітичних та інших заходів антикорупційного спрямування; розроблено кримінологічний портрет сучасної особи злочинцядержавного службовця; удосконалено підходи до наукової класифікації злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняють державні службовці, а також заходи запобігання таким злочинам; дістало подальший розвиток – організаційно-тактичні засади взаємодії суб'єктів запобігання злочинам у сфері службової діяльності та корупційним правопорушенням та ін.

У контексті досліджуваної нами проблематики автором задекларовано, що ним визначено місце і роль підрозділів внутрішньої безпеки НПУ у новій системі спеціально уповноважених органів з питань запобігання корупції [10, с. 4, 21-23, 179-186].

Водночас автором, як і багатьма іншими, переважно було зосереджено увагу на внутрішньосистемних проблемах корупції у Національній поліції України, про що свідчать і відповідні висновки. Крім того, роль внутрішньої безпеки НПУ, у протидії корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням розкривається частково. Заходи запобігання корупційним

явищам зазначеними підрозділами автором розглядаються лише частково та однобоко, зокрема лише як каральна їх функція, – оминається проблематика профілактичної роботи таких підрозділів всередині цієї системи.

Окрему увагу системному дослідженню корупції було приділено Д. С. Машлякевичем у дисертаційному дослідженні на тему «Кримінологічні засади формування та реалізації стратегії запобігання і протидії корупції» (2015), у результаті якого автор отримав значні результати, зокрема: розкрив сутність корупції як загрози кримінологічній безпеці в контексті національної безпеки країни; провів кримінологічний аналіз стану корупційної злочинності в Україні та визначив проблеми оцінки безпеки від корупції; встановив та надав характеристику внутрішніх і зовнішніх загроз корупції відповідно до джерела їх походження, сфер, специфіки й інтенсивності проявів; довів, що зовнішні корупційні загрози є або джерелом, або каталізатором прояву відповідних внутрішніх корупційних загроз; проаналізував правові засади механізму запобігання та протидії корупції; надав поняття та досліджено структуру механізму запобігання і протидії корупції; розробив систему суб'єктів запобігання та протидії корупції; визначив систему заходів запобігання та протидії корупції [11].

Суттєвий внесок у розвиток учення про кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції зробив М. І. Мельник, який здійснив комплексне наукове дослідження на рівні докторської дисертації. Автор з'ясував соціальну сутність, правову природу, причинну обумовленість та негативні наслідки корупції; сформулював поняття корупції та корупційних правопорушень; здійснив диференціацію корупційних правопорушень, охарактеризував їх види, визначив правові ознаки та систему корупційних злочинів та надав визначення поняття корупційної злочинності; розкрив механізм корупційних відносин; охарактеризував рівень, структуру, тенденції розвитку корупції; визначив зміст, мету, завдання, основні напрями, суб'єкти, принципи, засоби протидії корупції; дослідив теоретичні і прикладні проблеми запобігання корупції як стратегічного напрямку протидії їй; визначив недоліки

антикорупційного законодавства та антикорупційної діяльності та ін. [12, с. 6-9].

У контексті даної тематики роботи потрібно зазначити, що роль кожного із правоохоронних органів, які здійснювали запобігання корупції, автор не розмежував. До того ж його робота на сьогодні носить більше історичний характер, оскільки більшість висновків та пропозицій стосувалися колишньої системно-структурної побудови органів кримінальної юстиції.

Не менш важливого значення для комплексного вирішення проблематики корупції у правоохоронних органах має дисертаційне дослідження Д. О. Олійника на тему «Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур» (2018). Автор розглянув стан корупції в митній сфері; розкрив кримінологічну природу корупційних злочинів у сфері здійснення митних процедур як явища; визначив корупціогенні чинники; розробив перелік ідентифікованих корупційних ризиків та визначив сигнальні індикатори таких ризиків. Запропонував основні напрями розвитку антикорупційної політики у сфері державного управління митною справою, а також комплекс заходів із побігання таким негативним явищам [14]. Водночас питання ролі НПУ у протидії корупційним правопорушенням у митній галузі автором не досліджувалось.

Виняткове значення також має проблематика запобігання незаконному використанню бюджетних коштів у Збройних силах України, до якої звернувся О. М. Олійник. У контексті досліджуваної проблематики важливими є положення автора, щодо покращення відомчої і міжвідомчої взаємодії й координації дій щодо протидії організованій злочинності та корупції у Збройних силах України [15, с. 146-147, 152, 158]. Однак ці висновки стосувалися діяльності колишньої міліції. А, крім того, з урахуванням сучасних реалій, вони є об'єктивно застарілими.

Вагомий внесок у розвиток сучасної наукової думки з проблем запобігання та протидії корупції в Україні зробив В. М. Трепак, який на рівні докторської дисертації вперше: визначив суспільно допустимий рівень корупції як реалістичну мету та очікуваний результат протидії їй; сформулював наукове

бачення загальнодержавного підходу до вирішення проблеми запобігання та протидії корупції в Україні з урахуванням реалістичної мети такої діяльності; запропонував методика нормотворчого вибору (визначення) виду юридичної відповідальності за корупційні діяння; запропонував відносити до «корупціонерів» не тільки осіб, які визнані судом винними у вчиненні корупційних правопорушень, але й тих, хто вчинив такі правопорушення, проте не був виявлений або в силу певних причин (сплив строків давності тощо) не був притягнутий до передбаченої законом відповідальності; довів, що переважаючий у кримінології поділ корупції на корупцію у публічній та приватній сфері є недостатнім через неохопленість цим підходом можливої корупції в діяльності громадських організацій; встановив пропорційну взаємозалежність між рівнем корумпованості публічної влади та демократичності держави, між політичною корупцією та масштабним зловживанням публічною владою; обґрунтував висновок, що виявленню існуючих корупційних схем та їхніх учасників суттєво перешкоджають недоліки законодавчого регулювання та правозастосовчої практики, які призводять до неналежного оперативного супроводу досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Вагомі результати отримані автором під час дослідження не позбавили роботу від недоліків фрагментарного дослідження ролі НПУ у запобіганні корупції. Автором було фрагментарно проаналізовано зарубіжний досвід протидії корупції правоохоронними органами, роль НПУ у перевірці суб'єктів декларування у разі відображення недостовірних відомостей, вказано на пріоритетну роль підрозділів кримінальної поліції щодо викриття латентних корупційних злочинів як суб'єктів здійснення оперативно-розшукової діяльності, акцентовано увагу на високих ризиках порушення конституційних прав та свобо під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також дублюванні оперативно-розшукової функції під час протидії корупції різними суб'єктами її здійснення. Також було акцентовано увагу на відсутності правил щодо визначення підслідності [16, с. 11-13, 285, 295-296, 334, 369]. Водночас питання, які автором розглядалися,

комплексно не вирішують проблему запобігання корупції Національною поліцією України, роль останньої системно не досліджується, а висвітлюється лише деякі особливості такої роботи.

Серед чисельних наукових праць, присвячених проблематиці протидії корупції в Україні привертає увагу політико-кримінологічне дисертаційне дослідження, проведене Г. Л. Шведовою (2013). Авторка здійснила спробу дослідити цю проблематику через призму нового напрямку в кримінології – політичної кримінології, у зв'язку з чим, отримані нові знання та результати контекстуально відповідають обраній методології, а зокрема структурі наукового знання [17, с. 10]. Водночас її робота не містить комплексного висвітлення проблематики антикорупційної діяльності правоохоронних органів. А загальні аспекти, які були розкриті у дисертації не визначаються концептуально новим поглядом на її вирішення. Крім того, дослідження було проведене ще до реформування системи МВС, у зв'язку з чим діяльність НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням не розглядалася.

Теоретичним та прикладним кримінологічним проблемам запобігання корупційній злочинності присвячено дисертаційне дослідження О. В. Шевченка (2012). Науковцем здійснено комплексний аналіз кримінологічної характеристики корупційної злочинності; визначено особливості кримінально-правової характеристики корупційної злочинності; визначено причини й умови корупційної злочинності; розроблено кримінологічний портрет особи, яка вчиняє корупційні злочини; розглянуто й охарактеризовано загальносоціальні та спеціально-кримінологічні заходи запобігання корупційній злочинності. Визначено особливості статусу та повноважень ОВС України як основного спеціалізованого суб'єкту запобігання корупційній злочинності [18]. Водночас звернення до науково-теоретичних висновків автора дозволяє стверджувати про втрату їх актуальності у контексті досліджуваної у цій роботі проблематики.

Проблематику протидії корупції також досліджував О. В. Шемякін у дисертації на тему «Протидія і запобігання корупційним злочинам у сфері

службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» (2013). У дисертації надана кримінологічна характеристика сучасного стану та тенденцій корупційної злочинності, наводиться кримінологічна характеристика окремих видів злочинів їх структури та динаміки, а також і осіб, які їх вчинили, аналізуються фактори, що їх детермінують, проаналізовано методологічні засади вимірювання рівня латентності корупційних злочинів, запропоновано шляхи вдосконалення протидії та запобігання таким правопорушенням [19]. Водночас здійснив своє дослідження ще до структурно-функціональної перебудови МВС України, а також до прийняття Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII, у зв'язку з чим значна частина висновків та пропозицій автора втратила актуальність та не відповідає вимогам сьогодення.

Проблематику кримінологічного дослідження підкупу у сфері публічної службової діяльності розглядав у дисертаційному дослідженні В. Я. Цитряк. Науковець обґрунтувала концепцію підкупу у сфері публічної службової діяльності; дослідив соціально-психологічні основи та кримінологічне значення взаємодії учасників підкупу; виявив і проаналізував активну роль вигодонадавача в механізмі підкупу у сфері публічної службової діяльності; сформульовано визначення та охарактеризовано інфраструктуру підкупу у цій сфері; запропонував впровадження моніторингу корупційних ризиків на державному рівні; обґрунтовано необхідність доповнення Кримінального кодексу України статтею 375-1, яка б передбачала самостійну відповідальність за активний підкуп судді (суддів) [20].

Низку кримінологічних аспектів давання хабара розглядала у дисертації І. О. Томчук (2012), зокрема авторкою було отримано такі вагомі результати: надано кримінально-правову та кримінологічну характеристику давання хабара; запропоновано заходи щодо формування антикорупційної культури громадян України; досліджено причини та умови, які сприяють вчиненню давання хабара в Україні та заходів протидії цьому злочину [21, с. 6-7]. Поряд з цим більшість пропозицій, які було надано авторкою (посилення кримінальної

відповідальності, віднесення до кваліфікованих видів даного злочину – давання хабара судді чи працівнику правоохоронного органу з метою вплинути на їх рішення; впровадження національної антикорупційної програми, створення тематичних програм на радіо та телебаченні для широкої громадськості, заохочення проведення журналістських розслідувань фактів корупції та ін. [21, с. 6-7].), на сьогодні вже впроваджені в законодавчу базу та антикорупційну діяльність. Поряд з цим, авторкою майже не торкалася проблематика протидії таким негативним явищам органами та підрозділами МВС України.

Серед дисертаційних досліджень, що присвячені проблематиці протидії корупції, потрібно виокремити ті, безпосереднім предметом дослідження яких були кримінально-правові проблеми протидії корупційним кримінальним правопорушенням. Зокрема у межах дисертацій кримінально-правовий аспект запобігання корупції досліджували М. І. Бакай, К. Г. Биков, О. С. Бондаренко, Д. М. Горбачов, В. Я. Громко, О. П. Деніга, О. О. Дудоров, В. М. Клочко, М. В. Кочеров, Н. О. Кочерова, Д. Г. Михайленко, В. В. Плекан, Я. В. Ризак, Д. О. Сисоєв, Д. А. Третьяков, В. Г. Хашев та ін.

Виняткове значення мала проблематика кримінально-правової протидії корупційним злочинам, до якої на рівні дисертаційних досліджень звернулись К. Г. Биков (2018) [22] та Д. Г. Михайленко (2018) [23].

На особливу увагу заслуговують дисертації, що у цілому висвітлювали кримінально-правову проблематику протидії кримінальним правопорушенням у сфері службової та професійної діяльності, зокрема такими авторами, як О. С. Бондаренко (2016) [24], Д. М. Горбачов [25], В. Я. Громко (2015) [26], В. М. Клочко (2015) [27].

Проблемні аспекти кримінальної відповідальності за зловживання владою або службовим становищем було розглянуті у дисертації В. Г. Хашева (2007) [28].

Не менш важливе значення мали дисертаційні дослідження, в яких приділялась увага соціальній обумовленості криміналізації та характеристики складу злочину зловживання впливом (Н. О. Кочерова, 2013) [29], кримінально-

правової характеристики зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (Д. О. Сисоєв, 2016) [30].

В аспекті досліджуваної проблематики важливими є звернення авторів дисертаційних досліджень до кримінально-правової характеристики та кримінальної відповідальності за такі неправомірні дії як: одержання хабара (О. О. Дудоров, 1994) [31], посередництво у наданні та (або) одержанні неправомірної вигоди (В. В. Плекан, 2016) [32], пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі (Д. А. Третьяков, 2016 [33]; О. Д. Ярошенко, 2014 [34]), підкуп службової особи юридичної особи приватного права (Я. В. Ризак, 2014) [35], працівника підприємства, установи чи організації (К. К. Овод, 2017) [36] або особи, яка надає публічні послуги (О. С. Перешивко, 2018) [37].

Серед дисертаційних робіт з проблематики кримінально-правової охорони суспільних відносин від корупційних посягань визначаються також ті, що присвячені дослідженню кваліфікації за незаконне збагачення (О. П. Денєга, 2015) [38] та відповідальності за це кримінальне правопорушення (М. В. Кочеров, 2013) [39].

Не залишилося поза увагою вчених і проблематика імплементації положень «антикорупційних» конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство, яку у дисертації досліджував М. І. Бакай (2013) [40].

Найбільшу активність у дослідженні цієї проблематики продемонстрували вчені-юристи, які опрацьовували адміністративно-правовий та адміністративно-процесуальний аспекти запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. Зокрема останнім часом в Україні з цієї проблематики була захищена низка дисертацій (10 докторських та понад 50 кандидатських) такими вченими як: С. М. Алфьоров, М. Ю. Бездольний, К. В. Берднікова, Є. А. Бовкун, О. Г. Боднарчук, Ю. В. Борисова, Ю. А. Ваньчик, В. О. Веклич, О. О. Вороний, В. Д. Гвоздецький, В. Е. Гедульянов, О. О. Гейц, Є. В. Глушко, Н. П. Голота, Р. В. Гречанюк,

Д. В. Гудков, А. М. Давидюк, Д. М. Демків, Ю. В. Дем'янчук,
О. І. Добровольський, В. М. Довжанин, Д. В. Єренко, І. Я. Єрмоленко,
В. А. Завгородній, М. Г. Іванець, В. В. Іванцов, Д. І. Йосифович, М. М. Кінаш,
І. О. Ключко, Ю. О. Коваленко, О. Л. Коліуш, С. О. Конєва, В. І. Литвиненко,
А. К. Лупу, О. Л. Макаренков, О. П. Мусієнко, О. Є. Панфілов, Я. Ю. Пилип,
Е. Б. Подоляк, С. А. Подоляка, А. А. Приходько, С. В. Рівчаченко,
Ю. В. Рум'янцев, С. С. Рогульський, С. Л. Савранчук, Д. О. Сіренко,
Т. О. Татарінцев, О. В. Терещук М. С. Ткаченко, М. О. Удянський,
І. О. Хайдарова, Н. В. Чопик, А. О. Яфонкін, І. І. Яцків та ін.

Зокрема, на рівні докторських дисертацій останнім часом досліджувалась така проблематика: адміністративно-правового механізму протидії корупції в органах внутрішніх справ (С. М. Алфьоров, 2011) [41], адміністративно-правових засад протидії корупції у державній кримінально-виконавчій службі України (О. Г. Боднарчук, 2016) [42], адміністративно-правових засад публічної політики щодо запобігання і боротьби з корупцією в Україні (В. О. Веклич, 2018) [43], адміністративно-правових та організаційних засад запобігання і протидії корупції в Україні (В. Д. Гвоздецький, 2015) [44], концептуальних засад адміністративної діяльності спеціалізованих антикорупційних органів України (Р. В. Гречанюк, 2020) [45], адміністративно-правових засад запобігання і протидії корупції у системі державної служби України (Ю. В. Дем'янчук, 2020) [46], концепції адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні (В. І. Литвиненко, 2015) [47], правової інституціоналізації антикорупційних трансформацій органів публічної адміністрації у відкритому суспільстві (О. Л. Макаренков, 2021) [48], адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в органах прокуратури в Україні (С. А. Подоляка, 2019) [49], адміністративно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції (А. А. Приходько, 2020) [50].

На рівні кандидатських дисертацій вченими-адміністративістами розглядалася як загальна проблематика протидії корупції, так і

вузькоспеціалізовані її аспекти.

Загалом, адміністративно-правовим засадам протидії корупції в Україні приділяли увагу такі вчені, як, Ю. А. Ваньчик (2015) [51], В. Е. Гедульянов (2020) [52], Е. Б. Подоляк (2017) [53], Ю. В. Рум'янцев [54], І. І. Яцків [55].

Вітчизняний науковець О. О. Гейц досліджував публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні (2019) [56].

Інша група вчених досліджувала адміністративно правові аспекти діяльності окремих суб'єктів протидії корупції, у тому числі їх внутрішньосистемну протидію цьому негативному явищу. Зокрема у контексті розкриття тематики цієї роботи підвищений інтерес становить дисертація М. Ю. Бездольного, предметом дослідження якої були адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції. В ході дослідження автором було отримано вагомі результати й сформульовано і науково-обґрунтовано низка пропозицій та рекомендацій, зокрема: з'ясовано сутність корупції як соціального явища, запропоновано уточнення законодавчого визначення поняття корупції та корупційних діянь, охарактеризовано державно-правовий механізм протидії корупції; наведено аналіз системи адміністративно-правового регулювання діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції, уточнено їх завдання, функції та компетенція щодо протидії корупції; подано характеристику системи адміністративно-правових заходів цих органів щодо протидії корупції [57]. Поряд з цим, потрібно зазначити, що з часу проведення дослідження минуло більше 15 років, у зв'язку з чим результати дисертаційного дослідження антикорупційної діяльності органів внутрішніх справ вже не відповідають сучасному стану побудови таких органів, організації їх роботи, функціональному розподілу завдань, а також нормативно-правовому забезпеченню такої діяльності.

Крім того, місце та роль різних суб'єктів протидії корупційними проявам досліджували: О. О. Вороний, який звернув увагу на адміністративно-правовий аспект діяльності Служби безпеки України у системі суб'єктів протидії

корупції та організованої злочинності (2020) [58]; О. І. Добровольський – присвятив дослідження адміністративно-правовому регулюванню протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України (2015) [59]; Д. В. Єренко – розкрив роль Національного антикорупційного бюро України в механізмі запобігання корупції (2019) [60]; М. Г. Іванець – розглядав адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах прокуратури (2018) [61]; І. О. Клочко – висвітлював адміністративно-правовий аспект діяльності органів прокуратури України в системі суб'єктів протидії корупції (2018) [62]; С. Л. Савранчук – присвятив науковий пошук проблематиці адміністративно-правового статусу прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України (2018) [63]; О. П. Мусієнко – розробляв адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні (2017) [64]; Д. О. Сіренко – розглядав правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності (2019) [65]; І. О. Хайдарова – висвітлювала адміністративно-правовий статус Вищого антикорупційного суду в Україні (2019) [66]; Н. В. Чопик – зробила вклад у розкриття проблемних аспектів діяльності комітетів Верховної Ради України як складової забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання корупції (2017) [67]; А. О. Яфонкін Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією серед державних службовців в Україні (2013) [68].

Деякі вчені-адміністративісти досліджували роль громадськості у протидії корупції. Зокрема, Є. В. Глушко розглядав адміністративно-правове забезпечення участі громадськості у протидії корупції (2015) [69], В. А. Завгородній дослідив адміністративно-правове регулювання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції (2010) [70], В. В. Іванцов висвітлював адміністративно-правове регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції (2018) [71].

Предметом дисертаційних досліджень також були окремі адміністративно-правові та адміністративно-організаційні аспекти взаємодії

різних суб'єктів запобігання корупції.

Так, Д. М. Демків розглядав адміністративно-правове забезпечення взаємодії спеціалізованої антикорупційної прокуратури з іншими правоохоронними органами (2019) [72]. М. С. Ткаченко дослідив адміністративно-правове забезпечення взаємодії Національного антикорупційного бюро України з іншими правоохоронними органами (2020) [73]. М. М. Кінаш висвітлював адміністративно-правові засади взаємодії органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами щодо протидії корупції (2015) [74].

Особливу зацікавленість викликає сучасне дисертаційне дослідження М. О. Удянського, який вніс вагомий внесок у наукову розробку адміністративно-правових засад взаємодії правоохоронних органів у сфері протидії корупції (2019). Автором проведений комплексний аналіз організаційно-правових засад взаємодії та координації правоохоронних органів у сфері протидії корупції, зокрема: доведено, що взаємодія та координація правоохоронних органів у сфері протидії корупції як види управлінської діяльності характеризують різні за складовими механізми та стадійністю управлінські процеси, учасниками яких є правоохоронні органи (координація у сфері протидії корупції визначена як функція державного управління, а взаємодія у сфері протидії корупції визначена принципом діяльності всіх суб'єктів протидії даному негативному явищу); Механізми взаємодії та координації правоохоронних органів у сфері протидії корупції в Україні досліджено з точки зору єдності трьох компонентів: нормативного (матеріально-правова і процесуально-правова складові), інституційного (суб'єкти, задіяні у координаційних відносинах та відносинах взаємодії) та діяльнісного (дії суб'єктів управління – форми, методи та засоби управління; умови ефективності зазначеного процесу) [75, с. 14-18].

Окремим підрозділом дисертації автор досліджував «Правоохоронні органи як суб'єкти протидії корупції в Україні», в якому довів, що спеціально уповноваженими на протидію корупції в Україні правоохоронними органами

повинні залишитися тільки НАБУ, НПУ, прокуратура України [75, с. 8-10]. Окремо автор також звернув увагу на суттєвий недолік нормативно-правового забезпечення діяльності правоохоронних органів у сфері протидії корупції в Україні, яким є відсутність регламентованої можливості суб'єктів протидії корупції в Україні налагоджувати взаємодію [75, с. 11]. Водночас вченим не визначалась ані роль, ані місце НПУ в системі суб'єктів запобігання корупції. Зокрема не розглянутими залишились питання: повноважень у протидії корупції; аналіз нормативно правового забезпечення антикорупційної діяльності як позасистемної, так і внутрішньо-системної; організація антикорупційної діяльності; заходи запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням та ін.

Окремі вчені досліджували адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні (С. С. Рогульський, 2005) [76].

Також не осталась поза увагою проблематика адміністративно-правових засобів запобігання і протидії корупції (Д. В. Гудков, 2018) [77], а, на ряду з цим, і засобів адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції (В. М. Довжанин, 2015) [78], а також проблематика інституційних гарантій забезпечення прав і свобод громадян у цій сфері (Я. Ю. Пилип, 2016) [79].

З огляду на предмет цього дослідження, значимими є роботи авторів, які вивчали проблематику інформаційного забезпечення протидії корупції, зокрема це дисертації: Є. А. Бовкун «Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення боротьби з корупцією в діяльності органів державної податкової служби України (2013) [80], Н. П. Голоти «Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності в Україні» (2020) [81], Ю. О. Коваленко «Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України» (2018) [82].

Цінним є розгляд вченими проблематики адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері запобігання корупції в Україні, якій присвятили увагу у дисертаційних дослідженнях К. В. Берднікова (2016)

[83], Ю. В. Борисова (2021) [84], І. Я. Єрмоленко (2014) [85], Д. І. Йосифович (2009) [86], О. Є. Панфілов (2013) [87], О. В. Терещук (2000) [88].

Останнім часом вченими-адміністративістами зверталась також увага на спеціалізовану проблематику запобігання корупції. Зокрема, А. М. Давидюк досліджував правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2020) [89]; О. Л. Коліуш з'ясовувала корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг (2020) [90]; С. О. Конєва висвітлювала проблеми звільнення з публічної служби як заходу запобігання корупції [91]; А. К. Лупу розкрив адміністративно-правове забезпечення дотримання антикорупційних обмежень в публічній службі України (2021) [92]; С. В. Рівчаченко опрацьовував проблемні аспекти запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як способу протидії корупції [93]; Т. О. Татарінцев розглядав докази і доказування у справах про адміністративні корупційні правопорушення (2013) [94].

Потрібно зазначити, що в цьому дослідженні проаналізована найбільш вагома частина робіт щодо запобігання корупції, які здійснювалися вченими сучасності у галузях адміністративного права, адміністративного процесу та адміністративної діяльності, на рівні дисертаційних досліджень. Проте менш значима частина аспектів знаходили відображення у монографіях, навчально-методичних працях, наукових публікаціях різного рівня.

Значна частка дисертаційних робіт, присвячених проблемам протидії корупції, була підготовлена у межах інших юридичних наук.

Зокрема, у межах теорії та історія держави і права досліджувалась проблематика: становлення та розвитку сучасного антикорупційного законодавства України (А. О. Кладченко, 2018) [95], антикорупційної політики сучасної держави (І. В. Кушнар'ов, 2013) [96], ролі інституту глави держави у формуванні та здійсненні державної антикорупційної політики (М. С. Пластун, 2018) [97].

Цивільно-правову відповідальність за шкоду, завдану внаслідок

корупційних діянь досліджував С. С. Ніжинський (2014) [98].

Також вагоме значення мають роботи, що стосуються трудових відносин. Зокрема проблематику переведення на іншу посаду та звільнення як заходи, що спрямовані на запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів досліджували С. Ю. Бойко (2019) [99] та К. О. Кузьміна (2015) [100].

Земельно-правові засади запобігання корупції в Україні були предметом дисертаційного дослідження С. В. Куренди (2016) [101].

Вагоме значення для з'ясування понятійно-категоріального апарату цієї роботи відіграє дисертаційне дослідження, проведене Р.-В. В. Кісіль на тему «Філософсько-правова інтерпретація корупції як форми девіантної поведінки людини» (2014) [102].

Вагомий внесок у науковий розвиток сучасних засад здійснення спеціально-кримінологічних заходів запобігання й боротьби з окремими проявами та видами корупційних кримінальних правопорушень зробили вчені у межах таких наук, як криміналістика, кримінальний процес та оперативно-розшукова діяльність досліджень.

Зокрема, Л. І. Аркуша досліджувала основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків (2002). Авторкою зроблено вагомий внесок, зокрема: сформульовано поняття та представлена рівнева система методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків; визначено поняття «корумпованих зв'язків», систематизовані умови їх виникнення, розвитку й існування, а також сфери, рівні і механізм встановлення корумпованих зв'язків організованих злочинних формувань; визначено особистісну характеристику корумпованих представників органів державної влади і управління та правоохоронних органів [103].

Є. В. Довжич досліджував правові основи діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України (2019) [104]; І. О. Колінко висвітлював проблематику протидії підрозділами внутрішньої безпеки МВС України злочинам у сфері службової діяльності (2015) [105];

О. В. Мельковський досліджував оперативно-розшукове запобігання злочинам службою внутрішньої безпеки МВС України (2014) [106], С. О. Павленко розкрив проблематику документування оперативними підрозділами одержання неправомірної вигоди службовими особами, які займають відповідальне становище (2014) [107], О. Ю. Секереш розглядав попередження, виявлення та розкриття хабарництва в системі ОВС підрозділами внутрішньої безпеки ГУБОЗ МВС України (2011) [108], О. М. Суворов висвітлював проблематику взаємодії підрозділів «К» Служби безпеки України із слідчими під час виявлення й досудового розслідування корупційних злочинів (2015) [109], О. М. Таркан розробив методику розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції (2021) [110], В. М. Трепак з'ясував проблеми розкриття та розслідування хабарництва, вчинюваного судами та подолання протидії засобами оперативно-розшукової діяльності (2011) [111], А. В. Шевчишен вивчав проблеми доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (2019) [112], А. І. Шило досліджував методику розслідування хабарництва в контексті нового антикорупційного законодавства України (2013) [113], Ю. В. Юрчишин встановлював процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини (2021) [113].

Актуальні питання функціонування прокуратури в системі спеціалізованих антикорупційних органів України розглянуто у дисертації К. О. Розсохи (2019) [115.]

Не залишилась осторонь також проблематика міжнародно-правового механізму протидії корупції, яку досліджував С. Я. Петрашко (2012) [116].

Окрім учених-юристів, проблематика запобігання корупції привертала увагу також і науковців, які здійснювали дисертаційні дослідження у межах таких наукових спеціальностей, як: економічна теорія та історія економічної думки; економіка та управління національним господарством; економічна безпека суб'єктів господарської діяльності; гроші, фінанси і кредит;

математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці; спеціальні та галузеві соціології; політичні інститути та процеси; теорія та історія державного управління; механізми державного управління; державна служба; державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку; публічне управління та адміністрування.

Зокрема, Ю. П. Івашук дослідив політико-економічний аналіз корупційної поведінки в сучасних господарських системах (2015) [117]. Предметом дисертаційного дослідження А. В. Волошенко були державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в національній економіці (2018) [118]. Вагоме значення становить проблематика методів протидії корупції в системі податкових відносин, яку досліджував В. В. Бавін (2012) [119]. Привертає увагу також проблема моделювання механізмів протидії корупції в умовах невизначеності, яку вивчав С. В. Сторожев (2013) [120]. Істотне значення становить дисертаційне дослідження Ю. В. Сапелкіна на тему «Корупція: сутність, умови існування, механізми протидії» (2013) [121].

Вже названий раніше вчений І. В. Кушнар'юв, який здійснював дослідження у межах кандидатської дисертації за спеціальністю теорія та історія держави і права, здійснив комплексне вивчення цієї проблематики на рівні докторської дисертації, але вже у межах спеціальності політичні інститути та процеси. Зокрема автором досліджувалася порівняльно-політологічна концептуалізація політичної корупції (2018) [122].

У межах наукової спеціальності «теорія та історія державного управління» С. М. Івасенко здійснив дисертаційне дослідження на тему «Запобігання та протидії корупції в правоохоронних органах: організаційно-управлінський аспект» (2016). Автором було запропоновано використання основних принципів практичного управління персоналом правоохоронних органів, удосконалено теоретико-методологічне визначення корупційного правопорушення правоохоронців та інтерпретацію чинників, які можуть сприяти їх вчиненню [123]. Водночас роль органів та підрозділів НПУ у цій діяльності ним не були досліджені.

Останнім часом у межах цієї ж спеціальності Д. В. Костенко вивчав становлення та розвиток системи запобігання корупції в Україні: (2020) [124], А. М. Новак на рівні докторської дисертації дослідив теоретико-методологічні засади формування та реалізації національної антикорупційної політики (2019) [125], В. М. Соловійов на рівні докторської дисертації розкрив теоретичний аспект запобігання і протидія корупції в державному управлінні України (2013) [126], О. В. Шкуропат висвітлював історико-теоретичний аналіз антикорупційної політики у сфері земельних відносин (2018) [127].

У межах суміжної наукової спеціальності (механізми державного управління) на сучасному етапі наукового розвитку також було здійснено низку дисертаційних досліджень з проблем запобігання корупції, зокрема: Ю. В. Дмитрієв приділив увагу проблемам механізму оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України (2018) [128], С. А. Задорожний вивчав механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади (2017) [129], В. І. Козак здійснив спробу дослідити адміністративну реформу в Україні як механізм протидії корупції (2015) [130], Ю. Ф. Лавренюк розглядав організаційно-правовий аспект становлення публічного управління у сфері запобігання корупції в Україні (2018) [131], А. Л. Тіньков вивчав проблематику запобігання та протидії політичній корупції в системі державного управління України (2013) [132], Г. Б. Яковенко висвітлював особливості транзитивних систем удосконалення державного механізму запобігання та протидії корупції (2013) [133], С. С. Серьогін досліджував механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України (2010) [134].

У межах спеціальності державної служби вчених привертала увага проблематики морально-ідеологічних засобів запобігання і протидії корупції на державній службі України (Е. С. Молдован, 2013) [135]; становлення запобігання і протидії корупції в органах виконавчої влади України (В. В. Побережний, 2014) [136], організаційно-правового аспекту протидії корупційним проявам у системі державної служби України (О. Я. Прохоренко,

2004) [137].

Питання протидії корупції як структурної складової національної безпеки України було досліджено на рівні кандидатської дисертації зі спеціальності державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку В. О. Паутовим (2020) [138]. У межах цієї ж спеціальності вивчалася проблематика механізмів інституційного забезпечення протидії корупції Я. Ю. Швидким (2020) [139].

Серед сучасних досліджень також істотне значення становить дисертація виконана у межах наукової спеціальності публічне управління та адміністрування В. В. Вербановським, який приділив увагу проблематиці протидії корупційним ризикам в системі публічної служби (2023) [140].

Проблеми корупційних загроз в системі економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності були предметом дослідження О. С. Дмитрової (2016) [141] та А. Ж. Жорж (2019) [142].

Підсумовуючи викладене, можна зробити такі висновки.

1. Вивчення та систематизація за науковими спеціальностями понад 130-и сучасних дисертаційних робіт з проблем протидії корупції у різних галузях юридичних та інших наук дозволила дійти висновку, що на сьогодні відсутні комплексні монографічні дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

2. На сьогодні поза межами наукового пошуку залишилась проблематика, яка потребує першочергового дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. Аналіз думок опитаних респондентів показав, що серед найбільш проблемних питань, які залишаються невирішеними є:

- поняття НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – 59 %;

- наукове забезпечення діяльності НПУ щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – 23 %;

- правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ – 72 %;

- організація антикорупційної діяльності НПУ – 61 %;
- запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції – 57 %;
- досвід зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами – 42 % [Додаток Б; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

1.2. Понятійно-категоріальний апарат діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням

Після Революції Гідності, протягом 2014–2019 років Україна здійснювала системні правові та організаційні заходи, спрямовані на створення повноцінної і дієвої антикорупційної інфраструктури. Одним з позитивних факторів цього процесу було те, що, урахувавши міжнародний досвід, наша держава пішла шляхом не реформування наявних, а створення абсолютно нової системи спеціалізованих антикорупційних інституцій [143, с. 33].

Суб'єкти, уповноважені державою запобігати і протидіяти корупційним проявам, повноваження яких вона регулює в межах загальних напрямів, можна поділити три групи: 1) суб'єкти, що мають загальні повноваження; 2) суб'єкти, що мають спеціальні повноваження; 3) суб'єкти, що мають повноваження учасника антикорупційних заходів. 1 група суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, включає суб'єкти із загальними повноваженнями, не створені спеціально для безпосередньої боротьби з корупцією, проте уповноважені протидіяти корупції [145].

Отже у рамках загальної системи державної влади в Україні фактично створено та функціонує дві автономні підсистеми органів протидії корупції, одну з яких становлять спеціалізовані антикорупційні органи, другу – традиційні органи правопорядку та загальні суди. Безперечно, така модель має

право на існування, але вона породжує питання щодо її ефективності – забезпечення належної взаємодії усіх суб'єктів антикорупційної діяльності та координації такої діяльності, виключення дублювання їхніх повноважень, чіткого визначення сфери діяльності (зокрема, в частині підслідності) кожного з таких органів. При чому це стосується як загалом усіх суб'єктів протидії корупції, так і окремо новостворених спеціалізованих антикорупційних органів [16, с. 334].

На сьогодні НПУ умовно входить до кожної із названих підсистем, що обумовлює дослідження її правового статусу, компетенції, повноважень, правової основи діяльності у цій сфері та ін. Але перш за все виникає потреба з'ясування сутності дефініції «Національна поліція України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням».

Важливим показником рівня розвитку правничої науки, а також техніко-юридичної досконалості законодавчих актів, що визнаються в Україні основним джерелом об'єктивного права, є законодавчі дефініції [146, с. 105]. Водночас на практиці існують два основні підходи до формування наукового поняття. Перший – доктринальний, що ґрунтується на дослідженнях учених і фахівців у певній галузі. Другий – офіційний, легальний, що базується на нормативних актах, міжнародних документах та інших джерелах, що мають юридичну силу [147, с. 183].

У зв'язку з цим в першу чергу потрібно звернутися до законодавчих актів, що регламентують ці визначення, зокрема діяльність НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

Так, ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» визначає, що НПУ (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [148].

Водночас Закон України «Про запобігання корупції» визначає Національну поліцію як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції (абз. 14 ч. 1 ст. 1) [149].

Отже, чинне законодавство не містить визначення Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. Невизначеність цього питання у законодавстві значно знижує праворозуміння статусу цього органу у сфері запобігання корупції. Так, узагальнення соціологічного опитування працівників поліції показало, що правовий статус та компетенція НПУ щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням є зрозумілою лише серед для 32 % опитаних респондентів, 65% – незрозумілою, 3 % – на поставлене питання зазначили відповідь «важко відповісти» [Додаток А; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Водночас відсутність його тлумачення у законодавстві не викликає особливого здивування, оскільки досі на доктринальному рівні основоположне поняття «Національна поліція як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням» не сформульовано, що не тільки знижує рівень запобіжної діяльності у роботі цього правоохоронного органу, але й не дозволяє належним чином взаємодіяти з іншими суб'єктами кримінологічної профілактики (зокрема, контрольноревізійними органами, громадськістю тощо) та негативно впливає на реалізацію НПУ функцій з означеної проблематики [151, с. 42-43.].

Тому досліджуване визначення потребує аналізу ключових складових, зокрема таких категорій, як: «суб'єкт правоохоронних відносин», «корупційні та пов'язаним із корупцією правопорушення», «запобігання правопорушенням».

У першу чергу мова йде про таку категорію як «суб'єкт». Суб'єкт – це носій предметно-практичної діяльності і пізнання, джерело активності, спрямованої на об'єкт [152, с. 61.].

Досліджуючи правовий статус поліції як суб'єкта запобігання та протидії корупції в Україні, В. Б. Пчелін зазначає, що у правовій науці зазначену категорію використовують задля позначення або «суб'єкта права» або «суб'єкта правовідносин». Різниця між даними категоріями полягає в тому, що перший є лише носієм прав та обов'язків, тоді як другий – вже їх реалізовує,

тобто є реальним учасником відповідних суспільних відносин [153].

Необхідною передумовою набуття суб'єктом права статусу суб'єкта правовідносин є наявність у нього такої юридичної властивості, як правосуб'єктність, під якою розуміють передбачену законом здатність суб'єкта права бути учасником правовідносин [154, с. 226-227]. Правосуб'єктність складається з правоздатності, дієздатності та деліктоздатності разом узятих, а разом із нормою права та юридичним фактом є передумовою виникнення відповідних правовідносин [155, с. 340]. Базовим ядром правосуб'єктності юридичної особи є правоздатність, яка визначається у законодавстві, як здатність мати права та обов'язки [156]. У юридичної особи правоздатність і дієздатність виникають одночасно від моменту її створення і припиняються також одночасно від дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про її створення чи припинення відповідно. Тому для юридичних осіб розрізнення цих категорій зазвичай не має значення [157].

Тобто, коли ми говоримо про поліцію як суб'єкта запобігання та протидії корупції, маємо на увазі, що дані органи є реальними учасниками вказаних суспільних відносин, реалізують в їх межах надані їм повноваження [153].

Водночас у теорії права прийнято виділяти ще одну категорію – «правоохоронні відносини» [158, с. 173].

Часто з метою з'ясування, чи є орган правоохоронним, звертаються до положень вже дещо застарілого Закону України від 23.12.1993 року № 3781-ХІІ «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» який до невичерпного переліку правоохоронних органів зараховує органи Національної поліції (абз.1 п. 1 ч. 1 ст. 2) [159, с. 266; 160]. Як правоохоронний орган НПУ має певні ознаки. Зокрема до них відносяться: 1) структурно організований колектив державних службовців (поліцейських); 2) створюється державою в особі Уряду України; 3) державно-владні повноваження, що ними наділений цей колектив державних службовців, здійснюються у правових формах і правовими методами; 4) наділений матеріальними і фінансовими ресурсами, необхідними для реалізації правоохоронної функції [161, с. 102; 162]; 6) його

призначення полягає у вирішенні завдань забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Реальна участь таких суб'єктів у правоохоронних відносинах детермінована життєво важливою обставиною, яка передбачена гіпотезою, як правило охоронної норми права, і яка в теорії права отримала назву правопорушення. Зважаючи на той факт, що правоохоронні відносини є різновидом правовідносин, їм притаманні ті ж самі ознаки. Разом із тим вони мають свою специфіку, що знаходить свій вияв у низці особливих рис, а саме: 1) вони виступають своєрідним способом (засобом) здійснення правоохоронних функцій держави; 2) вони виникають переважно в інтересах не їх уповноваженої сторони, а в інтересах суспільства, держави, а також осіб, чії права потребують захисту чи відновлення з боку держави, яка виступає їх гарантом; 3) вони мають владний характер, а отже, за своєю природою переважно є управлінськими; 4) вони пов'язані з реалізацією санкцій правових норм, а тому є настільки важливими, що мають форму процесуальних правових відносин, зміст яких є «суто юридичним»; 5) правову основу їх виникнення становить не лише передбачена законом норма права, яка вказує на вид і межі юридичної відповідальності, але й правозастосовний акт охоронного спрямування, в якому індивідуалізується юридична відповідальність, адже згідно з ч. 2 ст. 61 Основного Закону української держави вона має індивідуальний характер [158, с. 173.].

У зв'язку з цим потребує уточнення думка відомого вченого (В. Б. Пчелін) про те, що поліція виступає реальним учасником не суспільних відносин (правовідносин), про яку він говорить, а – правоохоронних відносин.

Саме такий підхід до розуміння Національної поліції найбільш точно розкриває її правосуб'єктність, з однієї сторони – як правоохоронного органу, безпосереднім призначенням якого є охорона прав і свобод людини, протидія усім правопорушенням чи участь у такій діяльності у межах своєї компетенції, підтримання публічної безпеки і порядку, а з іншої – як спеціально уповноваженого суб'єкта запобіжної антикорупційної діяльності.

Підтвердженням цьому є виокремлення правниками цілей правоохоронних відносин: а) превентивні правоохоронні відносини, спрямовані на запобігання правопорушенню; б) припиняючи правоохоронні відносини, спрямовані на припинення виявленого правопорушення; в) відновлюючи правоохоронні відносини, спрямовані на усунення або відшкодування негативних наслідків правопорушення; г) каральні (штрафні) правоохоронні відносини, спрямовані на реалізацію юридичної відповідальності особи, винної у вчиненні правопорушення [158, с. 175.].

У науковій літературі досить часто зазначається, що спеціальна правосуб'єктність державного органу як суб'єкта правовідносин виявляється в його компетенції [159, с. 266]. Тому названі цілі у повному обсязі стосуються запобіжної антикорупційної діяльності НПУ, оскільки остання (в межах визначених законодавством) безпосередньо здійснює або приймає участь у реалізації їх усіх.

Як вірно зазначає П. І. Панфьоров запобіжна діяльність НПУ зумовлена її завданнями (ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію») і повноваженнями (ст. 23 цього ж Закону України) [151, с. 52].

Завдання цього державного органу визначені у Законі України «Про Національну поліцію», зокрема:

- 1) забезпечення публічної безпеки і порядку;
- 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) протидія злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [148].

Крім того, у названому Законі визначено норми, які окремо регламентують повноваження щодо запобігання корупції, зокрема:

- формування інформаційних ресурсів поліцією стосовно зареєстрованих корупційних кримінальних правопорушень, адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, а також осіб, які їх учинили, та результатів розгляду

цих правопорушень у судах (ст. 26);

- застосування до члена поліцейської комісії заходів адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (ст. 51);

- подання до поліцейської комісії для участі в конкурсі декларації, визначеної Законом України «Про запобігання корупції» (ст. 54);

- обмеження, пов'язані зі службою в поліції, у зв'язку із застосуванням заходів адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією (ст. 61);

- звільнення зі служби в поліції у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення, а також рішенням суду про визнання його активів або активів, набутих за його дорученням іншими особами або в інших передбачених ст. 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави (ст. 77) [148].

Характерно, що названі норми (крім ст. 26 Закону) спрямовані на запобігання внутрішньо-системним корупційним проявам у Національній поліції. У той же час спеціальних норм, які б визначали повноваження щодо запобігання корупції поза системою органів і підрозділів Національної поліції закон не містить (крім ст. 26 Закону).

Водночас, у «Положенні про Національну поліцію» перелік завдань дещо ширший ніж у Законі, зокрема визначено, що основними завданнями Національної поліції є: 1) реалізація державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; 2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики в зазначених сферах; 3) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [163].

Для реалізації таких завдань поліція наділена повноваженнями, які передбачені у названому положенні, зокрема серед таких вона здійснює наступні: 1) провадить превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення; 3) вживає заходів з виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; 4) уживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; 5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; 6) здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності; 7) розшукує осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, зникли безвісти, та інших осіб у випадках, визначених законом; 8) організовує та провадить оперативно-розшукову діяльність; 9) у випадках, передбачених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; 10) доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення; 11) здійснює заходи щодо захисту інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, виявлення та припинення адміністративних правопорушень на підприємствах, в установах та організаціях, а також інших об'єктах, визначених Кабінетом Міністрів України, які обслуговуються спеціальною поліцією; 12) забезпечує безпеку взятих під захист осіб на підставах та в порядку, визначених законом; 13) бере участь у межах повноважень, передбачених законом, у здійсненні заходів, спрямованих на соціальну адаптацію осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі; 14) здійснює в межах повноважень,

передбачених законом, міжнародне співробітництво, бере участь у розробленні проектів та укладенні міжнародних договорів України з питань боротьби із злочинністю та інших питань, що належать до її компетенції, а також забезпечує їх виконання; 15) використовує та надає іншим правоохоронним органам України доступ до інформаційно-телекомунікаційних систем і банків даних Інтерполу та Європолу, а також вносить до цих банків даних інформацію правоохоронних органів України; 16) виконує в межах компетенції запити органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції, а також звертається в межах своєї компетенції із запитами до органів правопорядку (правоохоронних органів) інших держав або міжнародних організацій поліції відповідно; 17) у межах інформаційно-аналітичної діяльності формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС, користується базами (банками) даних МВС та інших державних органів, здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу, а також оброблення персональних даних у межах повноважень, передбачених законом; 18) здійснює моніторинг оперативної обстановки в державі, вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність поліцейської діяльності, інформує у порядку та спосіб, які передбачені законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про здійснення державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку; 19) здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Національної поліції, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління та інші [163].

Незважаючи на те що спектр таких повноважень у названому положенні налічує більше 60 пунктів, серед них окремо не зазначена компетенція щодо вжиття позасистемних (зовнішньо-системних) заходів запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, як, до речі, і щодо основних напрямків діяльності, наприклад: запобігання та протидія незаконному обігу

вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв та речовин; протидія торгівлі людьми, протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів та ін.

Отже вважаємо, що названі повноваження цілком стосуються правопорушень у сфері запобігання корупції.

Не будемо зупинятись на деталях та аналізувати названі положення, оскільки ґрунтовний аналіз названих та інших нормативно-правових актів розглянуто далі [див. підрозділ 2.1.].

Таким чином, основними завданнями поліції є виявляти, припиняти та розслідувати корупційні правопорушення, виконуючи покладені на неї функції по превентивній та профілактичній діяльності, спрямованій на те, щоб запобігти правопорушенню [138, с. 69]. Крім того, поліцією здійснюється наповнення та підтримка актуального стану баз (банків) даних, що складають єдину інформаційну систему МВС України, і в яких містяться зареєстровані кримінальні та адміністративні корупційні правопорушення, особи, які їх скоїли, та результати судового розгляду цих злочинів [138, с. 69].

У зв'язку з цим, робимо висновок, що НПУ є реальними учасником запобігання цих правоохоронних відносин, тобто суб'єктом у сфері запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

Як орган правопорядку, який умовно відноситься до названої вище системи традиційних органів, – вона виконує функції у сфері протидії корупції шляхом виконання названих завдань, визначених Законом України «Про національну поліцію», а також визначених іншими нормативно-правовими актами загальної антикриміногенної спрямованості.

Одним із ключових аспектів понятійно-категоріального апарату у цій роботі є з'ясування статусу НПУ як суб'єкта у сфері протидії корупції виходячи із повноважень, які визначено Законом України «Про Запобігання корупції», оскільки Національна поліція названа спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції [149]. Варто наголосити, що відповідно до абз. 1. ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Запобігання корупції» термін «спеціально уповноважені

суб'єкти у сфері протидії корупції» в такому значенні вживається лише у цьому Законі [149]. Тобто в інших законах вони можуть мати інше значення. Утім, якщо в тому чи іншому законі згадані терміни вживаються без визначення їхньої дефініції, то вони мають той зміст, яким їх наділяє ст. 1 саме цього Закону, який є базовим у сфері запобігання корупції: згідно із його п. 3 Розділу XIII «Прикінцеві положення», до приведення у відповідність із цим Законом усі нормативно-правові акти (у т.ч. закони) застосовуються у частині, що не суперечить йому [164, с. 34]. Отже названий «особливий» статус НПУ як «спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції» варто розкривати через зміст саме цього Закону.

Зважаючи на те що у зазначеному Законі прямо не визначено, які саме повноваження Національної поліції відносяться до спеціальних, спробуємо їх проаналізувати.

Вивчення Закону України «Про запобігання корупції» показує, що в ньому містяться норми, які містять пряму вказівку на повноваження Національної поліції щодо запобігання корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень, тобто використовується термін «Національна поліція», або опосередковану вказівку – використовується така термінологія, як: «інші спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції», «компетентні органи» та ін.

Ці терміни взято за основний критерій приналежності повноважень до Національної поліції. Аналіз показав, що такі повноваження визначаються низкою норм, зокрема:

1) абз. 14 ч. 1 ст. 1 Закону визначає сам статус Національної поліції як спеціального уповноваженими суб'єкта у сфері протидії корупції;

2) п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону визначає, що до суб'єктів, на яких поширюється дія цього Закону, відносяться поліцейські;

3) ч. 6 та ч. 8 ст. 9 Закону визначають повноваження щодо реалізації гарантій незалежності Національного агентства з питань запобігання корупції. Зокрема визначається, що органи Національної поліції безпосередньо

реалізують гарантії незалежності Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом вжиття необхідних заходів для забезпечення безпеки Голови, заступника Голови цього агентства та їх близьких осіб, збереження їхнього майна, а також шляхом забезпечення їх засобами захисту;

4) ч. 1 ст. 13-1 Закону визначає повноваження щодо дійснення заходів із запобігання та виявлення корупції, передбачених цим Законом, шляхом утворення (визначення) уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції, зокрема в апаратах та територіальних органах міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, юрисдикція яких поширюється на всю територію України;

5) ч. 3-6 ст. 13-1, ст. 64 Закону визначають повноваження керівника та основні завдання уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції, а також правовий статус Уповноваженого;

6) ч. 7 ст. 45 Закону регламентує особливості подання декларацій поліцейськими поліції особливого призначення, які під час дії воєнного стану залучені до ведення бойових дій у порядку, визначеному ч. 4 ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію»;

7) ст. 53-1 Закону визначає обов'язок Національної поліції забезпечити функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону;

8) ст. 53-2 Закону визначає повноваження щодо здійснення перевірки за повідомленням викривача;

9) ст.ст. 53-3 – 53-7, 53-9 Закону зобов'язують забезпечувати права та гарантії захисту викривача (захист трудових прав викривача, право на конфіденційність та анонімність, право на отримання інформації, право на винагороду);

10) ст. 56, ч. 4 ст. 57, ст. 58 Закону визначає повноваження Національної поліції щодо порядку проведення спеціальної перевірки стосовно відомостей про

притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявність судимості, її зняття, погашення, а також взаємодії з іншими спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції під час такої перевірки;

11) п. 11-1 ч. 1 ст. 12 Закону визначає повноваження щодо взаємодії спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, зокрема щодо:

- ініціювання Національним агентством з питань запобігання корупції проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень, та надсилати до інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції матеріали, що свідчать про факти таких правопорушень;

- надсилання Національним агентством з питань запобігання корупції затвердженого обґрунтованого висновку іншим спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції у разі виявлення ознак іншого корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;

- ст. 70 Закону визначає повноваження щодо здійснення міжнародної правової допомоги та інших видів міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення [149].

Аналіз цього Закону свідчить про те, що:

1. Перелік заходів запобігання корупції у Законі не визначений.
2. Система таких заходів, навіть якщо враховувати усі положення Закону відсутня.
3. Повноваження Національної поліції як суб'єкта запобігання корупції окремо не визначені, розмежовані по різним нормам, та є неповними.

Невизначеність названих положень негативно позначається і на правозастосуванні поліцейськими норм цього Закону. Так, узагальнення даних отриманих в ході соціологічного опитування показало, що лише 8 % поліцейських можуть відрізнити загальні повноваження НПУ у сфері протидії

корупції від її повноважень як спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції, 34 % – частково відрізняють, 58 % не відрізняють [Додаток Б].

Водночас, виокремлені нами із положень різних норм Закону повноваження Національної поліції як суб'єкта запобігання корупції дають змогу робити висновок, що їм (повноваженням) притаманні 2 групи ознак: ознаки загальних повноважень, ознаки спеціальних повноважень.

У зв'язку з цим, пропонуємо застосовувати класифікацію до таких повноважень, і серед них виокремлювати загальні та спеціальні.

Оскільки Закон не визначає системи заходів Національної поліції як суб'єкта запобігання корупції, пропонуємо до спеціальних повноважень визначених Законом «Про запобігання корупції» відносити ті повноваження, які притаманні тільки Національній поліції або в одному ряду з нею виключній категорії суб'єктів запобігання корупції – спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції.

Отже до спеціальних повноважень НПУ у сфері запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням, визначених Законом пропонуємо відносити:

1. Реалізація гарантій незалежності Національного агентства з питань запобігання корупції.

2. Забезпечення функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про Запобігання корупції».

3. Проведення спеціальної перевірки стосовно відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття, погашення.

4. Забезпечення функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також здійснення перевірки за повідомленнями викривачів та забезпечувати їх права і гарантії захисту (трудових прав, права на

конфіденційність та анонімність, права на отримання інформації, права на винагороду);

5. Реагування на ініціативні повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, ґрунтуючись на отриманих матеріалах, що свідчать про факти їх вчинення.

6. Здійснення міжнародної правової допомоги та інших видів міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення.

Повноваження поліції щодо запобігання корупційним і пов'язаними із корупцією правопорушенням, також пропонуємо розглядати як такі, що мають внутрішній і зовнішній прояв.

Про внутрішній варто вести мову в разі здійснення заходів із запобігання та протидії корупції серед органів і підрозділів власне поліції, а про зовнішній – в разі коли мова йде про реалізацію поліцією повноважень щодо недопущення вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, а також реагування на факти їх вчинення [153].

Як зазначає П. І. Панфьоров, безпосередніми суб'єктами здійснення запобіжної діяльності є всі без винятку поліцейські (звісно, що це загальне правило, яке в роботі корелюється за напрямками роботи у відповідних структурних органах і підрозділах, оскільки діяльність поліції різноманітна та не може зосередити увагу всіх поліцейських виключно на запобіганні кримінальним правопорушенням чи за її якимось окремим напрямом) [151, с. 50].

Екстраполяція цих тверджень на досліджувану нами проблематику дозволяє стверджувати, що до виконання завдань запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням залучаються всі органи та підрозділи НПУ. Проте Закон України «Про Національну поліцію» не визначає розгорнуту організаційно-штатну структуру НПУ обмежившись в ст. 13 Закону загальною системою поліції [165; 148].

Водночас на сайті Національної поліції зазначається, що до центрального органу управління поліції входять: 1) Департамент забезпечення діяльності Голови; 2) Департамент карного розшуку (у складі кримінальної поліції); 3) Департамент міграційної поліції (у складі кримінальної поліції); 4) Департамент оперативної служби (у складі кримінальної поліції); 5) Департамент оперативно-технічних заходів (у складі кримінальної поліції); 6) Департамент забезпечення діяльності, пов'язаної з небезпечними матеріалами (у складі кримінальної поліції); 7) Департамент боротьби з наркозлочинністю (у складі кримінальної поліції); 8) Департамент превентивної діяльності; 9) Департамент «Корпус оперативно-раптової дії» (у складі поліції особливого призначення); 10) Департамент міжнародного поліцейського співробітництва; 11) Головне слідче управління (у складі органу досудового розслідування); 12) Департамент організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування; 13) Департамент інформаційно-аналітичної підтримки; 14) Правовий департамент; 15) Департамент кадрового забезпечення; 16) Департамент комунікації; 17) Управління внутрішнього аудиту; 18) Департамент управління майном; 19) Департамент документального забезпечення; 20) Управління вибухотехнічної служби (у складі поліції особливого призначення); 21) Департамент режиму та технічного захисту інформації; 22) Департамент головної інспекції та дотримання прав людини; 23) Управління запобігання корупції; 24) Відділ організації кінологічної діяльності; 25) Відділ спеціального зв'язку; 26) Сектор з питань пенсійного забезпечення; 27) Департамент кримінального аналізу (у складі кримінальної поліції); 28) Департамент фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку; 29) Управління авіації та поліції на воді; 30) Управління дізнання (у складі органу досудового розслідування); 31) Управління контролю за обігом зброї; 32) Відділ відомчої реєстрації та обліку транспортних засобів; 33) Управління організації служби освітньої безпеки (у складі патрульної поліції) [166]. До Міжрегіональних територіальних органів входять: 1) Департамент патрульної поліції; 2) Департамент внутрішньої безпеки (у складі кримінальної поліції);

3) Департамент кіберполіції (у складі кримінальної поліції); 4) Департамент стратегічних розслідувань (у складі кримінальної поліції); 5) Департамент поліції особливого призначення «Об'єднана штурмова бригада Національної поліції України «Лють»; 6) Департамент поліції охорони як міжрегіональний територіальний орган Національної поліції; 7) Органи поліції охорони як територіальні органи Національної поліції; 8) Управління (відділи) поліції охорони [166] і так далі.

Не вдаючись до детального аналізу компетенції всіх зазначених вище органів та підрозділів у сфері запобігання кримінальним правопорушенням, зазначимо, що їх завдання та функції відповідно до напрямків діяльності охоплюють повноваження щодо вжиття заходів із виявлення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень як внутрішньо-системних, так і позасистемних.

Водночас відповідно до наказу НПУ від 16.09.2022 № 661 «Про деякі питання діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції» в системі НПУ окремо визначено спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, зокрема:

- 1) Департамент внутрішньої безпеки;
- 2) Департамент стратегічних розслідувань;
- 3) Департамент боротьби з наркозлочинністю;
- 4) Департамент карного розшуку;
- 5) Головне слідче управління;
- 6) Управління дізнання [167].

Виокремлення саме цих суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції є не до кінця зрозумілим по кільком причинам, а саме:

1. По-перше, ці суб'єкти, як правило, здійснюють свою діяльність стосовно протидії кримінальним правопорушенням. Незважаючи на поставлені перед ними завдання, які ми проаналізуємо далі, щодо запобігання та профілактики правопорушень (адміністративних, кримінальних та ін.), їх основні зусилля спрямовуються на протидію здебільшого кримінальним

правопорушенням (виключенням є Департамент внутрішньої безпеки, для якого одним із напрямків/показників антикорупційної роботи є складені протоколи про корупцію, а також застосування передбачених законом заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення [168; 169]). А на практиці зазначені суб'єкти у реаліях сьогодення фактично здійснюють реагування на готування чи вчинення кримінального правопорушення (у цьому контексті мається на увазі діяльність щодо виявлення та документування корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією).

Поряд з цим, превентивна діяльність перших чотирьох підрозділів й на сьогодні залишаються одним із пріоритетних напрямів діяльності. Специфічною особливістю запобіжної діяльності таких підрозділів є те, що, по-перше, цей напрямок діяльності безпосередньо пов'язаний з оперативно-розшуковою діяльністю, оскільки оперативно-розшукове запобігання кримінальним правопорушенням є формою оперативно-розшукової діяльності; по-друге, під час запобігання кримінальним правопорушенням вони здійснюють як гласні, так і негласні оперативно-розшукові заходи [170, с. 26]. Специфіка ж превентивної діяльності слідчих та дізнавачів, як правило полягає в тому, що вони здійснюють таку діяльність у межах виконання функції досудового розслідування кримінальних правопорушень, а запобіжна діяльність здійснюється у формі процесуальної дії, за результатом якої складається процесуальний акт (подання), де міститься рішення слідчого (дізнавача) у кримінальному провадженні з виявлення і вжиття заходів щодо усунення причин та умов вчинення таких правопорушень, які вже призвели до кримінального делікту.

Однак, якщо продовжити логічну послідовність щодо визначення спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції із числі підрозділів, які входять до складу кримінальної поліції, то потрібно до цього переліку додати принаймні Департамент кримінального аналізу НПУ, який може на професійному рівні забезпечити інформаційно-аналітичну роботу

щодо виявлення фактів, які вказують на вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень, а також здійснити кримінальний аналіз у конкретних кримінальних провадженнях щодо осіб та фактів, які становлять оперативний інтерес.

2. По-друге, незрозумілим залишається питання чому серед названих суб'єктів відсутні підрозділи превентивної діяльності НПУ, для яких превентивна функція є основною.

3. По-третє, незрозуміло, чому до цих суб'єктів не відноситься Управління запобігання корупції НПУ, яке входить до центрального органу управління поліції, та для якого запобігання корупції є основним, єдиним, і безпосереднім завданням.

Отже спробуємо проаналізувати повноваження спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі НПУ. Для прикладу зазначимо, що на сьогодні діяльність Департаменту внутрішньої безпеки регламентовано Положенням про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України, затверджене наказом Національної поліції України від 09.11.2015 № 83 (у редакції наказу Національної поліції України від 31.07.2019 № 765). Відповідно до положення Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України (далі – ДВБ) є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України, який здійснює свою діяльність у напрямі дотримання внутрішньої безпеки у НПУ [169].

Іншим прикладом є Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, діяльність якого регламентована Положенням про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, затверджене наказом Національної поліції України від 23.10.2019 № 1077. Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України (далі – ДСР, Департамент) є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України та згідно із законодавством України здійснює оперативно-розшукову діяльність [171].

Основними завданнями ДСР у сфері протидії корупції є реалізація повноважень Національної поліції України на території України в частині протидії організованій злочинності, злочинності в органах влади, управління, місцевого самоврядування, боротьби з корупцією та хабарництвом, захисту прав і свобод людини і громадянина та об'єктів права власності від протиправних посягань, а саме: 1. Виявлення, попередження і припинення діяльності стійких суспільно небезпечних організованих груп і злочинних організацій (далі – ОГ і ЗО), які впливають на соціально-економічну та криміногенну ситуацію в державі, викриття злочинної діяльності їх лідерів. 2. Виявлення, запобігання та припинення злочинів, вчинених суспільно-небезпечними ОГ та ЗО, у тому числі в органах влади та управління, місцевого самоврядування, які впливають на криміногенну ситуацію в державі та в окремих її регіонах. 3. Боротьба з корупцією й хабарництвом у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави, серед посадових осіб органів державної влади, управління і місцевого самоврядування; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією. 4. Здобуття в інтересах підрозділів кримінальної поліції та органів досудового розслідування інформації про криміногенні процеси в злочинному середовищі, у сферах, що перебувають під його впливом, протиправну діяльність окремих осіб та злочинних угруповань, схеми легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом.

ДСР відповідно до покладених на нього завдань виконує такі основні функції у сфері протидії корупції: 1. Здійснює аналіз оперативної обстановки, соціально-економічних та інших факторів, що впливають на її ускладнення, тенденції та рівень розвитку корупції, організованої злочинності, в тому числі в органах державної влади, управління і місцевого самоврядування. 2. Інформує керівництво Національної поліції України про стан і динаміку організованої злочинності та корупції, причини та умови їх проявів. 3. Здійснює відповідно до чинного законодавства заходи, спрямовані на виявлення, попередження і припинення ОГ та ЗО, які впливають на соціально- економічну та криміногенну

ситуацію в державі, викриття злочинної діяльності їх лідерів, ліквідацію економічного та фінансового підґрунтя їх діяльності. 4. Здійснює відповідно до чинного законодавства заходи, спрямовані на виявлення, запобігання та припинення злочинів, вчинених ОГ та ЗО, які впливають на соціально-економічну і криміногенну ситуацію в державі та в окремих її регіонах. 5. Організовує та здійснює оперативно-розшукову діяльність, в тому числі шляхом впровадження негласних штатних працівників у злочинне середовище, виконує спеціальні завдання з протидії злочинній діяльності ОГ чи ЗО та корупції. 6. Здійснює оперативно-розшукові заходи, в тому числі оперативно-технічні, з викриття ОГ і ЗО, їх організаторів, учасників та осіб, які сприяють, укривають чи організовують їх злочинну діяльність та фінансування. 7. Вживає відповідно до чинного законодавства та в межах компетенції Національної поліції України заходи із протидії корупції й хабарництву у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави чи конкретного регіону, серед вищих посадових осіб, працівників судових, правоохоронних та контролюючих органів. 8. Вживає в межах компетенції заходи з викриття та ліквідації злочинних та фінансових схем, що використовуються ОГ і ЗО, зокрема в органах влади та місцевого самоврядування, а також корупції. 9. Вживає в межах компетенції заходи, спрямовані на забезпечення відшкодування збитків державі, а також фізичним і юридичним особам, завданих протиправною діяльністю ОГ і ЗО. 10. Аналізує ефективність використання сил, засобів та оперативно-пошукових обліків у боротьбі з організованою злочинністю та корупцією, визначає основні напрями і тактику оперативно-розшукової діяльності, та розробляє на цій основі пропозиції керівництву Національної поліції України. 11. Бере участь у розробленні спільно із структурними підрозділами Національної поліції України та іншими правоохоронними органами проектів міжнародних договорів України у сфері боротьби з корупцією та організованою злочинністю, забезпечує їх виконання. 12. Вивчає передовий досвід боротьби з організованою злочинністю та корупцією, у тому числі досвід правоохоронних органів інших держав; розробляє та вносить

пропозиції керівництву Національної поліції України щодо організації діяльності ДСР та ін. [171].

Відповідно до наказу НПУ від 14.11.2015 № 90 «Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України» Департамент карного розшуку НПУ (далі – ДКР) є структурним підрозділом апарату центрального органу управління Національною поліцією України, який належить до кримінальної поліції та відповідно до законодавства України забезпечує надання поліцейських послуг у сферах охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності. Основними завданнями підрозділів карного розшуку щодо запобігання злочинам є:

- 1) забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав, свобод і законних інтересів, власності, інтересів суспільства та держави від злочинних посягань;
- 2) ужиття оперативно-розшукових заходів щодо виявлення і розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, у тому числі категорії минулих років, документування протиправної діяльності учасників організованих груп і злочинних організацій, протидія груповій злочинності, незаконному обігу вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин і наркотичних засобів, а також виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів;
- 3) розшук обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб;
- 4) виявлення осіб, від яких у зв'язку з їх злочинною діяльністю в минулому, антигромадським способом життя або поведінкою можна очікувати вчинення злочинів, профілактична робота з ними;
- 5) з урахуванням криміногенної ситуації, що складається на території обслуговування, розстановка джерел оперативної інформації з метою перекриття криміногенних об'єктів та осіб, які перебувають на обліках в ОВС, узяті в оперативну розробку, розшукуються за вчинення злочинів [172].

Департамент боротьби з наркозлочинністю НПУ (далі – ДБН).

Завданнями ДБН є: 1) участь у формуванні та забезпеченні державної політики щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням,

пов'язаним з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, у тому числі вчинених учасниками та членами організованих груп і злочинних організацій, легалізації їх економічного підґрунтя; 2) сприяння в порядку, передбаченому законодавством України, іншим структурним підрозділам центрального органу управління поліції, територіальним (у тому числі міжрегіональним) органам Національної поліції України та їх територіальним (відокремленим) підрозділам (далі – органи (підрозділи) поліції) у попередженні, виявленні та припиненні кримінальних правопорушень; 3) контроль за дотриманням фізичними і юридичними особами спеціальних правил і порядку зберігання і використання речовин, на які поширюється дозвільна система; 4) здійснення у визначеному законодавством України порядку приймання, зберігання та знищення вилучених наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Підрозділи ДБН здійснюють повноваження щодо: проведення моніторингу у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у державі з подальшим аналізом та прогнозуванням розвитку наркокриміногенної ситуації; здійснення взаємодії у вирішенні питань протидії наркозлочинності із зацікавленими центральними органами центральної влади, науковими закладами, громадськими організаціями, а також правоохоронними органами зарубіжних країн і міжнародними організаціями; забезпечення координації органів внутрішніх справ у сфері організації протидії незаконному обігу наркотиків шляхом здійснення комплексних заходів, проведення оперативно-розшукової діяльності; організація боротьби з транснаціональною злочинністю та виявлення і викриття організованих злочинних груп збувальників наркотичних засобів, що мають міжрегіональний і транснаціональний характер або виходять за межі держави; запобігання правопорушенням та їх виявлення на об'єктах легального обігу наркотиків та надання погоджень суб'єктам підприємницької діяльності на здійснення діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, культивування і використання нарковмісних рослин для

промислових цілей; інформаційне та оперативне забезпечення [Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів : теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с., с. 85-86.].

Аналіз Положення «Про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України» :наказ Національної поліції України» від 02.06.2023 № 463 показав, що спеціальна компетенція стосовно антикорупційної діяльності визначена лише у повноваженнях начальника ДБН, який: а) неухильно дотримується анти ційного законодавства України (обмежень та заборон, вимог, пов'язаних зі службою в Національній поліції України, визначених Законами України «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції» та іншими актами законодавства України; організаційно-розпорядчих документів (наказів, доручень) керівництва поліції, виданих на виконання Закону України «Про запобігання корупції»; б) у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими – у межах своїх повноважень вживає заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово інформує про його вчинення Голову Національної поліції України або заступника, що координує та контролює діяльність кримінальної поліції, відповідно до розподілу обов'язків, а також інших уповноважених органів залежно від категорії правопорушення [Положення «Про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України» :наказ Національної поліції України від 02.06.2023 № 463]. Водночас повноваження підлеглих працівників не містять норм, які б визначали компетенцію щодо протидії корупції. Вважаємо, що це є прогалиною нормативно-правового регулювання, оскільки антикорупційна роль ДБН у системі НПУ як спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції не може зводитися тільки до компетенції начальника у цій сфері. Крім того, як і в інших аналогічних нормативно-правових актах, у названому вище положенні визначаються тільки внутрішньо-системні (відомчі) заходи протидії корупції, тоді як позасистемні –

залишаються неврегульованими.

До названих спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції також відносяться Головне слідче управління та Управління дізнання.

Так, відповідно до Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 20.05. 2020 р. № 405, підрозділи дізнання органів НПУ (далі – підрозділи дізнання) здійснюють досудове розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів НПУ, у порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України). Поряд з цим, на підрозділи дізнання покладаються такі завдання, як: захист особи, суспільства та держави від кримінальних проступків; охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних проступків, віднесених до підслідності органів НПУ; забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними проступками; виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних проступків, і вжиття заходів щодо їх усунення [173]. Крім того, відповідно до Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 06.07.2017 № 570 Слідчі підрозділи НПУ (далі – слідчі підрозділи) є структурними підрозділами апарату центрального органу управління поліції, її територіальних органів – головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві, територіальних (відокремлених) підрозділів головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі, областях та місті Києві (далі – територіальні (відокремлені) підрозділи поліції), які згідно з кримінальним процесуальним законодавством є органами досудового розслідування, які забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції. Завдання органів досудового розслідування є: 1) захист

особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень; 2) охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження; 3) забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності слідчих органів Національної поліції; 4) забезпечення відшкодування фізичним і юридичним особам шкоди, заподіяної кримінальними правопорушеннями; 5) виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення [174].

Аналіз цих положень показав, що основним призначенням Головного слідчого управління та Управління дідання є не запобіжна діяльність, а здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Хоча серед їх завдань визначено виявлення причин і умов, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення, на практиці ця діяльність майже не здійснюється, оскільки фактично відсутній відповідний механізм її реалізації.

Отже, аналіз відповідних нормативних актів (положень) про організацію та діяльність цих підрозділів показав, що основну запобіжну роль у протидії корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням відіграють: 1) Департамент внутрішньої безпеки; 2) Департамент стратегічних розслідувань; 3) Департамент боротьби з наркозлочинністю; 4) Департамент карного розшуку.

Далі перейдемо до з'ясування сутності термінопонять «корупційні правопорушення» та «пов'язані із корупцією правопорушення».

Тлумачення названих термінів є доволі спірними і заперечливими та викликають критику серед практиків працівників і вчених.

Ця проблематика розгорнуто досліджувалась у працях багатьох вітчизняних вчених [див. підрозділ 1.1.]. У зв'язку з цим, доповнювати полеміку до вже існуючих чисельних дискусій вважаємо зайвим. Для використання у цій роботі зазначеної термінології звернемося до науково-практичного коментаря Закону України «Про запобігання корупції», а також до

праксеологічної сторони тлумачення цього питання.

Їх поняття міститься у Законі України «Про запобігання корупції». Зокрема визначено, що корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність (абз. 6 ч. 1 ст. 1) [149].

Отже діяння визнається корупційним якщо воно: 1) містить ознаки корупції; 2) вчинене певним суб'єктом – особою, зазначеною в ст. 3 Закону; 3) за нього законом установа юридика відповідальність: кримінальна, адміністративна, дисциплінарна або цивільно-правова [175, с. 40].

Закон визначає, що «корупція» – це використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [149].

Отже, ознаками корупції є: діяння (використання службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей, прийняття неправомірної вигоди або прийняття її обіцянки/пропозиції для себе чи інших осіб, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ст. 3 Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам); неправомірна вигода (неправомірна вигода як мета діяння, неправомірна вигода як предмет (у разі прийняття) або мета (у разі обіцянки чи пропозиції), неправомірна вигода як засіб схилення до протиправного використання службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей); суб'єкт (спеціальний – особа, зазначена в ст. 3 Закону, будь-яка деліктоздатна особа) [176, с. 24.].

Незрозумілою є відсутність у визначенні можливості притягнути особу до адміністративної відповідальності. Така ситуація зумовлена штучним

виділенням поняття «правопорушення, пов'язані з корупцією», як у тексті антикорупційного закону, так і в КУпАП. Адже законодавець наголошує, правопорушення, пов'язане з корупцією, – діяння, яке не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. і 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Фактично це означає, що ці діяння не є корупцією. Ми вважаємо, що такий законодавчий підхід не є виваженим, доцільніше було б запровадити градацію кримінальних правопорушень. Наприклад, відмежувати її за ступенями тяжкості на корупційні правопорушення: дисциплінарні, адміністративні та кримінальні [177, с. 106].

Поняття «корупційне правопорушення» слід відмежовувати від поняття «корупційне кримінальне правопорушення». Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до примітки ст. 45 Кримінального Кодексу України вважаються кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 цього Кодексу. Кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366-2, 366-3 цього Кодексу можливостей [178].

Крім корупційних злочинів, корупційним правопорушенням може бути визнано дисциплінарний проступок особи, указаної в ст. 3 Закону «Про запобігання корупції», який містить ознаки корупції, але за який не передбачено кримінальної відповідальності. Це також впливає з визначення корупційного правопорушення в ст. 1 Закону.

Корупційними дисциплінарними правопорушеннями можуть бути, наприклад: сприяння в призначенні особи на посаду, сприяння певним особам у здійсненні ними господарської діяльності або надання переваги певним особам у зв'язку з підготовкою проектів, виданням нормативно-правових актів,

прийняттям рішень, затвердженням (погодженням) висновків тощо, – якщо такі діяння вчинені: а) з метою одержання неправомірної вигоди і б) завдали істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, розмір якої є меншим за 100 нмдг (див. п. 3 примітки до ст. 364 КК) або такої шкоди взагалі не завдано. За такі діяння може настати одночасно дисциплінарна і цивільно-правова відповідальність [164, с. 47.].

Також Законом України «Про запобігання корупції» визначається термін «правопорушення, пов'язане з корупцією», тобто діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність (абз. 12 ч. 1 ст. 1) [149]. Специфічними ознаками останнього є те, що: 1) воно не містить ознак корупції; 2) воно порушує встановлені Законом «Про запобігання корупції» (але не іншим законом) вимоги, заборони та обмеження; 3) воно вчинене особою, зазначеною в ст. 3 цього Закону; 4) за нього законом встановлено юридичну відповідальність певного виду – кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову [164, с. 47.].

Наведеним ознакам відповідають певні адміністративні правопорушення, передбачені ст.ст. 172-4 «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності», 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків», 172-6 «Порушення вимог фінансового контролю», 172-7 «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів», 172-8 «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень», 172-8-1 «Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», 172-9 «Невжиття заходів щодо протидії корупції», 172-9-1 «Порушення

заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням» Кодексу України про адміністративні правопорушення [179], а також кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 366-2 «Декларування недостовірної інформації», 366-3 «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [178].

Оскільки, як вже було з'ясовано, предмет цього дослідження стосується кримінальних, адміністративних, дисциплінарних та/або цивільно-правових правопорушень, на сьогодні потребує з'ясування термінопоняття їх «запобігання».

На сьогодні термін «запобігання» широко використовується у юридичних науках. Його дефініція неодноразово ґрунтовно аналізувалася, виокремлювались складові та ознаки, синтезувалася та змістовна його сторона, здійснювалось тлумачення, проводилось співставлення із родовими та видовими термінами, надавалось визначення, здійснювалось уточнення та доповнення, аналізувалася соціальна роль діяльності, визначалося місце серед загально-соціальних та спеціально-кримінологічних форм відвернення правопорушень.

На сьогодні цей термін є порівняно усталеним і відносно узгодженим у юридичних науках, предметом дослідження яких є правопорушення у тому чи іншому аспекті, насамперед – це кримінологія, адміністративна діяльність, криміналістика, оперативно-розшукова діяльність.

Проте його поняття на законодавчому рівні до цього часу не визначено, у зв'язку з чим і точаться дискусії та полеміка.

Аналіз норм Закону України «Про запобігання корупції» показав, що він не містить поняття «запобігання корупції», але призначення самого Закону визначається як правові та організаційні засади застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень [149].

Як бачимо сам законодавець використовує змішану термінологію. У назві

закону використовується термін «запобігання», а призначення закону визначається через термін «превентивні механізми». По тексту цього Закону вживаються і інші суміжні терміни «припинення такого правопорушення» (ч. 6 ст. 53), «припинення діянь або бездіяльності» (п. 1 ч. 4 ст. 53-2) [149].

На цю особливість, але з іншого боку, звернув увагу В. Б. Пчелін, який критично оцінив те, що термін «запобігання» вживається у назві й у цілому по змісту Закону, а термін «протидія» використовується при визначенні спеціально уповноважених суб'єктів. Він зазначає, що може скластися враження, що сам законодавець не відрізняє терміни «запобігання» та «протидія», хоча подекуди й використовує їх разом (наприклад Розділ IX «Інші механізми запобігання та протидії корупції» [149; 153].

У юридичній науці поряд із зазначеними застосовується і інші терміни: «соціальна профілактика», «тиск на злочинність», «соціальний контроль злочинності», «профілактика злочинності», «попередження злочинності», «запобігання злочинності», «превенція злочинності», «припинення злочинів», «регулювання злочинності», «стримання злочинності» та навіть «управління злочинністю» [180, с. 14].

Загалом потрібно погодитися з думкою О. М. Бандурки, О. М. Литвака, О. М. Литвинова та інших науковців, які стверджують, що такі поняття найбільшого ступеня узагальнення, як «протидія злочинності», «контроль над злочинністю» і «боротьба зі злочинністю», і, відповідно, позначувані ними системи найвищого порядку можуть використовуватися як тотожні [181, с. 6-9; 182, с. 44].

Вбачається вірною позиція О. С. Бондаренко, що протидія корупції є загальним системо утворювальним поняттям для цієї діяльності [177, с. 77].

З'ясовуючи термін «протидія злочинності», потрібно зазначити, що сутність цієї діяльності має багаторівневий і широкий спектр державних та суспільних заходів [183, с. 8].

О. М. Литвинов надає найбільш точне визначення протидії злочинності – це особливий інтегрований, багаторівневий об'єкт соціального управління,

який становить різноманітна за формами діяльність відповідних суб'єктів (державних і недержавних органів та установ, громадських формувань та окремих громадян), які взаємодіють у вигляді системи різноманітних заходів, спрямованих на пошук шляхів, засобів та інших можливостей ефективного впливу на злочинність із метою зниження інтенсивності процесів детермінації злочинності на всіх рівнях і нейтралізації дії її причин та умов для обмеження кількості злочинних проявів до мінімального рівня [184, с. 54].

Протидія злочинності складається з низки, умовно кажучи, конструктивних елементів або, інакше кажучи, напрямків, які можуть бути презентовані таким чином. 1. Запобігання злочинності в цілому як негативному соціальному явищу, а також окремим видам злочинності. Це – дозлочинна випереджаюча протидія, здійснювана на загальносоціальному та спеціально-кримінологічному рівнях, причому загальносоціальні заходи превалюють у загальному (спрямованому на злочинність) запобіганні, а спеціальні — у запобіганні конкретним видам злочинності. 2. Запобігання, спрямоване на припинення злочинів на стадіях формування умислу, готування та замаху. Ця форма перешкоджання має характеристики як дозлочинної протидії, так і постзлочинної (оскільки вже є склад незакінченого злочину). На цьому етапі реалізуються заходи спеціально-кримінологічного характеру. 3. Постзлочинна протидія, тобто перешкоджання подальшій злочинній діяльності осіб, що вже вчинили злочини, заходами кримінально-правового примусу (сфера розкриття, розслідування злочинів, притягнення винних до кримінальної відповідальності й адміністративного нагляду). Цей компонент протидії практично реалізується на рівні конкретних злочинів і конкретних винних суб'єктів [185, с. 158].

Практика протидії злочинності реалізується у двох основних напрямках. Перший полягає у застосуванні передбаченого кримінальним законодавством покарання до осіб, які скоїли злочин. Другий напрям передбачає заходи з боку держави та суспільства, спрямовані на запобігання злочинам. Цей підхід вважається основним у боротьбі зі злочинністю, оскільки саме запобігання є найбільш гуманним та ефективним способом підтримання правопорядку і

забезпечення суспільної безпеки.

Запобіжна діяльність стосовно злочинності безпосередньо спрямовується не проти неї у тому вигляді (обсязі), в якому вона існує на теперішній час, а стосовно чинників, що її зумовлюють. Ця діяльність здійснюється насамперед з метою перервати дію останніх і тим самим перешкодити подальшому вчиненню злочинів, існуванню злочинності в сучасних параметрах та їхньому збільшенню [186, с. 318]. Запобігання злочинам та їх припинення полягає у превентивному впливі на умови та причини, які сприяють учиненню злочину, або на поведінку конкретної особи (групи осіб) з метою недопущення суспільно небезпечного діяння [187, с. 318].

Так, у науці досі не сформовано єдиного підходу до співвідношення змісту запобігання злочинам (злочинності), їх попередження та профілактики. Досить часто (і цілком виправдано) їх уживають як синоніми. Проте інколи обґрунтовують положення щодо охоплення змісту одного із цих понять іншими, а також розмежування окреслених понять відповідно до стадій діяльності, що передують вчиненню кримінального правопорушення [188, с. 40].

Наприклад О. С. Бондаренко стверджує, що протидія корупції є загальним системоутворювальним поняттям, яке вміщує запобігання, профілактика та попередження є формами запобігання корупційним кримінальним правопорушенням [177, с. 106].

Найбільш прийнятним у контексті протидії корупції вважаємо такий конструктив запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням:

1) профілактика (виявлення й усунення причин та умов цих правопорушень);

2) попередження (встановлення осіб, які виношують намір на вчинення корупційних правопорушень, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації їх замислів);

3) припинення готування чи замаху на вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення осіб, які готуються до

вчинення таких правопорушень, ужиття до них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчений злочин).

Останній елемент зазвичай вчені застосовують до кримінальних правопорушень, у результаті яких можуть наставати найбільш негативні соціальні наслідки. Проте проаналізований нами вище наказ НПУ від 16.09.2022 № 661 «Про деякі питання діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції», а також положення про діяльність таких суб'єктів (Департамент внутрішньої безпеки; Департамент стратегічних розслідувань; Департамент боротьби з наркозлочинністю; Головне слідче управління; Управління дідзнання) свідчить, що пріоритет НПУ у питаннях запобігання корупції ставиться саме на запобігання кримінальним корупційним діянням.

До того ж, здійснюючи діяльність із виявлення осіб, які вчинили корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, вчиняючи заходи, направлені на притягнення їх до відповідного виду юридичної відповідальності, поліція тим самим не тільки протидіє корупції, а й запобігає її проявам. Адже, цілком відомим є факт, що однією з основних цілей притягнення особи до юридичної відповідальності є не тільки застосування до неї заходів впливу несприятливого для неї характеру, а й попередження вчинення нових правопорушень [153].

Підводячи підсумки у цьому підрозділі, отримано наступні висновки:

1. Правовий статус НПУ як суб'єкта запобігання корупції обумовлюється:

1) правосуб'єктністю у сфері правоохоронної діяльності від моменту створення та реальною можливістю і соціальною потребою бути учасником цих правоохоронних відносин; 2) нормативно визначеними державно-владними повноваженнями здійснювати спеціально-кримінологічні заходи запобігання корупції; 3) структурою відповідних органів та підрозділів, які реалізують повноваження щодо запобігання корупції; 4) матеріально-технічними і фінансовими ресурсами, необхідними для реалізації антикорупційної діяльності.

2. НПУ має подвійний правовий статус суб'єкта запобігання корупції: 1) загальний – як орган, який здійснює антикорупційну діяльність реалізуючи свій статус як правоохоронного органу; 2) спеціальний – як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

3. З погляду таких філософських категорій діалектики як, «загальне», «особливе» та «одиничне», повноваження НПУ співвідносяться у такий спосіб: повноваження щодо здійснення правоохоронної діяльності є загальним родовим поняттям; повноваження здійснювати антикорупційну діяльність є особливим; повноваження спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції є одиничним.

4. Аналіз базових законів, які регламентують діяльність НПУ («Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції») показав, що відсутнім є окремий перелік повноважень у сфері протидії корупції, а загальні та спеціальні повноваження у цій сфері не розмежовані.

4. Порівняльно-правовий аналіз сутнісно-змістовних ознак повноважень НПУ у сфері протидії корупції, які визначені у Законі України «Про запобігання корупції» дозволив за критерієм дії на коло суб'єктів розмежувати такі повноваження на: 1) загальні (поширюються на невизначене коло суб'єктів); 2) спеціальні (поширюються виключно на Національну поліцію України або тільки на спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції);

5. Запропоновано до спеціальних повноважень НПУ у сфері запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням, визначених Законом України «Про запобігання корупції», відносити: 1) реалізація гарантій незалежності Національного агентства з питань запобігання корупції; 2) забезпечення функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про Запобігання корупції»; 3) проведення спеціальної перевірки стосовно відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності, наявності судимості, її зняття, погашення;

4) забезпечення функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також здійснення перевірки за повідомленнями викривачів та забезпечувати їх права і гарантії захисту (трудових прав, права на конфіденційність та анонімність, права на отримання інформації, права на винагороду); 5) реагування на ініціативні повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом проведення службового розслідування, вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, ґрунтуючись на отриманих матеріалах, що свідчать про факти їх вчинення; 6) здійснення міжнародної правової допомоги та інших видів міжнародного співробітництва у справах про корупційні правопорушення (у межах своєї компетенції).

6. З'ясовано, що у системі НПУ повноваження спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції покладено на: 1) Департамент внутрішньої безпеки; 2) Департамент стратегічних розслідувань; 3) Департамент боротьби з наркозлочинністю; 4) Департамент карного розшуку; 5) Головне слідче управління; 6) Управління дізнання.

7. Формально-логічний аналіз (співставлення) визначених спеціальних повноважень НПУ у сфері протидії корупції та повноважень спеціально уповноважених суб'єктів у її системі, надав змогу отриманті результат у виді висновку про їх повну невідповідність (спеціальні повноваження, визначені у Законі України «Про запобігання корупції» відсутні у відповідних положеннях (нормативних актах) про спеціальних суб'єктів цієї діяльності у системі Національної поліції).

8. Запропоновано у системі НПУ до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, крім визначених відносити: 1) Департамент кримінального аналізу; 2) Управління запобігання корупції.

9. З'ясовано зміст та сутність таких термінопонять, як «корупційне правопорушення» та правопорушення пов'язане із корупцією».

10. Системно-структурний метод надав змогу визначити структурні

елементи протидії корупції (запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням та реагування на факти їх вчинення).

У контексті окреслених повноважень Національної поліції у сфері протидії корупції запропоновано найбільш доцільний конструктив запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням її органами та підрозділами: а) профілактика (виявлення й усунення причин та умов цих правопорушень); б) попередження (встановлення осіб, які виношують намір на вчинення корупційних правопорушень, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації їх замислів); в) припинення готування чи замаху на вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення осіб, які готуються до вчинення таких правопорушень, ужиття до них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчений злочин).

11. У результаті дослідження понятійно-категоріального апарату запропоновано поняття «Національна поліція України як суб'єкт запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – це система органів та підрозділів, а також посадових осіб, що відповідно до законодавства й у межах своїх повноважень здійснюють внутрішньо-системні та позасистемні адміністративні, організаційні, оперативно-розшукові та інші заходи, направлені на профілактику корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення й усунення причин та умов), їх попередження (встановлення осіб, які виношують намір їх вчинити, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації замислів), а також припинення (виявлення осіб, які готуються до їх вчинення, ужиття до них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчене кримінальне правопорушення)».

1.3. Методологія наукового дослідження діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням

Важливим завданням правничої науки є уточнення не лише її понятійно-категоріально апарату, але й тих теоретичних положень, що стосуються інструментарію пізнання об'єкта науки, тобто методології права [189, с. 52].

Адекватні результати будь-якого дослідження можуть бути отримані виключно за умови вживання дослідником дієвої методології. Не є винятком і сучасні правові дослідження, актуальність яких істотно зростає на початку XXI століття. Своєчасність дослідження цієї теми вимірюється різнопланово. По-перше, тривалий час в рамках правничої науки проблематика методології правового дослідження явно недооцінювалося. По-друге, в останні десятиліття в Україні насправді поступово змінюється парадигма праворозуміння, яка створює теоретичне та філософське підґрунтя для формування нової методології дослідження правових явищ. По-третє, предмет юриспруденції (правова реальність) зазнав істотних змін, що спричинило активний пошук нових методологічних інструментів пізнання [190, с. 54].

У сучасних уявленнях відбувається зміна ідеалів раціональності, й якщо класична наука виходила з того, що існує тільки одна досліджувана нею реальність і відповідно одна істина, що відповідає цій реальності, то сьогодні визнається існування безлічі реальностей, кожна з яких має свої критерії існування [191, с. 42].

Очевидними є прогалини перш за все у методологічних підходах до дослідження цієї проблематики, яка як і будь-яка соціальна діяльність не позбавлена певних недоліків.

Результативність проведеного наукового дослідження залежить від багатьох факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру [192, с. 322], а результат дослідження проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання

корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням залежить від вірного вибору методології пізнавального процесу.

У вітчизняній юридичній науці проблеми методології або суміжні з нею досліджували такі вчені, як: О. О. Бандура, С. Д. Гусарєв, І. М. Жаровська, М. С. Кельман, М. І. Козюбра, М. В. Костицький, Н. М. Кушнарєнко, А. М. Кучук, С. І. Максимов, Г. Й. Мартинишин, Ю. М. Оборотов, В. М. Пекарчук, О. В. Петришин, І. А. Сердюк, О. Ф. Скакун, О. В. Скрипнюк, О. Д. Тихомиров В. М. Шейко та ін.

Їх праці доводять, що методологія становить собою складний феномен, а саме: по-перше – вчення про те, як необхідно застосовувати методи у науковому дослідженні [193, с. 12]; по-друге – правила мислення при створенні теорії науки. Походить цей термін від давньогрецького «μέθοδος» – «правильний шлях», «шлях дослідження» [194], або «Μεθοδολογία», яка дослівно перекладається як «шлях услід за причиною» [193, с. 12].

Водночас, поняття методології в різних літературних джерелах з права пояснюється по-різному [195, с. 63], зокрема як: сукупність підходів, прийомів, засобів пізнання (Г. Й. Мартинишин) [193, с. 12]; систему певних теоретичних принципів, логічних прийомів, конкретних засобів дослідження предмета науки (О. Ф. Скакун) с. 13 [196]; вчення про структуру, логічну організацію, принципи, методи, засоби і форми діяльності дослідника в процесі пізнання ним державно-правових явищ (М. С. Кельман) [197, с. 34]; філософське вчення про систему соціально верифікованих (перевіраних) принципів, норм та методів науково-пізнавальної діяльності, зокрема про форми, структуру, та функції наукового пізнання (Р. Б. Шишка) [192, с. 322]; систему концептуальних підходів, загальнонаукових, групових і спеціальних методів та засобів дослідження їхніх предметів, а також знання про закономірності відповідної наукової діяльності (П. М. Рабінович) [198, с. 234]; керівну ідею, систему світоглядних принципів, що виявляють себе на всьому шляху дослідження права, а також обґрунтування такої ідеї (С. І. Максимов) [199, с. 24] та ін.

Незважаючи на критику вітчизняних вчених щодо спрощеного розуміння

закордонними науковцями методології правничих наук (не розмежовується методологія та методи дослідження) [194, с. 139; 200, с. 56], зазначимо, що сьогодні зарубіжні вчені все більше схиляються до підходу поняття методології у розумінні близькому до вітчизняних, зокрема як: спосіб виконання дослідницького проекту – те, на що спрямована діяльність дослідника, щоб розширити наші знання, перевірити свою гіпотезу на відповідність її дослідницькому питанню; система методів, застосованих до дослідження в певній галузі – Т. Герві (Tamara Hervey), Р. Краєр (Rob Cryer), Б. Сохи-Буллей (Bal Sokhi-Bulley) [201, с. 234]; всі методи, які використовуються для проведення досліджень, або інструментарій, що застосовуються для виконання дослідницьких операцій – Д. Голдблат (David Goldblatt) [202, с. 630]; спосіб систематичного вирішення досліджуваної проблеми або приходу від постановки проблеми до висновку – Ф. Куманс (Fons Coomans), Ф. Грюнфельд (Fred Grünfeld), М. Т. Каммінга (Menno T. Kamminga) [203]; спосіб вирішення досліджуваної проблеми шляхом логічного прийняття послідовних кроків [201, с. 234] та ін.

У сучасному вимірі інтерпретація методології змінилася від моністичних підходів до плюралістичних. По суті, першу спробу осмислити методологію права в більш широкому контексті – як вчення про методи не лише наукового пізнання правових явищ, а й методи практичного використання права – здійснив ще наприкінці 70-х років минулого століття відомий теоретик права Р. Лукіч [204]. У результаті тривалих наукових дискусій на сьогодні більшість вітчизняних вчених схиляються до думки, що методологію правничих наук потрібно розглядати у двох значеннях, зокрема, як: 1) систему методів пізнання; 2) вчення про систему методів пізнання [205, с. 20; 206, с. 19].

Так, В. М. Шейко та Н. М. Кушнарєнко визначають дефініцію методології через призму функцій, що вона виконує, а саме: визначає способи здобуття наукових знань, які відображають динамічні процеси та явища; направляє, передбачає особливий шлях, на якому досягається певна науково-дослідницька мета; забезпечує всебічність отримання інформації щодо процесу

чи явища, що вивчається; допомагає введенню нової інформації до фонду теорії науки; забезпечує уточнення, збагачення, систематизацію термінів і понять у науці; створює систему наукової інформації, яка базується на об'єктивних фактах, і логіко-аналітичному інструменті наукового пізнання [200, с. 56]

Полімерне розуміння методології пропонує також І. М. Жаровська, як складне, багатопланове утворення, яке охоплює проблеми структури юридичного наукового знання загалом і особливо його теорій, концепцій; тенденції виникнення, функціонування і зміни наукового знання, а також його класифікації, типології тощо; понятійний апарат методології та її наукову мову; структуру і склад методологічного підходу та інших наукових методів, що застосовуються в юридичній науці; формалізовані методики і процедури конкретних юридичних досліджень (І. М. Жаровська) [194, с. 138];

Отже, у сучасному вимірі (постмодерну) методологія правової науки становить складний багатогранний феномен, який охоплює: 1) проблеми структури юридичного наукового знання загалом і особливо його теорій, концепцій; 2) тенденції виникнення, функціонування і зміни наукового знання, а також його класифікації, типології тощо; 3) понятійний апарат методології та її наукову мову; 4) структуру і склад методологічного підходу та інших наукових методів, що застосовуються в юридичній науці; 5) формалізовані методики і процедури конкретних юридичних досліджень.

Аналіз методологічних позицій щодо структури наукового знання, через яку вчені досліджували зазначену проблематику показує їх суттєву відмінність, а крім цього і фрагментарність її висвітлення з точки зору структури теорії кримінології.

За суб'єктивно-функціональним змістом у діяльності з протидії злочинності виділяють підструктури: на рівні суспільства в цілому – діяльність усієї системи суб'єктів протидії злочинності; на рівні певних груп населення – діяльність окремих суб'єктів протидії злочинності; на рівні окремих осіб – діяльність структурних підрозділів і служб або конкретних працівників [207, с. 386].

Серед усіх суб'єктів запобігання корупції тільки правоохоронні органи наділені повним арсеналом інструментів держави, застосування якого забезпечує найбільшу ефективність у стримуванні та мінімізації цього негативного явища. При цьому серед них особливу роль відіграють оперативні підрозділи (у Національній поліції України – це підрозділи кримінальної та спеціальної поліції), які уповноважені здійснювати ОРД та негласну роботу, що не входять до компетенції інших суб'єктів.

Водночас на сьогодні в теорії кримінології цьому питанню приділяється незначна увага. Тому, на наше переконання, найбільшу користь можливо отримати від нових знань при дослідженні проблематики НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням у тому випадку, якщо вона (проблематика) буде розглядатись: по-перше – з урахуванням статичних (наявних) змін правової реальності та з прогнозованою варіацією в динаміці; по-друге – через структуру знань кримінології, які будуть викликати найменші антагоністичні розбіжності міждисциплінарного характеру з теоретичними проблемами кримінального права, кримінального процесу, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності, і зможуть привести до комплексного синергетичного результату вирішення проблеми як у теоретичній, так і практичній площині; по-третє – з використанням сучасних наукових розробок філософії, соціології, політології, психології, державного управління, теорії держави і права, які становлять комплекс наукових знань інтегрального характеру, без яких вирішення цієї проблеми неможливо.

Саме такий підхід до структури наукового знання дозволить сформулювати стратегію антикорупційної діяльності НПУ, яка повинна виражатись у нормативно правових актах, спрямованих на своєчасне виявлення ризиків та фактів вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень, виявленню і усуненню причин та умов корупції, виявленню й викриттю в першу чергу корупційних правопорушень і осіб, що їх вчинюють, та притягненню винних осіб до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та/або цивільно-правової відповідальності.

Для розв'язання визначених у цій роботі дослідницьких завдань найбільш прийнятним вважаємо підхід до розуміння методології наукового пізнання правових явищ як системи принципів, підходів та методів дослідження, а також учення про цю систему, запропонований А. М. Кучуком [208, с. 123].

Враховуючи предмет нашого дослідження у межах цього підрозділу нами визначено найбільш оптимальну та ефективну в плані досягнення наукового результату систему підходів, принципів і методів пізнання проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

У сучасній науковій літературі поряд із методами дослідження до пізнавального інструментарію залученні сучасні методологічні підходи, як структурний елемент методології права [208, с. 116]. Джерело їх походження вчені вбачають у так званій міждисциплінарній «методологічній» трансляції, тобто освоєнні нових елементів методів інших наук задля оновлення, вдосконалення власне методів юриспруденції [209, с. 23-24]. Підхід означає дослідницьку позицію, методологічну систему, яка визначається на початку дослідження з метою досягнення більшої інструментальної визначеності дослідника при вивченні предмета дослідження [210, с. 518].

Не менш важливу методологічну функцію в теорії кримінології виконують принципи наукового пізнання. Дійсно, принципи, закладені у методах і методологічних підходах, покликані забезпечити концептуальність наукового дослідження своєю неспростовністю [209, с. 25].

Відтак, поряд з такими складовими методології пізнання проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, як методи та методологічні підходи, принципи слід визнати її базовим системоутворюючим елементом.

Безперечно, центральне місце у науковій методології, у тому числі теорії кримінології, займають методи наукового пізнання.

Варто зауважити, що аналіз поглядів вчених з приводу структури методології юридичної науки, в тому числі наукових досліджень проблем

кримінології, показав, що одні вчені вибудовують її на трьох рівнях: 1) філософському; 2) загальнонауковому; 3) спеціально-науковому (спеціально-галузевому), інші – на чотирьох: 1) методи, що безпосередньо впливають із філософського діалектичного методу як загального методу пізнання; 2) загальнонаукові методи; 3) методи інших наук, що використовуються однією наукою при пізнанні у своїх цілях об'єктів, які належать до предмета інших наук, але частково, у певному ракурсі, є предметом пізнання й цієї науки; 4) методи певної науки, які є результатом і частиною розвитку її власної теорії (теорій) [186, с. 99].

Не вдаючись у дискусію з цього питання, лише зауважимо, що більш виваженою, на нашу думку, є позиція академіка М.В. Костицького про те, що, визначаючи методологію конкретного наукового дослідження, не обов'язково зашорювати себе виключно однією методологією, вона може виглядати як «мозаїка методів» [211, с.18].

Вибір методології дослідження проблем використання діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, насамперед, визначається домінуючою на сучасному етапі розвитку юридичної науки парадигмою соціологізму, що орієнтує на з'ясування залежності державно-правових, а також соціально-правових явищ і процесів від сучасного стану розвитку громадянського суспільства в цілому.

Світоглядний аспект ідеї політичного антикриміналізму полягає в утвердженні гуманістичної сутності політики, її зорієнтованості на вільну та відповідальну людину через забезпечення її кримінологічної безпеки. І в цьому виражається первинне орієнтуюче навантаження на вказану ідею, осмислення є шляхом до повноцінного розгортання людиноцентристської вектору інноваційних соціальних стратегій з урахуванням стану фундаментальних кримінальних загроз, криміналізму. В цьому сенсі ідея політичного антикриміналізму розглядається як ідеологія руху, кримінально-превентивна парадигма, втілювана на рівні державного управління та громадянській активності у сфері політичних взаємодій. Відтак, його практико-

перетворювальний вимір розкривається через характеристику базових напрямів діяльності політичних акторів щодо методологічно синхронізованої реалізації їх кримінально-превентивного потенціалу [212, с. 483].

Концептуальність наукового дослідження проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням своєю неспростовністю забезпечать такі принципи пізнання соціальних явищ, правових та інших відносин, як об'єктивності, всебічності й повноти, історизму, комплексності, детермінізму, розвитку, єдності теоретичного та емпіричного, а також теорії та практики кримінології.

Так, принцип об'єктивності вимагає дослідження питань діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням у їх багатогранності, складності та суперечливості, враховуючи всі істинні фактичні дані, які відповідають об'єктивній дійсності, як позитивні, так і негативні, незалежно від їх суб'єктивного сприйняття та оцінки.

Згідно з принципом всебічності й повноти соціальні явища, правові та інші відносини, які виникають у діяльності НПУ під час запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, мають досліджуватися не відокремлено, а в їх взаємозв'язку та взаємодії з іншими явищами (інститутами). Зокрема, з державно-правовими явищами, розвитком економіки, політики, ідеології, культури, науки, техніки, освіти та ін.

Принцип історизму надасть можливість дослідити проблеми використання діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням не лише з точки зору сучасності, а й враховуючи особливості здійснення такої діяльності правоохоронними органами в минулому, врахувати недоліки та прорахунки.

Керуючись принципом комплексності, наукове дослідження зазначеної проблеми проводитиметься не тільки з позиції кримінології, але й з позиції інших юридичних наук, таких як теорія держави і права, адміністративне право, адміністративна діяльність, кримінальне право, криміналістика, кримінальний

процес, оперативно-розшукова діяльність, державне управління та ін.

Принцип детермінізму вимагає обов'язкового встановлення причинно-наслідкових зв'язків між рівнем корупції серед працівників органів і підрозділів НПУ та ефективністю антикорупційної діяльності останніх (у частині їхньої компетенції). Дотримання цього принципу є запорукою отримання нових наукових знань для удосконалення практики запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції, в першу чергу, для розробки інноваційних організаційних і нормативних засад їх діяльності.

Відповідно до принципу розвитку процес розробки теоретико-методологічних, організаційних і нормативних засад діяльності органів та підрозділів Національної поліції щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням розглядається у динаміці його змін під впливом сукупності внутрішніх і зовнішніх корупційних чинників.

Принцип єдності теоретичного та емпіричного забезпечить цілісність структури даного дослідження, а також практичну перевірку пізнавальних проблем.

Виключно важлива методологічна роль належить принципу єдності теорії та практики кримінології, адже процес наукового пізнання обумовлюється завданнями і потребами практики. Саме практика є джерелом нових знань про проблеми антикорупційної діяльності НПУ, критерієм їх істинності.

Слід наголосити, що важлива роль у процесі пізнання належить такому елементу методології, як методологічний підхід.

Виходячи зі складності та багатогранності предмету дослідження, вважаємо, що його методологічна основа має ґрунтуватися на комплексному підході (для забезпечення цілісного, всебічного та системного вивчення).

Комплексний підхід сформувався внаслідок того, що методологічні підходи не ізольовані один від одного і можуть мати взаємообумовлений (інтегративний) характер, породжувати похідні (синтезовані) підходи (до них належать комплексний підхід, а також структурно-функціональний, системно-

структурний, системно-функціональний та ін.). Це пояснюється тим, що будь-яке соціальне явище багатогранне, тому важливим є дослідження його властивостей як цілого, його різноманітних складових, а також умов, що визначають таке явище. Комплексний підхід у юриспруденції забезпечує дослідження всіх умов і взаємозв'язків державного або правового явища, взаємодія (інтегрованість) яких обумовлює конкретний стан даного явища. Для вивчення правової реальності комплексний підхід має принципове методологічне значення, оскільки він дозволяє досліджувати, зокрема: відповідність і узгодженість динаміки (зміни) державно-правового явища з загальною перспективою розвитку суспільства; роль і місце даного явища в існуючій системі; зв'язок даного явища з конкретною сферою громадського життя, видом соціальної діяльності, регіоном, певними територіально-економічними умовами, їх взаємозалежність та обумовленість; соціальну характеристику державно-правового явища, вплив на нього етнічного і національного чинників; політичний характер і політичну форму цього явища; особливості конкретно-історичних умов існування явища (сформовані норми, ціннісні орієнтації, думки, традиції і т.п.); структуру, рівень організації, ступінь усталеності, розвиненості суб'єктів, пов'язаних із даним явищем [213, с. 75-76].

Базову основу дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням складають методи.

Кожен науковий метод має відповідати таким критеріям: – ясність – загальнозрозумілість методу; – детермінованість – суворая послідовність використання методу; – націленість – підпорядкованість методу досягненню певної мети, розв'язанню певних конкретних завдань; – результативність – здатність методу забезпечувати досягнення певної мети; – надійність – здатність методу з великою ймовірністю забезпечувати отримання бажаного результату; – економічність – здатність методу добиватися певних результатів із найменшими витратами засобів і часу [214].

Отже, методи дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням можуть бути визначені як

сукупність прийомів, способів і засобів пізнання проблем внутрішньо-системної та позасистемної антикорупційної діяльності її органів та підрозділів щодо виявлення причин й умов корупції та їх усунення, виявлення осіб, які потенційно можуть вчиняти такі правопорушення й здійснення щодо них заходів індивідуального профілактичного впливу, а також виявлення осіб, які готуються чи вже вчинюють такі правопорушення і застосування до них заходів щодо недопущення та/або припинення протиправних дій.

Об'єктивність результатів дослідження діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням можливо досягнути, використовуючи такі основні методи пізнання:

1. Діалектичний, що ґрунтується на гносеологічних можливостях законів та категорій діалектики. Діалектичний метод, який визначається як пізнавальний метод, виступаючи вузловими пунктами «генетично» пов'язаних філософських систем, є аксіоматичними підвалинами будь-якого справді наукового світогляду та мають слугувати теоретичним фундаментом і понятійним каркасом методологічної свідомості сучасного дослідника, у тому числі й дослідника-правознавця [215, с. 16, 19].

Зокрема, закон переходу кількісних змін у якісні характеризує спосіб еволюції організаційно-правових і тактичних засад запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ; закон заперечення заперечень надає можливість спрогнозувати зміни у її правовому регулюванні, що відбуваються в результаті динаміки рівня корупції в країні та у системі органів і підрозділів Національної поліції, а також наявності чинників, які цьому сприяють. Визначальне значення для з'ясування НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням мають такі категорії діалектики, як «сутність» – антикорупційна діяльність органів та підрозділів НПУ, і «явище» – корупція та пов'язані із корупцією правопорушенням та ін.

Діалектичний метод дозволяє визначити сутність та соціальну

обумовленість антикорупційної діяльності правоохоронних органів, динаміку правоохоронних відносин, які виникають під час запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ, а також встановити роль НПУ у реалізації державної антикорупційної політики.

2) формально-логічний метод аналізу та синтезу, абстрагування дозволяють розкрити зміст понятійно-категоріального апарату Національної поліції як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, визначити компетенцію її органів та підрозділів через співставлення їх повноважень, визначених у різних нормативно-правових актах, сформулювати й обґрунтувати проміжні та загальні висновки, а також здійснити виявлення прогалин та запропонувати шляхи їх усунення тощо;

3) системно-структурний метод, використання якого обумовлено складністю об'єкта дослідження, – діяльності НПУ, яка до того ж розглядається як система органів та підрозділів, а також як суб'єкт в системі спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, а її запобіжна антикорупційна діяльність, що виражається у системі спеціально-кримінологічних заходів зі специфічною особливістю (можливістю здійснювати функцію оперативно-розшукової діяльності та досудове розслідування, вести адміністративні провадження, здійснювати службові розслідування, а також ініціювати здійснення названих іншими спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції відповідно до компетенції), є підсистемою кримінологічних заходів у сфері протидії корупції, – розкриває системні зв'язки, залежності, забезпечує більш повне і глибоке пізнання таких їх властивостей та якостей тощо;

4) порівняльно-правовий та компаративістський методи дозволять проаналізувати вітчизняне законодавство, яке регламентує антикорупційну діяльність НПУ, вивчити позитивний закордонний досвід правового регулювання антикорупційної діяльності правоохоронних органів зарубіжних країн, а також їх зіставити з метою обґрунтування висновків і пропозицій щодо доповнення чи уточнення вітчизняного законодавства;

5) соціологічний методи (опитування) забезпечить отримання необхідних емпіричних даних із зазначеної проблематики щодо практичного досвіду антикорупційної діяльності працівників поліції, а також узагальнити результати їх анкетування;

б) статистичний метод застосовується для аналізу статистичних даних щодо протидії корупції в системі органів та підрозділів Національної поліції, а також щодо їх позасистемної антикорупційної діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Підводячи підсумки у цьому підрозділі, потрібно висновувати наступне:

1. Очевидними є прогалини перш за все у методологічних підходах до дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, яка як і будь-яка соціальна діяльність не позбавлена певних недоліків.

2. Під методологією дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням потрібно розуміти систему принципів, підходів і методів пізнання, використання яких забезпечить отримання достовірних результатів та виконання наукового завдання.

3. Визначено, що концептуальність наукового дослідження проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням своєю неспростовністю забезпечать такі принципи пізнання соціальних явищ, правових та інших відносин, як об'єктивності, всебічності й повноти, історизму, комплексності, детермінізму, розвитку, єдності теоретичного та емпіричного, а також теорії та практики кримінології.

4. Виходячи зі складності та багатогранності предмету дослідження, вважаємо, що його методологічна основа має ґрунтуватися на комплексному підході (для забезпечення цілісного, всебічного та системного вивчення).

5. Базову основу дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням складають методи, які можуть бути визначені як сукупність прийомів, способів і засобів пізнання проблем

внутрішньо-системної та позасистемної антикорупційної діяльності її органів та підрозділів щодо виявлення причин й умов корупції та їх усунення, виявлення осіб, які потенційно можуть вчиняти такі правопорушення й здійснення щодо них заходів індивідуального профілактичного впливу, а також виявлення осіб, які готуються чи вже вчинюють такі правопорушення і застосування до них заходів щодо недопущення та/або припинення протиправних дій.

Об'єктивність результатів дослідження діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням можливо досягнути, використовуючи такі основні методи пізнання: 1) діалектичний; 2) формально-логічний; 3) системно-структурний метод; 4) порівняльно-правовий та компаративістський; 5) соціологічний методи (опитування); 6) статистичний.

Висновки до розділу 1

1. Вивчення та систематизація сучасних дисертаційних робіт з проблем протидії корупції у різних галузях юридичних та інших наук дозволила дійти висновку, що на сьогодні відсутні комплексні монографічні дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. Поза межами наукового пошуку залишилась проблематика, яка потребує першочергового дослідження. Аналіз думок опитаних респондентів показав, що серед найбільш проблемних питань, які залишаються невирішеними є: поняття НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – 59 %; наукове забезпечення діяльності НПУ щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – 23 %; правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ – 72 %; організація антикорупційної діяльності НПУ – 61 %; запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та

підрозділами Національної поліції – 57 %; досвід зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами – 42 % [Додаток Б].

2. Правовий статус НПУ як суб'єкта запобігання корупції обумовлюється:

1) правосуб'єктністю у сфері правоохоронної діяльності від моменту створення та реальною можливістю і соціальною потребою бути учасником цих правоохоронних відносин; 2) нормативно визначеними державно-владними повноваженнями здійснювати спеціально-кримінологічні заходи запобігання корупції (адміністративну, організаційну, оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування та ін.); 3) структурою відповідних органів та підрозділів, які реалізують повноваження щодо запобігання корупції; 4) матеріально-технічними і фінансовими ресурсами, необхідними для реалізації антикорупційної діяльності.

3. НПУ має подвійний правовий статус суб'єкта запобігання корупції:

1) загальний – як орган, який здійснює антикорупційну діяльність реалізуючи свій статус як правоохоронного органу; 2) спеціальний – як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції.

4. З погляду таких філософських категорій діалектики як, «загальне», «особливе» та «одиничне», повноваження НПУ співвідносяться у такий спосіб: повноваження щодо здійснення правоохоронної діяльності є загальним родовим поняттям; повноваження здійснювати антикорупційну діяльність є особливим; повноваження спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції є одиничним.

5. У результаті дослідження понятійно-категоріального апарату запропоновано поняття «Національна поліція України як суб'єкт запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням – це система органів та підрозділів, а також посадових осіб, що відповідно до законодавства й у межах своїх повноважень здійснюють внутрішньо-системні та позасистемні адміністративні, організаційні, оперативно-розшукові та інші заходи, направлені на профілактику корупційних і пов'язаних із корупцією

правопорушень (виявлення й усунення причин та умов), їх попередження (встановлення осіб, які виношують намір їх вчинити, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації замислів), а також припинення (виявлення осіб, які готуються до їх вчинення, ужиття до них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчене кримінальне правопорушення)».

6. Під методологією дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням потрібно розуміти систему принципів, підходів і методів пізнання, використання яких забезпечить отримання достовірних результатів та виконання наукового завдання. Визначено, що концептуальність наукового дослідження проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням своєю неспростовністю забезпечать такі принципи пізнання соціальних явищ, правових та інших відносин, як об'єктивності, всебічності й повноти, історизму, комплексності, детермінізму, розвитку, єдності теоретичного та емпіричного, а також теорії та практики кримінології. Виходячи зі складності та багатогранності предмету дослідження, доведено, що його методологічна основа має ґрунтуватися на комплексному підході (для забезпечення цілісного, всебічного та системного вивчення).

7. Базову основу дослідження НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням складають методи, які можуть бути визначені як сукупність прийомів, способів і засобів пізнання проблем внутрішньо-системної та позасистемної антикорупційної діяльності її органів та підрозділів щодо виявлення причин й умов корупції та їх усунення, виявлення осіб, які потенційно можуть вчинити такі правопорушення й здійснення щодо них заходів індивідуального профілактичного впливу, а також виявлення осіб, які готуються чи вже вчинюють такі правопорушення і застосування до них заходів щодо недопущення та/або припинення протиправних дій.

Розділ 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

2.1. Правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції України

Ефективність антикорупційної діяльності НПУ залежить у першу чергу від внутрішньої політики держави, яка має свій вияв у нормативно-правових актах, а також від ефективності їх дії. Антикорупційна політика України в сучасний період характеризується формальним підходом, декларативністю, непослідовністю, зволіканням з прийняттям законів, заполітизованістю, частою зміною назв основного антикорупційного закону при збереженні основного змісту його принципових положень [2, с. 70].

Основне завдання законодавства – регулювання чи регламентування суспільних відносин [217, с. 11]. Проте, до сьогодні правове регулювання нормотворчої діяльності залишається недосконалим, в результаті чого законодавство характеризується наявністю великої кількості корупціогенних факторів, які на практиці трансформувалися у сталі корупційні практики [218].

З огляду на предмет дослідження, зазначене вище обумовлює потребу дослідження правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ.

Перш ніж перейти до безпосереднього висвітлення проблематики, потрібно з'ясувати сутність терміну «правове регулювання». Із цією метою доцільним є звернення до загальної теорії права.

Сьогодні вченими надаються різні визначення поняття правового регулювання, зокрема, воно визначається як:

- впорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою спеціальних юридичних засобів і способів (М. І. Козюбра, С. П. Погребняк, О. В. Цельєв, Ю. І. Матвєєва, 2015) [219, с. 95];

- упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і

розвиток, які здійснюються державою за допомогою права і сукупності правових засобів (В. В. Сухонос, 2014) [220, с. 451];

- форма владного юридичного впливу на суспільні відносини, що здійснюється державою за допомогою всіх правових засобів з метою їх упорядкування, закріплення і забезпечення (М. С. Кельман, В. М. Стратонов, 2020) [221, с. 545];

- здійснюваний за допомогою юридичних засобів процес упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення певної сукупності соціальних інтересів, які вимагають правового гарантування (Є. Б. Ручкін, В. Д. Ткаченко, 2009) [222, с. 207-208];

- цілеспрямована, нормативно-організаційна діяльність щодо втілення регулюючих можливостей правових норм та інших спеціально-юридичних засобів у суспільні відносини з метою їх впорядкування та прогресивного розвитку (О. В. Волошенюк, І. М. Погрібний, 2018) [223, с. 373] та ін.

Правове регулювання охоплює: специфічну діяльність держави або громадянського суспільства, пов'язану з виробленням норм права і з визначенням юридичних засобів забезпечення їх дієвості; діяльність безпосередніх учасників суспільних відносин, спрямовану на пошук і використання засобів юридичного регулювання, для узгодження своєї поведінки з нормами права (їх принципами, цілями, призначенням) [224, с. 432].

Отже, центральним елементом правового регулювання є правові засоби за допомогою яких здійснюється правовий вплив на поведінку учасників суспільних відносин у певній сфері та досягається бажаний результат – упорядкування таких відносин, їх закріплення і забезпечення.

Правові засоби є багатогранним теоретико-правовим явищем, яке можна розглядати у юридичному (як сукупність правового інструментарію та формалізований результат діяльності суб'єктів) та соціальному (закріплюють цінності права, відображають певні інтереси та сприяють досягненню відповідного результату) аспектах [225, с. 205].

В якості правових засобів виступають норми права, правозастосовчі акти, договори, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, заборони, пільги, заохочення, покарання тощо [226, с. 191].

Екстраполяція цих тверджень на досліджуване питання дає змогу зробити висновок, що правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ потрібно розглядати через призму двох складових:

- процес правотворчості (правотворчої діяльності);
- стан (ступінь) урегульованості правовими засобами суспільних відносин.

Таким чином, під правовим регулюванням антикорупційної діяльності Національної поліції України потрібно розуміти: а) процес правотворчості уповноважених суб'єктів щодо врегулювання цієї (антикорупційної) діяльності з метою упорядкування, закріплення і забезпечення правоохоронних відносин у цій сфері; б) стан (ступінь) урегульованості цієї (антикорупційної) діяльності нормами права та іншими юридичними засобами.

Досліджуючи процес правотворчої діяльності уповноважених суб'єктів, важливим питанням у контексті розгляду проблематики у цьому підрозділі є з'ясування предмету правового регулювання.

Предметом правового регулювання є конкретні суспільні відносини, що потребують урегулювання саме нормами права, а не іншими соціальними нормами.

Йому властиві такі ознаки:

- це мають бути соціальні відносини, іншими словами відносини між людьми, оскільки право не регулює наприклад процесів, які можуть протікати в природі; – це відносини, які мають носити свідомий характер. Тобто суб'єкти, вступаючи в такі відносини, повинні розуміти свої діти та керувати ними, а не діяти у стані гіпнозу, фізичного чи психічного примусу;
- це найбільш важливі суспільні відносини для конкретної людини, групи людей чи суспільства в цілому;
- це відносини, які можуть бути врегульовані саме нормами права, а не

іншими соціальними регуляторами, що зайвий раз підкреслює їх важливість і значущість [224, с. 256-257].

Предмет правового регулювання юридичної норми, правового інституту, галузі права та всієї системи юридичних норм (тобто права загалом) – не тотожні поняття. У зв'язку з цим розрізняють загальні, родові, видові і безпосередні предмети правового регулювання. Загальним предметом правового регулювання є вся сукупність суспільних відносин, які врегульовані чинними нормами права, тобто всі врегульовані правом відносини. Родовим, видовим і безпосереднім предметами правового регулювання вважають, відповідно, відносини, регульовані галуззю права, правовим інститутом і окремою юридичною нормою. Тому, якщо у певної сукупності норм визначити свій особливий предмет і метод правового регулювання, то ця сукупність не обов'язково буде галуззю права. Окремо зауважимо, що повної відповідності між родом, видом, підвидом суспільних відносин та структурними підрозділами в системі права (галуззю, підгалуззю, інститутом, нормою) немає. Предмет правового регулювання слід розуміти як сферу правового регулювання певних суспільних відносин, а не тільки як сферу суспільних відносин. Одне й те саме коло (сфера) суспільних відносин може бути врегульоване різними галузями, а предмет правового регулювання не повинен збігатися з предметом іншої галузі. Тому предмет правового регулювання – це не просто коло відносин, а коло відносин, врегульованих конкретно однорідною сукупністю норм права. При формуванні галузі права якісна однорідність роду тих відносин, що врегульовуються правом, переходить в якісну однорідність самого регулювання за допомогою можливих та необхідних юридичних засобів правового регулювання. Суспільні відносини набувають однорідності «з точки зору права» [223, с. 225].

Отже предмет правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ можна визначити як суспільні (правоохоронні) відносини, що пов'язані із:

1. Запобіганням корупції – комплексом заходів, спрямованих на усунення умов, що сприяють корупційним правопорушенням серед поліцейських і в

суспільстві.

2. Реагуванням на корупційні факти шляхом їх виявленням та припиненням корупційних правопорушень у межах оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень, службових розслідувань, адміністративних проваджень про адміністративні корупційні правопорушення, перевірки інформації про можливі випадки корупції.

3. Притягненням винних до юридичної відповідальності:

– визначенням та корегуванням процедури (процесу) притягнення осіб, які вчинюють корупційні і пов'язані із корупцією правопорушення, до відповідальності;

- взаємодією НПУ з іншими правоохоронними органами, зокрема: органами прокуратури, суду, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державного бюро розслідувань, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА) та ін.

4. Контролем за дотриманням антикорупційного законодавства – моніторингом доходів і витрат поліцейських, перевіркою декларацій, службовими перевітками тощо.

5. Формуванням антикорупційної культури – проведенням навчань, інформаційних кампаній серед особового складу та населення.

6. Встановленням дозволів та заборон, а також відповідальності за вчинене корупційне або пов'язане із корупцією правопорушення, та юридичної оцінки проступків.

7. Встановленням процедури визначення та оцінки корупційних ризиків у діяльності НПУ [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Переходячи до розгляду питання правотворчої діяльності уповноважених суб'єктів, потрібно зазначити, що сьогодні державна антикорупційна політика визначена у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики

на 2021-2025 роки», яким затверджено головний програмний документ публічної політики у цій сфері – «Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки» (далі – Стратегія).

Метою зазначеної Стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпеченні злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування [228].

Аналіз Стратегії показав, що у ній визначено основні напрями удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції та найбільш пріоритетні сфери подолання корупції. Найбільш пріоритетними сферами з точки зору подолання корупції визначено: 1. Справедливий суд, прокуратура та органи правопорядку. 2. Державне регулювання економіки. 3. Митна справа та оподаткування. 4. Державний та приватний сектори економіки. 5. Будівництво, земельні відносини та інфраструктура. 6. Сектор оборони. 7. Охорона здоров'я, освіта і наука та соціальний захист. А основними напрямками подальшого удосконалення загальної системи запобігання та протидії корупції визначено: 1. Формування та реалізація державної антикорупційної політики. 2. Формування негативного ставлення до корупції. 3. Врегулювання конфлікту інтересів, дотримання загальних обмежень та заборон, правил етичної поведінки. 4. Здійснення заходів фінансового контролю. 5. Забезпечення доброчесності політичних партій та виборчих кампаній. 6. Захист викривачів корупції. 7. Дисциплінарна відповідальність. 8. Адміністративна відповідальність. 9. Кримінальна відповідальність [228].

Отже, першою серед пріоритетних сфер подолання корупції визначено: справедливий суд, прокуратура та органи правопорядку. А серед головних проблем формування та реалізація державної антикорупційної політики законодавець сам визначає, наступне: а) безсистемні зміни до законодавства у сфері запобігання та протидії корупції негативно впливають на ефективність правозастосування; б) положення нормативно-правових актів та їх проектів потребують подальшого удосконалення для усунення можливих

корупціогенних факторі; в) інститут уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання корупції не повною мірою реалізує свій потенціал у зв'язку з недостатніми гарантіями автономності [228].

Тому можна констатувати, що якісне правове регулювання суб'єктів антикорупційної діяльності є однією із найбільш важливих пріоритетних сфер і напрямків діяльності державної антикорупційної політики. Особлива увага звертається на проблему корупції у системі правоохоронних органів. А отже і правове регулювання їх діяльності повинно бути спрямоване перш за все на усунення корупційних ризиків та ліквідацію корупційних механізмів й недопущення формування таких перш за все у системі цих органів. Водночас антикорупційна діяльність самих органів не повинна бути позбавлена якісного правового регулювання їх антикорупційної діяльності щодо інших суб'єктів правопорушень, оскільки остання обставина є одним із головних чинників, які обумовлюють виникнення корупційних ризиків [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Таку спрямованість Стратегії можна визначити як одне із завдань правового регулювання антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ.

Водночас, названа Стратегія реалізується шляхом виконання державної антикорупційної програми з її виконання [228].

Так, Державна антикорупційна програма на 2023-2025 роки спрямована на розв'язання проблем, визначених в Антикорупційній стратегії на 2023-2025 роки.

У контексті досліджуваної проблематики аналіз положень Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки показав, що однією з найбільш актуальних проблем у правовій системі України є частота внесення законодавчих змін, зокрема у сфері запобігання та протидії корупції, їх безсистемність та неналежна якість. Так, з початку 2019 року до березня 2023 року набрали чинності 34 закони про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції», що не сприяє виробленню сталої та передбачуваної судової практики щодо застосування положень зазначеного Закону. До причин,

які зумовили виникнення проблеми, відноситься неналежне планування законотворчої діяльності, що стосується сфери запобігання та протидії корупції; відсутність послідовності у вивченні суб'єктами правотворчої діяльності загальної ситуації у відповідній сфері суспільного життя, практики дослідження думки основних заінтересованих сторін під час підготовки та розгляду законодавчих пропозицій (Проблема 1.1.2.) [218].

На цю проблему неодноразово звертали увагу вчені. Так, А. В. Білецький зазначив, що останнім часом у нашій державі активізувалася законодавча діяльність із прийняття нормативно-правових актів, які мають антикорупційну спрямованість. Передусім це пов'язано з тим, що і країни Заходу, і Україна усвідомлюють, що проблема корупційних злочинів потребує негайного вирішення. Тобто наша держава поступово займає своє місце в європейській і міжнародній системах запобігання корупції та її злочинним проявам. Цілком логічно, що в антикорупційних документах особливо помітною є імплементація міжнародних стандартів формування й реалізації державної політики запобігання корупції [1, с. 80].

Незважаючи на те, що, визначена вище у Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки проблема частоти внесення законодавчих змін спрямована на усунення таких недоліків, на сьогодні її актуальність залишається однією із ключових у правотворчій діяльності, а відповідно і у правовому регулюванні антикорупційної діяльності НПУ.

Так, План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2024 рік налічував 4 проекти законів України щодо вдосконалення службової діяльності поліції з метою реалізації заходів з виконання Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки, зокрема, це: проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» щодо врегулювання деяких питань діяльності НПУ; проект Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»; проект Закону про внесення змін до Закону України «Про Національну поліцію» щодо врегулювання деяких питань діяльності НПУ;

проект Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» [229].

Крім того, окремо у Плані законопроектної роботи Верховної Ради України на 2024 рік у Розділі I. (підрозділ «Антикорупційна політика») додатково визначено ще 5 проектів законів України, що потребують законодавчого врегулювання, спрямованих на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (*acquis EC*) у частині виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, зокрема: проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів з метою імплементації Конвенції ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних комерційних операціях»; проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів для імплементації Рекомендації Ради ОЕСР щодо подальшої боротьби із підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях від 26 листопада 2009 року»; проект Закону «Про внесення змін до деяких актів законодавства з питань визнання судом необґрунтованих активів»; проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо Національного антикорупційного бюро України»; проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України стосовно удосконалення організації діяльності Національного антикорупційного бюро України» [229].

До того ж, Розділ II. (підрозділ «Антикорупційна політика») цього Плану налічує ще 10 законопроектів, зокрема: проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності діяльності у сфері виявлення, розшуку та управління активами»; проект Закону «Про внесення змін до статті 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» щодо підвищення ефективності управління активами»; проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку інформування АРМА прокурорів про виявлення активів, на які може бути накладено арешт у кримінальному провадженні»; проект Закону «Про

впорядкування правового статусу уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань доброчесності»; проект Закону «Про удосконалення механізму виявлення та управління корупційними ризиками»; проект Закону «Про оптимізацію переліку інформації, яка підлягає декларуванню особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування»; проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України стосовно унормування соціальних гарантій, а також колізій чи прогалин при визначенні умов оплати праці працівників Національного антикорупційного бюро України»; проект Закону «Про вдосконалення інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»; проект Закону «Про вдосконалення механізму подання повідомлень про корупцію та захисту викривачів»; проект Закону «Про унормування підстав для звільнення працівників правоохоронних органів у разі притягнення до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення» [229].

Окремо цим планом також передбачено розробка ще низки законопроектів антикорупційної спрямованості, наприклад: проект Закону «Про ратифікацію Угоди між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, про участь України в програмі Союзу щодо боротьби із шахрайством (EU AntiFraud Programme)»; проект Закону «Про врегулювання лобістської діяльності»; проект Закону «Про внесення змін до Закону України «Про Державний земельний кадастр» щодо надання сертифікованим інженерам-землевпорядникам статусу державних кадастрових реєстраторів»; проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо лібералізації ринку земель та земельних відносин»; проект Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо врегулювання окремих питань визначення строків досудового розслідування та відповідних наслідків» [229].

Аналіз опитування респондентів показав, що 19 % працівників поліції постійно та методично вивчають положення законопроектів, які передбачають зміни у законодавстві у сфері протидії корупції; 26 % – ознайомлюються інколи

та вибірково; 55 % – із законопроектами не ознайомлюються [Додаток Б].

Опитування практичних працівників показало, що 39% респондентів визначають законодавчі зміни, які відбудуться найближчим часом у зв'язку із прийняттям законопроектів, як дуже часті, що не дає змогу постійно та своєчасно вносити корективи до планів заходів з протидії корупції; 43 % – не враховують у своїй роботі такі зміни; і лише 18 % – враховують [Додаток Б].

Здійснена аналітика дозволяє зробити такі проміжні висновки:

- залишається присутньою практика заангажованої, безсистемної та непослідовної правотворчої діяльності законодавчого органу країни щодо врегулювання правоохоронних відносин у сфері протидії корупції;

- часті зміни законодавства призводять до неможливості їх врахування у роботі з протидії корупції працівниками поліції [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Поряд з цим, державна антикорупційна політика в Національній поліції України реалізується через антикорупційні програми НПУ.

Аналіз положень Антикорупційної програми Національної поліції України на 2022–2024 роки, затверджена наказом НПУ від 30.12.2021 р. № 1088 (далі – Програма) [230], показав, що головна увага сконцентрована на внутрішньо-системних проблемах запобігання корупції.

Так, у самій Програмі зазначається, що метою Антикорупційної програми є створення системи заходів, спрямованих на ефективне й дієве запобігання, виявлення та протидію корупції в усіх сферах діяльності НПУ, розроблених з урахуванням ідентифікованих корупційних ризиків [230].

Аналіз системи заходів із реалізації засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції у діяльності НПУ показав, що із 25-и антикорупційних заходів, визначених у Програмі, лише один стосується позасистемної діяльності органів та підрозділів, зокрема щодо взаємодії підрозділів (*яких саме не визначається – прим. автора*) з питань запобігання та виявлення корупції державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, спеціально уповноваженими суб'єктами у

сфері протидії корупції (детальний аналіз заходів див. у підрозділі 3.1) [230].

Водночас як зазначалося вище [див. підрозділ 1.2] НПУ здійснює низку позасистемних заходів, спрямованих на запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням, що свідчить про необхідність їх урахування у спеціально створеному програмному документі.

З цією метою вважаємо, що в Антикорупційній програмі Національної поліції України на 2025-2027 роки потрібно у розділі визначити позасистемні заходи запобігання корупції. Зокрема серед таких необхідно визначати загальні та спеціальні.

Доцільно зазначити, що процес правотворчої діяльності антикорупційного програмного документу публічної політики у Національній поліції України включає стадію погодження із НАЗК.

Аналіз Пропозицій Національного агентства з питань запобігання корупції до антикорупційної програми Національної поліції України на 2022-2024 роки, затверджених наказом НАЗК від 01.02.2022 р. № 63/22 показав, що до першого варіанту Програми було надано пропозиції щодо:

1) доповнення заходів з усунення (мінімізації) корупційних ризиків додатковими заходами:

а) для усунення корупційного ризику № 18 (можливе завищення очікуваної вартості закупівлі) – використання аналітичних модулів для моніторингу цін (bi.prozorro.org, clarity-project.info, acm-ua.org);

б) для усунення корупційного ризику № 31 (припустима недоброчесність посадових осіб поліції, які здійснюють представництво інтересів поліції у судах):

- внесення змін у довіреність на представництво інтересів НПУ в суді щодо заборони відмови від позову за власною ініціативою, визнання позову або укладення мирової угоди;

- скасування довіреностей на представництво інтересів НПУ в суді особам, які звільнились (припинили свої повноваження)

2) визначення відповідальних виконавців запропонованих у

попередньому пункті заходів [231].

Співставлення переліку рекомендацій НАЗК з остаточним варіантом Програми показав, що зміни у саму Програму внесені не були.

У Таблиці оцінених корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення (Додаток 2 до звіту за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності НПУ) не в повному обсязі враховано захід щодо використання аналітичних модулів для моніторингу цін – визначається лише аналітичний модуль «bi.prozorro.org» [232].

Водночас такі зміни не відповідають принципам Методології управління корупційними ризиками, затвердженої наказом НАЗК від 28.12.2021 р. № 830/21, зокрема такому принципу, як «достатність інформації – здійснення управління корупційними ризиками на підставі всієї інформації, наявної в організації» [233]. У зв'язку з цим, вважаємо, що в Антикорупційній програмі Національної поліції України на 2025-2027 роки потрібно визначити такий захід як: «використання аналітичних модулів для моніторингу цін (bi.prozorro.org, clarity-project.info, acm-ua.org)».

Щодо таких заходів, як «внесення змін у довіреність на представництво інтересів НПУ в суді ...» та «скасування довіреностей довіреностей на представництво інтересів НПУ в суді ...» ні програма, ні додатки не містять аналогічних чітких заходів. Лише у Таблиці оцінених корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення (Додаток 2 до звіту за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності НПУ) міститься захід, який відповідає лише напряму цієї рекомендації НАЗК «запровадження додаткових заходів контролю керівництвом ПД за підготовкою та поданням процесуальних документів та належним представництвом інтересів у суді» [232]. Проте визначення цього заходу можна охарактеризувати як змістовно нечітким, неконкретизованим, на відміну від рекомендацій НАЗК.

Але, перш за все Програма потребує корегування її мети щодо врахування позасистемного напрямку протидії корупції органами та підрозділами НПУ.

Доцільно навести приклад визначення такої мети в аналогічних

програмних документах. Так, Аतिकорупційна програма Служби судової охорони на 2024-2026 роки визначає 8 векторів мети цього документа. До внутрішньо-системної можна віднести мету щодо «удосконалення механізмів запобігання та боротьби з корупцією в Службі, забезпечення узгодженості та системності у виконанні антикорупційних заходів її структурними підрозділами», а до позасистемної – «посилення та вжиття додаткових заходів, спрямованих на ефективне й дієве запобігання корупції в усіх сферах діяльності Служби» [234].

Враховуючи зазначене, пропонуємо у Антикоруційній програмі Національної поліції України на 2025-2027 роки:

1) визначити мету такого змісту: «*Метою Антикоруційної програми є:*
1) вдосконалення внутрішньої системи запобігання і протидії корупції в Національній поліції України, забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності в її органах та підрозділах; 2) вдосконалення позасистемних заходів запобігання і протидії корупції органами та підрозділами НПУ, а також спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції в системі Національної поліції.»

2) визначити внутрішньо-системні та позасистемні заходи запобігання корупції. Позасистемні заходи повинні включати загальні заходи (щодо профілактики, попередження та припинення корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень) і спеціальні, що здійснюються Національною поліцією України як спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції;

3) серед внутрішньо-системних заходів визначити:

- «використання аналітичних модулів для моніторингу цін (bi.prozorro.org, clarity-project.info, acm-ua.org)»;

- «внесення змін у довіреність на представництво інтересів НПУ в суді щодо заборони відмови від позову за власною ініціативою, визнання позову або укладення мирової угоди»;

- «скасування довіреностей на представництво інтересів НПУ в суді

особам, які звільнились (припинили свої повноваження)» [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Переходячи до розгляду питання про стан (ступінь) урегульованості правовими засобами суспільних відносин. Потрібно зазначити, що правові відносини у діяльності НПУ щодо запобігання корупційним і пов'язаними із корупцією правопорушенням регулюються чисельною кількістю нормативно-правових актів, розгляд яких обумовлює потребу у їх систематизації.

Аналіз законодавства у сфері протидії корупції дозволив систематизувати нормативно-правові акти, які врегульовують питання запобігання запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням НПУ, за критерієм ієрархічної підпорядкованості від актів вищої юридичної сили до актів нижчої юридичної сили:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. [235].

2. Чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України: Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. [236]; Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р. [237]; Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15.05.2003 р. [238]; Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 4.11.1999 р. [239]; Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. [240]; Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16.05.2005 р. [241]; Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією від 05.05.1998 р. [242] та ін.

3. Закони України, зокрема:

1) кодекси: Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. № 2341-III (встановлює засади кримінальної відповідальності за вчинення корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією); Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI (визначає підслідність НПУ корупційних кримінальних правопорушень

або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією; встановлює засади проведення досудового розслідування слідчими та дізнавачами НПУ; визначає процедуру і порядок легалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності, проведення слідчих розшукових дій та негласних слідчих розшукових дій; встановлює процедуру виплати винагород викривачам та ін.); Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. 322-VIII (встановлює обмеження трудових відносин, правові наслідки у виді розірвання трудових відносин у випадку порушення законодавства про запобігання корупції; визначає окремі механізми захисту прав викривачів); Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 р. № 8073-X (встановлює відповідальність за вчинення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією; визначає порядок і процедуру розгляду адміністративних проваджень); Цивільний кодекс України 16.01.2003 р. № 435-IV (встановлює цивільні правовідносини щодо відшкодування шкоди внаслідок повідомлення викривачем недостовірної інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень) та ін.;

2) закони: «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20.06.2022 № 2322-IX [228]; «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [149]; «Про очищення влади» від 16.09.2014 № 1682-VII [243]; «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [244]; «Про Національну поліцію» від 2.07.2015 № 580-VIII [148]; «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 № 2337-VIII [245]; «Про оперативно-розшукову діяльність» 18.02.1992 № 2135-XII [246]; «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-XII; «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 3.11.2015 № 743-VIII [247] та ін.

4. Укази Президента України: «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя» [248]; «Про Національну

раду з питань антикорупційної політики» від 14.10.2014 р. №808/2014 [249]; «Питання Національної ради з питань антикорупційної політики» від 25.06.2019 р. № 453/2019 [250] та ін.

6. Постанови Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Положення про Національну поліцію» від 28.10.2015 № № 877 [163]; «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки» від 04.03.2023 № 220 [218]; «Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань здійснення заходів у сфері цифровізації, передбачених Державною антикорупційною програмою на 2023-2025 роки» від 09.06.2023 № 585 [251]; «Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» 25.03.2015 № 171 [252]; «Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям» від 16.11.2011 № 1195 [253] та ін.

7. Накази МВС України, інших міністерств, а також накази НПУ та інших державних органів: Правила етичної поведінки поліцейських, затверджений наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179; Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затверджений наказом МВС України від 07.11.2018 № 893; Методичні рекомендації щодо процедури обробки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушенням, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», що надходять внутрішніми каналами повідомлення до центрального органу управління поліції, затвержені дорученням Голови НПУ, від 24.12.2020 № 16026/01/47-2020; Методичні рекомендації щодо процедури обробки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушенням, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», що надходять регулярними каналами повідомлення до

центрального органу управління поліції, затверджені дорученням начальника Управління запобігання корупції НПУ, від 27.01.2021 № 158/47-1-2021; Наказ МВС України від 09.11.2018 № 900 «Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України»; Методичні рекомендації «Про запобігання конфлікту інтересів у зв'язку із наявністю корпоративних прав», затверджені дорученням начальника Департаменту документального забезпечення НПУ від 26.10.2020 № 33083; Методичні рекомендації «Про запобігання виникненню конфлікту інтересів, у зв'язку із роботою близьких осіб», затверджені дорученням начальника Департаменту документального забезпечення НПУ від 09.09.2020 № 27991 [254]; наказ НПУ «Про затвердження Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України» від 09.11.2015 № 83 (у редакції наказу НПУ від 31.07.2019 № 765); наказ НПУ «Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України» від 23.10.2019 № 1077; наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України» від 20.05.2020 № 405; наказ МВС України «Про затвердження Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України» від 06.07.2017 № 570; наказ НПУ «Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України» від 14.11.2015 №90; наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» від 07.07.2017 № 575; наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, Адміністрації ДПСУ, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» від 16.11.2012 114/1042/516/936/1687/5 та ін.

Очевидно, що цей перелік не є вичерпним, оскільки до нормативно-

правоих актів, які тим чи іншим чином регулюють питання запобігання корупції органами та підрозділами НПУ, а також у її системі, відноситься більше 300 актів.

Наприклад, наказ НАЗК «Про затвердження Порядку вилучення з відкритого доступу декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» від 12.10.2023 № 221/23; наказ НАЗК «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи Національним агентством з питань запобігання корупції» від 18.05.2023 №109/23; Роз'яснення НАЗК «Щодо безоплатного одержання пільг, послуг і майна державними органами та органами місцевого самоврядування у вигляді благодійної допомоги в умовах дії правового режиму воєнного стану» від 19.05.2023 № 1; наказ НПУ «Про проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності Національної поліції України та підготовку антикорупційної програми на 2025-2027 роки» від 01.11.2024 № 1154; наказ НПУ «про утворення робочої групи з проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності Національної поліції України» від 26.11.2024 № 1240 та ін.

Надана інтерпретація до систематизації нормативно-правових актів, які регулюють діяльність Національної поліції як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням не є єдиною. Спроби такої систематизації були здійснені й іншими вченими.

Наприклад, Р. В. Мельничук вважає, що система адміністративно-правових актів у сфері запобігання корупційним ризикам в діяльності НПУ охоплює п'ять логічних блоків, які за першим із них охоплюють юридичні документи загального характеру. До другого блоку входять адміністративно-правові акти Кабінету Міністрів України, які врегульовують окремі найсуттєвіші питання реалізації державної політики у сфері запобігання корупції в публічному управлінні, зокрема в діяльності органів поліції. Низка наказів і рішень НАЗК закладають той адміністративно-правовий масив, який утворює третій законодавчий блок у частині організації та здійснення діяльності, пов'язаної з попередженням та протидії корупційним ризикам в

діяльності Національної поліції. Четвертий блок адміністративно-правових актів щодо запобігання корупційним ризикам в діяльності органів поліції утворюють окремі відомчі документи МВС України та НПУ. Специфічність п'ятого блоку зумовлено тим, що врегулювання будь-якої суспільної сфери вимагає ефективного функціонування механізмів притягнення винних осіб до адміністративної та дисциплінарної відповідальності [255, с. 263-264].

Водночас С. О. Шатрава досліджує сучасний стан правового регулювання запобігання корупції в органах НПУ, розкриваючи наступну систему нормативно-правових актів: 1. Конституція України. 2. Стратегічні нормативно-правові акти (доктрини, програми, концепції). 3. Законодавчі акти, що регулюють питання запобігання корупції. 4. Міжнародні і міждержавні договори, ратифіковані вищим законодавчим органом. 5. Акти президента України. 6. Постанови та розпорядження Кабінету міністрів України. 7. Відомчі нормативно-правові акти МВС України та НПУ [256].

Велика чисельність однорідних нормативно-правових актів, які регулюють питання запобігання корупції НПУ, а також наявність протилежних точок зору на їх систематизацію дає змогу говорити про наявну проблему як з теоретичної точки зору, так і з точки зору правозастосування.

Крім того, незважаючи на ратифікацію Україною значної кількості міжнародних нормативних положень антикорупційної спрямованості, створення системи спеціалізованих антикорупційних інституцій, упродовж тривалого періоду, а особливо останнім часом, в державі спостерігається криза у правовому забезпеченні діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням, зокрема позасистемному напрямку цієї роботи.

По-перше наряду із активною розробкою та прийняттям низки антикорупційних нормативно-правових актів правотворець не приділяє увагу питанню, яке є ключовим до врегулювання запобіжної діяльності правоохоронних органів – розробці та прийняттю базового пакету законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які повинні врегулювати питання

запобігання злочинності, що в свою чергу є необхідною умовою ефективної діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності взагалі. Тому вважаємо, що висловлені неодноразово науковцями аргументи щодо необхідності розробки та прийняття Закону України «Про запобігання злочинності» та Закону України «Про профілактику правопорушень» є обумовленою потребою практики, а в сучасних реаліях диференціації відповідальності за корупційні та пов'язані із корупцією правопорушення (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова) така потреба є у прийнятті обох із названих законів.

По-друге спостерігається диспропорція правового забезпечення нових спеціалізованих антикорупційних органів та НПУ як одного із таких спеціалізованих суб'єктів, тобто невідповідність правового регулювання антикорупційної діяльності між спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції.

По-третє правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ як механізм (процес, діяльність) на сьогодні виглядає не як система узгоджених та впорядкованих державно-владних процедур, за допомогою яких здійснюється результативне правове впорядкування таких правовідносин, – а як сукупність роз'єднаних та вибіркових дій суб'єктів правотворчої діяльності щодо встановлення, зміни або скасування правових норм.

По четверте сучасна практика правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ здебільшого спрямована на ситуативне врегулювання проблемних аспектів у сфері запобігання корупції.

А тому, зазначене дозволяє зробити висновок, що на сьогодні потрібно застосовувати інший підхід до систематизації нормативно-правових актів, який буде спрямований перш за все на задоволення потреб практики правозастосування [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Аналіз соціологічного опитування показав, що сучасна диференціація антикорупційних нормативно-праових актів перешкоджає їх стабільному вивченню та правозастосуванню – зазначили 67 % опитаних респондентів, не

перешкоджає вивченню та правозастосуванню – 21 %; сприяє вивченню та є зручним у використанні – відповідь надали 12 % опитаних [Додаток Б].

Водночас 78 % опитаних зазначили, що сьогодні є потреба (доцільність) викласти антикорупційні норми права, які регулюють питання запобігання та протидії корупції, в єдиному (уніфікованому) законодавчому акті, 14 % респондентів визначили, що недоцільно, 8 % – не визначилися з відповіддю [Додаток Б].

У зв'язку з вищевикладеним, вважаємо, що сьогодні є потреба у розробці та прийнятті уніфікованого законодавчого акта.

Ми пропонуємо прийняти Антикорупційний кодекс України. Його розділи і положення повинні унормувувати однорідні правовідносини, які регламентуються розгалужденими антикорупційними нормативно-правовими актами. У зв'язку із розробкою та прийняттям цього Кодексу, більшість нормативно-правових актів, що регулюють питання запобігання корупції, у тому числі відомчих, визнати такими, що втратили чинність.

Прийняття Антикорупційного кодексу України дозволить уніфікувати законодавство у сфері протидії корупції, і як результат сприятиме найбільш ефективному здійсненню правотворчої діяльності, а також позитивно позначиться на правозастосуванні як суб'єктами, на яких поширюються дозволи, заборони та обмеження, так і суб'єктами запобігання корупції [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Здійснений у попередньому розділі аналіз нормативно-правових актів з питань діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням [Див. підрозділ 1.2.] дозволяє безпосередньо зосередити увагу на пропозиціях щодо їх вдосконалення.

Так, вважаємо, що статтю 23 Закону України «Про Національну поліцію» необхідно доповнити пунктом 16-1 наступного змісту «16-1) вживає необхідних заходів для забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їх близьких осіб, збереження їхнього майна у разі надходження відповідної заяви від Голови, заступника Голови

Національного агентства, а також надає засоби захисту Голові, заступнику Голови Національного агентства;».

У зв'язку із запропонованими змінами, необхідно доповнити пункт 4 «Положення про Національну поліцію України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 підпунктом 21-1 наступного змісту «21-1) вживає необхідних заходів для забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їх близьких осіб, збереження їхнього майна у разі надходження відповідної заяви від Голови, заступника Голови Національного агентства, а також надає засоби захисту Голові, заступнику Голови Національного агентства;».

Такі доповнення обґрунтовуються тим, що на сьогодні Заходи із забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їх близьких осіб передбачені виключно Законом України «Про запобігання корупції».

Основний закон, який передбачає засади та аналогічну процедуру захисту окремих категорії осіб – це Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 № 3782-ХІІ [257].

Водночас згідно цього Закону до категорій осіб, які мають право на забезпечення безпеки не відносяться Голова, заступник Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їх близькі особи. До того ж, у названому Законі рішення про застосування заходів безпеки може бути прийнято слідчим суддею у випадках, передбачених ст. 206 Кримінального процесуального кодексу України, а Закон України «Про запобігання корупції» передбачається що таке рішення приймається відповідальними особами НПУ на підставі у відповідній заяві від Голови, заступника Голови Національного агентства. Отже, правова регламентація цього питання потребує врегулювання іншим нормативно-правовим актом.

Пропонуємо для належного врегулювання процедури вжиття таких заходів, видати наказ НПУ «Про забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їх близьких

осіб» (пропонуються авторські назви – прим. автора), яким затвердити:

1) Інструкцію про організацію проведення заходів забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їх близьких осіб;

2) Порядок видачі засобів захисту Голові, заступнику Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, їх обліку, перевірки стану збереження та повернення.

На підставі проаналізованих вище положень та з метою визначення і розмежування компетенції між окремими суб'єктами у сфері протидії корупції у системі НПУ також пропонуємо:

1) доповнити наказ Національної поліції України від 16.09.2022 № 661 «Про деякі питання діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції» у частині переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, зокрема пунктом 7) наступного змісту: «7) Департамент кримінального аналізу Національної поліції» та пунктом 8) наступного змісту: «8) Управління запобігання корупції»;

2) доповнити окремі нормативно-правові акти НПУ у частині конкретизації та функціонального розподілу повноважень у сфері запобігання та протидії корупції, зокрема: а) «Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної», б) «Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України», в) «Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України», г) «Положення про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України»; д) «Положення про Департамент кримінального аналізу»; е) «Положення про Управління запобігання корупції Національної поліції України».

2.2. Організація антикорупційної діяльності Національної поліції України

Будь-яка організаційна діяльність, спрямована на формування умов для здійснення тих або піших видів робіт. Організація є вирішальною ланкою будь-якої діяльності. Організація або, іншими словами, виконання організаційних функцій характерно для всіх без винятку видів (галузей) діяльності. При цьому ми завжди маємо на увазі організований спосіб діяльності. Суть організації полягає в тому, щоб кожний знаходився на своєму місці та виконував належні обов'язки. Ця дуже проста істина є в той же час основою основ науки та практики управління, у тому числі протидії злочинності [207, с. 209].

По своєму призначенню організація антикорупційної діяльності НПУ спрямована на найбільш ефективне використання сил, засобів та методів запобіжного впливу на корупціогенні об'єкти.

У літературі зазначається, що до об'єктів запобігання корупції належать: 1) корупціогенні фактори (системні проблеми, що призводять до корупції та сприяють її поширенню); 2) корупційні ризики (ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією [260]); 3) неправомірна поведінка службових і посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування [261; 262].

Тому одним із головних вирішальних сегментів ефективності запобігання НПУ корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням є організація антикорупційної діяльності.

Загальна відомча політика щодо запобігання та протидії корупції, у діяльності НПУ ґрунтується на принципах верховенства права, законності, доброчесності на публічній службі, формування нетерпимого ставлення до корупції, невідворотності покарання за корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією, ефективного та раціонального використання бюджетних коштів, прозорості та відкритості діяльності, залучення громадськості до антикорупційних заходів [230].

Так, у Положенні про НПУ визначено, що Національна поліція з метою

організації своєї діяльності забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції, порушень законності, службової дисципліни і контроль за їх реалізацією в центральному органі управління Національної поліції, територіальних органах, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери її управління [163].

Отже нормативно організація визначається через діяльність щодо здійснення заходів запобігання корупції. Зазначимо, що названа норма розкриває лише частину повноважень щодо організації антикорупційної діяльності [163]. По-перше, як видно, декларативно організація такої діяльності спрямована на внутрішньо-системний сегмент роботи, тобто вжиття заходів запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушень, які вчиняються працівниками поліції та/або виявлення й усунення корупційних ризиків щодо посадових осіб у НПУ. По-друге організація як прикладна категорія по суті не зводиться тільки до організації заходів цієї діяльності.

Зазначене обумовлює з'ясування сутності поняття організації. Організація (франц. «organisation», від латинського «organum» – улаштувану, від грецького – інструмент, знаряддя): 1) властивість будь – якого матеріального об'єкта, що виявляється в упорядкованості, внутрішньої будови; 2) соціальна функція суспільства, завдяки якій створюються виробничі, економічні та інші системи, встановлюється динамічна рівновага між її елементами, забезпечуються сталість і водночас розвиток різних суспільних структур; 3) одна з універсальних функцій суспільного управління – складова змісту управлінської діяльності щодо впорядкування певних суспільних відносин, раціональної побудови органів управління, а також системи управління у цілому як сукупності відповідних управлінських елементів, що перебувають у відношеннях та зв'язках між собою і утворюють органічну цілісність, єдність; 4) об'єднання людей, які спільно реалізують програму або мету та діють на основі конкретних правил, процедур [258].

Організацію розглядають також з таких точок зору: 1) атрибутивний аспект (як стан об'єкта управління) упорядкований стан системи й внутрішня

структура; функціональний аспект (як функція управління): а) діяльність, спрямована на побудову та вдосконалення структури системи; б) діяльність, направлена на проведення в життя управлінських рішень у межах функціонування визначеної та стабільної системи; 3) предметний аспект – об'єднання, установа, соціальний інститут [259, с. 205258].

Отже організацію антикорупційної діяльності НПУ пропонуємо розглядати як:

1) структурно-функціональну побудову органів та підрозділів НПУ, які здійснюють запобігання та протидію корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням;

2) управління самим процесом запобігання корупції або його ланок (профілактики, попередження, припинення).

Об'єктом організації антикорупційної діяльності НПУ виступають:

а) цілісна система НПУ;

б) антикорупційна діяльність органів або підрозділів НПУ, а також уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

в) антикорупційна діяльність окремих працівників поліції (оперативних працівників,), функціональні обов'язки яких передбачають вжиття заходів із протидії та запобігання корупції; слідчо-оперативних груп (далі – СОГ), тощо.

г) окремі заходи (комплекс заходів) щодо запобігання певним корупційним чи пов'язаними із корупцією правопорушенням – проведення навчань серед особового складу; профілактичні бесіди та антикорупційна пропаганда; розробка і впровадження механізмів усунення причин та умов корупційних правопорушень; профілактичні операції (відпрацювання, рейди); заходи оперативного пошуку; оперативно-розшукові заходи та оперативні комбінації; процесуальні дії, направлені на виявлення, документування та припинення таких правопорушень та ін. [Ошибка! Источник ссылки не найден.258].

Організація та управління процесом запобігання злочинності

передбачають визначення головних напрямів і методів протидії злочинності та її проявам, дотримання вимог щодо запобіжних заходів, ресурсне забезпечення, координацію і взаємодію суб'єктів запобігання [152, с. 84258].

Водночас потрібно наголосити на двовекторній спрямованості антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ (внутрішньо-системна та позасистемна). Кожен вектор такої діяльності має відповідним чином упорядковуватися (бути організованим), тому організацію антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ потрібно також розглядати у контексті таких організаційних напрямів діяльності, як:

- 1) внутрішньо-системна або відомча антикорупційна діяльність НПУ;
- 2) позасистемна (позавідомча або зовнішньо-системна) антикорупційна діяльність НПУ [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Органи і підрозділи НПУ протидіють проявам корупції в межах реалізації їх основної функції протидії злочинності. Для цього уповноважені особи органів і підрозділів національної поліції, в межах своєї компетенції, здійснюють превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень (у тому числі правопорушень, пов'язаних з корупцією); своєчасно реагують на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; вживають заходів щодо виявлення і припинення кримінальних, адміністративних правопорушень; розшукують осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання; у випадках, визначених законом, здійснюють провадження у справах про адміністративні правопорушення (у тому числі правопорушень, пов'язаних з корупцією (складають протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією), приймають рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечують їх виконання [148; 264, с. 257].

Крім того, організація антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ складається із діалектично поєднаних між собою елементів.

Питання щодо переліку елементів організації запобіжної антикорупційної

діяльності нормативно не закріплено. Водночас це питання також не знайшло гідного висвітлення у науковій літературі.

Наприклад, А. В. Коваленко зазначає, що організаційно-правовий зміст процесу управління передбачає здійснення процесу управління через певні організаційні форми і на правовій основі шляхом застосування розподілу обов'язків, регламентування, нормування, навчання, інструктування, відповідальності, дисципліни й законності [265, с. 165258].

В. В. Голіна визначає найбільш поширені раціональні форми координації із запобігання злочинності: а) координаційні наради (ради) керівників правоохоронних органів з питань протидії злочинності; б) міжвідомчі наради працівників правоохоронних органів, які покликані виробляти рекомендації по активізації протидії злочинності; в) спільне вивчення за єдиною програмою причин і умов злочинності та розробка відповідних рекомендацій з їх запобігання; г) виїзди об'єднаних груп представників вищих правоохоронних органів для надання допомоги місцевим органам у посиленні протидії злочинності; д) спільна підготовка матеріалів і внесення пропозицій щодо найбільш важливих питань протидії злочинності у компетентні органи; е) взаємний обмін інформацією з питань протидії злочинності (обмін аналітичними документами, інформаційними довідками, планами та ін.); є) спільне планування заходів щодо протидії злочинності і зміцненню законності [152, с. 88258].

Л. І. Аркуша виділяє шестирівневу структуру організації щодо виявлення організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих: 1) має своїм об'єктом виявлення як специфічну форму діяльності всіх компетентних державних органів різних відомств; 2) являє собою організацію пошукової діяльності за допомогою використання функцій правоохоронних, митних, контрольно-ревізійних органів, податкової адміністрації, з метою виявлення і систематизації даних про організовану злочинну діяльність, що супроводжується корумпованими зв'язками; 3) це система заходів, що забезпечують ефективність функціонування різних підрозділів у системі МВС з

метою виявлення організованої злочинної діяльності, що володіє корумпованими зв'язками; 4) являє собою організацію пошукової діяльності як основну функцію спецпідрозділів МВС та СБУ, задачею яких безпосередньо є боротьба з організованою злочинною діяльністю і її корумпованими зв'язками; 5) це комплекс заходів для створення оптимальних умов з ціллю визначення і застосування найбільш ефективних рекомендацій при мінімальних витратах часу, сил і засобів в діяльності спецпідрозділу; б) організація виявлення окремих конкретних первинних даних, окремого оперативного заходу. Автор зазначає, що перший, другий та частково третій рівні є питанням, що розглядається наукою управління [103, с. 11-12258].

Водночас питання організації антикорупційної діяльності суттєво відрізняється у різних підрозділах, що обумовлюється виконанням ними основної за призначенням функції, наприклад: слідчі та дізнавачі здійснюють функцію досудового розслідування, підрозділи кримінальної поліції – функцію оперативно-розшукової діяльності, дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громади – превенцію правопорушень і т.п.

У зв'язку з цим потрібно зазначити, що за типом запобіжної діяльності можна виділити суб'єктів, які: 1) визначають її основні напрями, завдання, форми, планують, спрямовують та контролюють її, забезпечують правове регулювання та ресурсне забезпечення; 2) здійснюють координацію і безпосереднє управління окремими напрямками і учасниками запобігання злочинності; 3) виявляють, вивчають об'єкти запобіжного впливу та інформують про них суспільство через ЗМІ та інших суб'єктів; 4) упроваджують запобіжні заходи щодо випередження, обмеження, усунення криміногенних явищ та процесів, захисту соціальних благ і особи, її законних інтересів, майна; 5) реалізують заходи щодо відвернення і припинення злочинів [152, с. 62].

Зазначимо, що вимоги участі у запобіганні корупції визначаються щодо кожного поліцейського та державного службовця у системі НПУ. Зокрема нормативно визначено, що кожен поліцейський зобов'язаний повідомити про

факти вчинення корупції або інші відомості, які можуть свідчити про вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень.

З цією метою у кожному органі, підрозділі, відділі, секторі організуються та проводяться навчання щодо запобігання корупції, проводяться оперативні наради, де розглядаються питання запобігання корупції серед особового складу, у межах професійної підготовки здійснюється навчання на сайті Освітнього порталу НПУ щодо вивчення законодавства про запобігання корупції та складаються щомісячно тести на знання антикорупційного законодавства та ін.

Наприклад: за результатами оперативної наради ГУНП в Дніпропетровській області 16.07.2024 р. ухвалено рішення начальникам районних управлінь (відділів), відділень поліції ГУНП 17.07.2024 у період з 14.00 по 16.00 пройти тестування із навичок орієнтування в антикорупційному законодавстві [267, с. 2].

Водночас безпосередньо завдання щодо запобігання корупції покладено виключно на підрозділи НПУ, що є спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції.

Так, перелік цих суб'єктів НПУ вище вже зазначався – це Департамент внутрішньої безпеки НПУ; Департамент стратегічних розслідувань НПУ; Департамент боротьби з наркозлочинністю НПУ; Департамент карного розшуку НПУ; Головне слідче управління НПУ; Управління дізнання НПУ.

Водночас нами було запропоновано відносити до їх числа також Департамент кримінального аналізу НПУ та Управління запобігання корупції НПУ.

Основну роль у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням серед спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції у системі НПУ відіграють: 1) ДВБ; 2) ДСР; 3) ДБН; 4) ДКР; 5) Управління запобігання корупції НПУ.

Позасистемне (позавідомче або зовнішньо-системне) запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням у складі НПУ

функціонально покладено на ДСР, ДБН, ДКР (у складі кримінальної поліції) та їх територіальні (відокремлені підрозділи).

Частково позасистемну (позавідомчу або зовнішньо-системну) запобіжну антикорупційну діяльність у системі НПУ здійснюють також ДВБ та його структурні підрозділи, зокрема у частині виконання завдання щодо організації і здійснення заходів захисту поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції від перешкоджання їм у виконанні службових обов'язків.

Внутрішньо-системну або відомчу антикорупційну діяльність у системі НПУ функціонально покладено на керівництво органами та підрозділами, а головними суб'єктами виступають ДВБ та Управління з питань запобігання корупції НПУ [Ошибка! Источник ссылки не найден].

Ураховуючи положення ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», суб'єктів корупційних правопорушень можна розділити на дві групи, у межах кожної з яких є підгрупи [149]. Працівники національної поліції належать до осіб, які уповноважені на виконання функцій держави. За окремими дослідженнями таких осіб у державі понад 0,6 млн осіб. Тому цілком обґрунтованими є реалії сьогодення, за яких одним із пріоритетних напрямів діяльності (у частині протидії корупційним проявам у діяльності підрозділів Національної поліції) є налагоджена система саме відомчого контролю з боку такого органу, як ДВБ НПУ [268, с. 105].

Основними завданнями ДВБ у сфері протидії корупції є: 1. Формування та забезпечення реалізації заходів з питань внутрішньої безпеки в НПУ. 2. Запобігання, виявлення, попередження і припинення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, що готуються або вчинені поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції. 3. Організація і здійснення заходів захисту поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції від перешкоджання їм у виконанні службових обов'язків.

До основних функцій ДВБ у сфері протидії корупції належать: 1. Виявлення фактів втягнення поліцейських, державних службовців та інших

працівників поліції у злочинну діяльність, здійснення профілактичних заходів стосовно них, а за наявності достатніх законних підстав документування вказаних протиправних дій. 2. Здійснення в межах компетенції організаційних та практичних заходів щодо реалізації та дотримання вимог антикорупційного законодавства України. 3. Здійснення комплексу оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення, попередження, припинення та документування кримінальних правопорушень, що готуються поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції, а також корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень. 4. Здійснення оперативного обслуговування системи Національної поліції України з метою своєчасного отримання даних про факти кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, що готуються або вчинені поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції, даних, необхідних для виконання завдань ДВБ щодо формування та забезпечення реалізації заходів з питань внутрішньої безпеки в Національній поліції України, а також організації і здійснення заходів захисту поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції від перешкоджання їм у виконанні службових обов'язків. 5. Проведення профілактичної та роз'яснювальної роботи в Національній поліції України щодо запобігання та попередження фактів вчинення її працівниками кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, а також виконання інших завдань, покладених на ДВБ. 6. Визначення напрямів удосконалення діяльності щодо виявлення, попередження та припинення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень у Національній поліції України. 7. Забезпечення у межах компетенції взаємодії та обміну інформацією з органами поліції, іншими правоохоронними органами, органами державної влади з питань попередження та виявлення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень серед поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції та ін. [169].

Так, управління внутрішньої безпеки ДВБ в областях структурно

складаються із 3-х відділів: відділ моніторингу і зонального контролю; відділ протидії корупції; відділ оперативних розробок.

Відділ протидії корупції організаційно здійснює контроль декларування працівників поліції, складання адміністративних протоколів, проведення та/або ініціювання проведення службових розслідувань. Відділ моніторингу і зонального контролю здійснюють проведення перевірок, інспектувань тощо. Відділ оперативних розробок здійснює виявлення, документування та оперативне супроводження корупційних кримінальних правопорушень, які вчинюються працівниками НПУ, Національної гвардії України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної прикордонної служби України. В умовах воєнного стану на управління ДВБ покладено також обов'язки виявлення та документування корупційних кримінальних правопорушень, вчинюваних військовослужбовцями та працівниками інших відомств сил оборони.

Окремі функції відомчої (внутрішньо-системної) антикорупційної діяльності також виконують підрозділи Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини НПУ (далі – ДГІДПЛ). Зокрема підрозділи ДГІДПЛ організовують та проводять: інспектування, контрольні та цільові перевірки службової діяльності органів (підрозділів) поліції, а також надання їм практичної допомоги; перевірки, у межах повноважень ДГІДПЛ, стану дотримання працівниками органів (підрозділів) поліції вимог законів України, актів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів, у тому числі МВС, організаційно-розпорядчих документів МВС та Національної поліції України; службові розслідування за відомостями про вчинення дисциплінарних проступків керівниками органів (підрозділів) поліції, їх заступниками та іншими працівниками поліції; заходи, спрямовані на запобігання порушенню поліцейськими службової дисципліни та ін. [266].

Потрібно зазначити, що організація протидії корупції в оперативних підрозділах здійснюється щодо конкретного виду їх правоохоронної діяльності,

а саме щодо оперативно-розшукової діяльності.

Однією із форм оперативно-розшукової діяльності є оперативно-розшукове запобігання [269, с. 9; 270, с. 9]. Тому вважаємо, що оперативно-розшукове запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням є основною формою запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції у системі НПУ.

Таким чином, елементи організації антикорупційної діяльності зазначених підрозділів потрібно розглядати як предметну сферу реалізації їх основної функції (крім Управління з питань запобігання корупції НПУ).

Організація діяльності підрозділів кримінальної поліції України є складним комплексом реалізації управлінських повноважень суб'єктів організаційної роботи з метою ефективного забезпечення виконання завдань з протидії злочинності [271, с. 309].

Правильна організація цього виду діяльності дозволяє: 1) зосередити увагу оперативних підрозділів на найбільш важливих, вирішальних напрямках протидії злочинності і маневрувати оперативними силами; 2) своєчасно виявляти недоліки в оперативно-розшуковій роботі та здійснювати заходи щодо їх усунення; 3) удосконалювати роботу щодо протидії злочинності шляхом заміни застарілих форм і способів новими, найбільш ефективнішими; 4) неухильно підвищувати кваліфікацію працівників оперативних підрозділів, їх оперативну майстерність у запобіганні та розкритті злочинів, розшуку злочинців та безвісно зниклих осіб [272, с. 46-47].

Потрібно погодитися із переліком елементів організації запобігання кримінальним правопорушенням, запропонованими О. В. Кириченком та О. А. Шевченком, зокрема: вивчення, аналіз та оцінка оперативної обстановки; планування запобіжної діяльності підрозділами карного розшуку; розстановка сил та засобів запобіжної діяльності підрозділами карного розшуку; організація взаємодії у процесі запобіжної діяльності підрозділами карного розшуку; контроль за діяльністю підрозділів карного розшуку щодо запобігання

злочинам [272, с. 46-47].

Екстраполяція їх висновків на досліджувану проблематику дає змогу визначати і доповнити елементи організації антикорупційної діяльності НПУ, зокрема до них пропонуємо відносити:

- аналіз стану запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ – 46 %;

- планування запобіжної антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ – 73 %;

- створення керованої системи виконавців здійснення антикорупційних заходів (підготовка і навчання особового складу) – 37 %;

- розстановка сил та засобів запобіжної антикорупційної діяльності оперативних підрозділів НПУ – 52 %;

- забезпечення взаємодії у процесі запобіжної антикорупційної діяльності між органами та підрозділами НПУ, а також з іншими суб'єктами протидії корупції – 64 %;

- матеріально технічне забезпечення здійснення антикорупційних заходів органами та підрозділами НПУ – 76 %;

- проведення оперативних нарад з метою забезпечення контролю виконання антикорупційних заходів та надання методичної допомоги в організації їх здійснення – 61 %;

- оцінювання результатів роботи з урахуванням кореляційної співзалежності результативності внутрішньо-системних та позасистемних заходів запобігання корупції – 72 % [Додаток Б].

Отже, розглянемо детальніше ці елементи.

1. Аналіз стану запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ. Як нами вже зазначалося, сьогодні на рівні держави криміногенний корупційний стан і відповідно стан запобігання корупції представляється «дуже умовно». Оскільки отримати реальну картину складно. Причинами цього є: висока латентність корупції; відсутність показників запобігання корупції; статистичні показники протидії

корупції у різних відомствах відрізняються.

Також важливе значення має аналіз стану та ефективності оперативної роботи. Наприклад, У 2023 році НПУ заведено 147 оперативно-розшукових справ (далі – ОРС). За матеріалами оперативно-розшукових справ: відкрито кримінальних проваджень – 76; повідомлено про підозру – 2; направлено до суду обвинувальних актів – 0; закрито кримінальних проваджень – 0; закрито оперативно-розшукових справ відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» – 62 [273].

Отже, понад третини заведених ОРС – закрито за різними підставами, що свідчить про відсутність достатніх підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності, а значить і про безпідставне порушення прав осіб, відносно яких такі ОРС були заведені.

Водночас наявність інформації, за якою оперативні підрозділи заводили ОРС свідчить про необхідність і доцільність вжиття заходів превентивного характеру на ранніх стадіях формування кримінально-протиправного умислу.

Водночас під час обслуговування території та об'єктів оперативні підрозділи аналізують інформацію, отриману від громадян, ЗМІ, негласних негласних штатних та позаштатних працівників та ін.

Крім цього, аналітики та співробітники, які здійснюють оперативні розробки й розслідування корупційних кримінальних правопорушень, повинні опанувати навички, необхідні для аналізу значних обсягів інформації з різних джерел. Метою аналітичної роботи є забезпечення інформаційної підтримки діяльності правоохоронного органу. Інформація, що підлягає збиранню, має відповідати таким критеріям: актуальність, важливість, достовірність, корисність, своєчасність, повнота.

Збір даних – цілеспрямований збір інформації з доступних джерел: правоохоронних та інших відомств, установ, ЗМІ та всесвітньої мережі Інтернет. Збираючи інформацію про особу, необхідно звертати увагу не лише на родичів, а й на найближче оточення. Наприклад, друзів, коханців, тих, кого можна віднести до керівного та обслуговуючого персоналу. Важливим є

виділення таких відомостей, як традиції, звичаї, спосіб життя, дозвілля, а саме:

- 1) спосіб проведення святкових і вихідних днів, канікул, відпусток;
- 2) розпорядок дня, тижня;
- 3) регулярні або нерегулярні місця відвідування (куди, з ким);
- 4) місця сфери обслуговування: СТО, мийки, місця стоянки авто, гаражі, перукарні, салони краси, спортзали, лікарні (лікарі), магазини, нотаріальні контори (нотаріуси), ринки. Місця відпочинку: полювання, риболовля, бази відпочинку, церкви, монастирі. Також необхідно звертати увагу на наявність знижок, на керівників або господарів закладів (родинні, дружні зв'язки), періодичність відвідування;
- 5) відпочинок (інформація за останні п'ять років із зазначенням місця, осіб, які супроводжували, пори року, періодичності);
- 6) свята, дні народження, професійні свята із зазначенням місця проведення, осіб, які брали участь, подарунки.

Не менш важливою є інформація про характер, захоплення, інтереси, знання мов, комп'ютерної техніки, інші особисті особливості, нахили [274, с. 29-30].

2. Планування запобіжної антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ. Планування є провідною формою упорядкування роботи уповноваженого щодо запобігання та виявлення корупції в організації. Для досягнення визначених цілей уповноваженим рекомендується розробляти та впроваджувати операційні (поточні) плани роботи на певний проміжок часу (наприклад, на календарний рік, півріччя або місяць) [275].

Водночас планування здійснюється у відповідних оперативних підрозділах щодо перспективи виявлення та розкриття корупційних кримінальних правопорушень, поточної роботи (проведення окремих оперативно-розшукових заходів, оперативного супроводження слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій).

У слідчих підрозділах та підрозділах дізнання важливе значення відіграють перспективні плани закінчення кримінальних проваджень, а в повсякденній практиці плани здійснення досудового розслідування по конкретним кримінальним провадженням.

Водночас велике значення відіграє планування усунення причин та умов

вчинення корупційних кримінальних правопорушень.

Наприклад у 2023 р. до підрозділів НПУ направлено 109 подань про усунення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційних кримінальних правопорушень. За направленими поданнями проведено 84 службових розслідувань [276].

3. Створення керованої системи виконавців здійснення антикорупційних заходів (підготовка і навчання особового складу).

Нами вище показана система виконавців здійснення антикорупційних заходів та визначено певні недоліки її функціонування, зокрема: неповний склад спеціально уповноважених суб'єктів протидії корупції у системі НПУ; нечітко визначені повноваження цих суб'єктів; дублювання повноважень та ін.

4. Розстановка сил та засобів запобіжної антикорупційної діяльності оперативних підрозділів НПУ. Розстановка сил та засобів як елемент оперативно-розшукового запобігання корупції передбачає перекриття території, лінії або об'єктів обслуговування негласними штатними та позаштатними працівниками, отримання від них своєчасної та циклічної інформації про осіб та факти які становлять оперативний інтерес. Така інформація, по можливості, повинна бути випереджувальною і носити перентивний характер. Її наявність дозволяє своєчасно вживати заходів щодо усунення причин та умов корупції, виявлення ризик-факторів та застосування запобіжних механізмів з недопущення корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень; застосування спеціальних заходів відвернення корупційних кримінальних правопорушень та недопущення настання шкідливих наслідків.

5. Забезпечення взаємодії у процесі запобіжної антикорупційної діяльності між органами та підрозділами НПУ, а також з іншими суб'єктами протидії корупції.

Одним із проблемних питань є організація взаємодії під час антикорупційної діяльності. Це питання у межах одного відомства (НПУ) не викликає особливих проблем, оскільки організація цієї діяльності входить до компетенції керівників, які функціонують в одній ієрархічній системі.

Наприклад, питання взаємодії оперативних працівників та органів досудового розслідування у НПУ визначаються «Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні», затвердженою наказом МВС України від 07.07.2017 № 575.

У цій інструкції окремо визначаються особливості взаємодії названих підрозділів під час роботи СОГ, а головне – під час досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської та службової діяльності.

Наприклад визначається, що досудове розслідування злочинів у сфері господарської та службової діяльності здійснюється спеціалізованими підрозділами слідчих управлінь ГУНП та слідчими територіальних органів, підрозділів поліції, які спеціалізуються на розслідуванні злочинів зазначеної категорії, після визначення прокурорами відповідного рівня за слідчим управлінням ГУНП юрисдикції місця вчинення таких злочинів.

Матеріали оперативного підрозділу, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння у сфері господарської та службової діяльності окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена КК України, що направляються до органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування, повинні містити відомості про проведену роботу із забезпечення відшкодування завданої шкоди, у тому числі вжиті заходи з розшуку майна і коштів, на які може бути накладено арешт, та про їх місцезнаходження [277].

Водночас значно складнішим є питання взаємодії підрозділів ДВБ зі слідчими. Так, кримінальні провадження щодо працівників поліції виявляють і документують працівники підрозділів ДВБ, а досудове розслідування здійснює Державне бюро розслідувань (далі – ДБР).

При цьому нормативно-правового акту, який би чітко визначав процедурні аспекти взаємодії, на сьогодні не має. Зокрема, неврегульованим залишається питання щодо оперативного супроводження досудового розслідування. Як правило підрозділи ДВБ намагаються самостійно

здійснювати оперативне супроводження, але інколи таку діяльність вони здійснюють спільно із оперативними підрозділами ДБР.

6. Матеріально технічне забезпечення здійснення антикорупційних заходів органами та підрозділами НПУ.

Матеріально технічне забезпечення антикорупційної діяльності пропонуємо розглядати у двох найважливіших аспектах: 1. Особисте грошове забезпечення працівників поліції. 2. Матеріально-технічне службової діяльності.

Потрібно зазначити, що на сьогодні не дотримується у названих сферах функціонування НПУ принцип відкритості та прозорості. Сьогодні відсутні такі звіти, які б оприлюднювалися для працівників поліції щодо виділення службового житла, виплат компенсацій за оренду житла поліцейським (поіменного із зазначенням підстав).

7. Проведення оперативних нарад з метою забезпечення контролю виконання антикорупційних заходів та надання методичної допомоги в організації їх здійснення.

Так, в органах та підрозділах поліції постійно наголошується на необхідності дотримання антикорупційного законодавства.

Наприклад, на оперативній нараді керівництва ГУНП в Дніпропетровській області за результатами розгляду питання «Про стан дотримання дисципліни і законності в підрозділах поліції ГУНП» ухвалено рішення: Управлінню головної інспекції ГУНП в Дніпропетровській області тримати на особистому контролі недопущення порушень службової дисципліни, законності та вимог антикорупційного законодавства підлеглими поліцейськими. У випадку виявлення зазначених порушень, вжити заходів дисциплінарного реагування до винних осіб та їх керівників [267, с. 4].

Крім того, на органи та підрозділи поліції покладено обов'язок щодо виявлення, документування та розслідування корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень, у тому числі тих, які вчиняються з метою ухилення від мобілізації. У зв'язку з цим, на оперативних нарадах та

колегіях здійснюється контроль щодо реалізації відповідних антикорупційних заходів.

Наприклад, 16.07.2024 на оперативній нараді керівництва ГУНП в Дніпропетровській області розглядалося питання «Про стан криміногенної обстановки на території області за результатами службової діяльності підрозділів поліції області у період з 07 по 13 липня 2024 року», за результатами якого ухвалено рішення начальникам районних управлінь (відділів), відділень поліції ГУНП:

- щодо вчинення корупційних правопорушень, з прийняття процесуальних рішень згідно з чинним законодавством. Про результати особовий склад підпорядкованих підрозділів на виявлення та документування корупційних кримінальних правопорушень, які вчиняються представниками ТЦК та СП, ВЛК або МСЕК, з метою сприяння ухиленню громадянами України від мобілізації та проходження військової служби, а також організації їх виїзду за кордон;

- під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупційними діями працівників ТЦК та СП, ВЛК або МСЕК, забезпечити ужиття заходів щодо визначення додаткової кваліфікації дій фігурантів за фактами пособництва особам в ухиленні від мобілізації, службового підроблення, підроблення чи використання підробленого документа;

- невідкладно переглянути стан розслідування кримінальних проваджень тати поінформувати СУ ГУНП доповідною запискою на ім'я заступника начальника Головного управління — начальника слідчого управління до 19.07.2024 [267, с. 4].

8. Оцінювання результатів роботи з урахуванням кореляційної співзалежності результативності внутрішньо-системних та позасистемних заходів запобігання корупції.

Потрібно зауважити, що система оцінювання запобігання корупції спеціально уповноваженими суб'єктами протидії корупції у системі НПУ на сьогодні ще не вибудована. Враховуючи, що чільне місце серед видів запобіжної діяльності займає профілактика та попередження корупційних та

пов'язаних із корупцією правопорушень, – відповідних показників роботи ДВБ, ДКР, ДСР, ДБН, а також і ГСУ та УД на сьогодні не має, що, в свою чергу, оцінювання результатів запобігання корупції нівелює до суто декларативного значення.

Про зазначене свідчить наказ НПУ від 01.03.2018 р. «Про ведення обліку працівників Національної поліції України, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень».

Водночас показники роботи щодо здійснення заходів із усунення ризик-факторів корупції у системі НПУ, складених протоколів про корупцію працівниками НПУ, відкритих кримінальних проваджень відносно працівників поліції та ін., свідчать що ефективність позасистемних (зовнішньо-системних) заходів запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням залежить від рівня корумпованості самих поліцейських. Водночас ефективність внутрішньо-системних заходів запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням НПУ залежить від загального рівня корупції у державі.

Висновки до розділу 2

У результаті дослідження проблематики у цьому розділі отримано наступні висновки, рекомендації та пропозиції.

Незважаючи на ратифікацію Україною значної кількості міжнародних нормативних положень антикорупційної спрямованості, створення системи спеціалізованих антикорупційних інституцій, на протязі довгого періоду, а особливо останнім часом, в державі спостерігається криза у правовому забезпеченні діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням, зокрема позасистемному напрямку цієї роботи. По-перше наряду із активною розробкою та прийняттям низки антикорупційних нормативно-правових актів правотворець не приділяє увагу питанню, яке є ключовим до врегулювання запобіжної діяльності правоохоронних органів – розробці та прийняттю

базового пакету законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, які повинні врегульовувати питання запобігання злочинності, що в свою чергу є необхідною умовою ефективної діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності взагалі. Висловлені неодноразово науковцями аргументи щодо необхідності розробки та прийняття Закону України «Про запобігання злочинності» та Закону України «Про профілактику правопорушень» є обумовленою потребою практики, а в сучасних реаліях диференціації відповідальності за корупційні та пов'язані із корупцією правопорушення (кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова) така потреба є у прийнятті обох із названих законів. По-друге спостерігається диспропорція правового забезпечення нових спеціалізованих антикорупційних органів та Національної поліції України як одного із таких спеціалізованих суб'єктів, тобто невідповідність правового регулювання антикорупційної діяльності між спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції. По-третє правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції України як механізм (процес, діяльність) на сьогодні виглядає не як система узгоджених та впорядкованих державно-владних процедур, за допомогою яких здійснюється результативне правове впорядкування таких правовідносин, – а як сукупність роз'єднаних та вибіркового дій суб'єктів правотворчої діяльності щодо встановлення, зміни або скасування правових норм. По четверте сучасна практика правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ здебільшого спрямована на ситуативне врегулювання проблемних аспектів у сфері запобігання корупції. А тому, зазначене дозволяє зробити висновок, що на сьогодні потрібно застосовувати інший підхід до систематизації нормативно-правових актів, який буде спрямований перш за все на задоволення потреб практики правозастосування.

Правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ потрібно розглядати через призму двох складових: процес правотворчості (правотворчої діяльності); стан (ступінь) урегульованості правовими засобами суспільних відносин. Центральним елементом правового регулювання є правові засоби за

допомогою яких здійснюється правовий вплив на поведінку учасників суспільних відносин у певній сфері та досягається бажаний результат – упорядкування таких відносин, їх закріплення і забезпечення.

Визначено, що під правовим регулюванням антикорупційної діяльності Національної поліції України потрібно розуміти: а) процес правотворчості уповноважених суб'єктів щодо врегулювання цієї (антикорупційної) діяльності з метою упорядкування, закріплення і забезпечення правоохоронних відносин у цій сфері; б) стан (ступінь) урегульованості цієї (антикорупційної) діяльності нормами права та іншими юридичними засобами.

Визначено предмет правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ, зокрема – це суспільні (правоохоронні) відносини, що пов'язані із: 1) запобіганням корупції, тобто комплексом заходів, спрямованих на усунення умов, що сприяють корупційним правопорушенням серед поліцейських і в суспільстві; 2) реагуванням на корупційні факти шляхом їх виявлення та припиненням корупційних правопорушень у межах оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування корупційних кримінальних правопорушень, службових розслідувань, адміністративних проваджень про адміністративні корупційні правопорушення, перевірки інформації про можливі випадки корупції; 3) притягненням винних до юридичної відповідальності: а) визначенням та корегуванням процедури (процесу) притягнення осіб, які вчинюють корупційні і пов'язані із корупцією правопорушення, до відповідальності; б) взаємодією Національної поліції України з іншими правоохоронними органами, зокрема: органами прокуратури, суду, Національного агентства з питань запобігання корупції, Державного бюро розслідувань, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, Національним агентством України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА) та ін. 4) контролем за дотриманням антикорупційного законодавства – моніторингом доходів і витрат поліцейських, перевіркою декларацій, службовими перевітками тощо; 5) формуванням антикорупційної культури – проведенням

навчань, інформаційних кампаній серед особового складу та населення; б) встановленням дозволів та заборон, а також відповідальності за вчинене корупційне або пов'язане із корупцією правопорушення, та юридичної оцінки проступків; 7) встановленням процедури визначення та оцінки корупційних ризиків у діяльності НПУ.

Розділ 3

ЗАПОБІЖНА АНТИКОРУПЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

3.1. Запобігання органами та підрозділами Національної поліції корупційним і пов'язаним із корупцією правопорушенням

Об'єктивною потребою суспільства, що будує правову державу, є протидія злочинності (ст. 1 Конституції України). Одним із головних напрямів цієї протидії виступає запобігання злочинності, усунення причин, умов та інших чинників, що її породжують і сприяють її різноманітним проявам. Зазначене створює реальні передумови поступового зміцнення публічної безпеки і правопорядку в державі та зменшення масштабів злочинності. Слід зазначити, що протидія злочинності являє собою цілеспрямовану комплексну діяльність, що здійснюється як державними органами, господарськими і громадськими організаціями, так і громадськими формуваннями, а також окремими громадянами. Це є завданням усіх гілок державної влади: законодавчої, виконавчої, судової [282, с. 13].

Як вже зазначалося (див. підрозділ 1.2), запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції України на сьогодні представляє собою комплексну систему заходів (адміністративних, організаційних, оперативно-розшукових, кримінально-процесуальних дій), направлених на профілактику корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення й усунення причин та умов), їх попередження (встановлення осіб, які можуть або намір їх вчинити, і застосування до них запобіжних індивідуальних заходів впливу з метою недопущення реалізації протиправних замислів), а також припинення (виявлення осіб, які готуються до їх вчинення, ужиття до них заходів з недопущення переростання підготовки в замах та/або закінчене кримінальне

правопорушення).

Водночас така система включає загальні та спеціальні заходи запобігання.

У кримінології за рівнем запобігання злочинності заходи класифікують на:

- загальносоціальні;
- спеціально-кримінологічні;
- індивідуальні.

Загальносоціальне запобігання злочинності – це комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію причин та умов, що сприяють вчиненню злочинів. Запобіжний потенціал цієї діяльності полягає в тому, що вона протидіє негативним явищам і процесам, які сприяють відтворенню або збільшенню рівня злочинів, стимулює законслухняну поведінку людини. Загальносоціальне запобігання злочинності полягає в тому, що його здійснення зменшує соціальні протиріччя, протистояння різних верств населення, рівень безробіття, підвищує якість життя людей, створює необхідні умови для одержання достатніх доходів громадянами, сприяє вихованню та контролю над дітьми і молоддю, оздоровленню морального клімату та цінностей у суспільстві, додержанню демократичних засад та ін. [283, с. 156].

Спеціально-кримінологічне запобігання — це сукупність заходів боротьби із злочинністю, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях як злочинної поведінки [284, с. 144].

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності здійснюється конкретними державними органами, для яких боротьба зі злочинністю, захист прав громадян є професійним обов'язком. У процесі своєї професійної діяльності спеціальні суб'єкти здійснюють вплив на криміногенні чинники, а

також установлюють причини та умови вчинення злочинів та вживають заходів щодо їх усунення [285, с. 85].

Індивідуальне запобігання злочинам— різновид запобігання злочинності щодо конкретної особи. Тобто індивідуальне запобігання становить ту частину запобіжної діяльності, яка здійснюється на стадії, котра передуює виникненню злочинного наміру. Усунення безпеки потенційного злочину – головне завдання індивідуального запобігання [286].

Індивідуальне запобігання злочинам – різновид запобігання злочинності щодо конкретної особи. Тобто індивідуальне запобігання становить ту частину запобіжної діяльності, яка здійснюється на стадії, котра передуює виникненню злочинного наміру. Усунення безпеки потенційного злочину – головне завдання індивідуального запобігання. Об'єктом індивідуального запобігання злочину є: поведінка та спосіб життя осіб із високою ймовірністю вчинення злочину; соціальні елементи їхньої особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; соціально значущі під час формування і реалізації останньої деякі психофізичні особливості індивідів; несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу; інші довготривалі діючі обставини, які визначають криміногенну ситуацію і полегшують учинення злочину [287, с. 182].

Взагалі прийнято вважати, що загальносоціальне запобігання кримінальним правопорушенням здійснюється виключно на рівні усього суспільства, найвищих державних органів, які реалізують соціальну політику і тому подібне. Серед заходів загально соціального запобігання корупції прийнято визначати діяльність держави, суспільства та їхніх інститутів, яка спрямована на розв'язання суперечностей у галузі економіки, соціального життя, в моральній сфері тощо. Цю діяльність здійснюють різні органи державної влади й управління, громадські організації, для яких функція запобігання злочинності не є основною чи професійною [288, 167-171].

Такий підхід є досить абстрактним. Він розмиває регуляторний механізм стримування корупції та його предмет, вказує на певних аморфних суб'єктів

без конкретизації компетенції, без концентрації повноважень та відповідальності тощо.

Ми вважаємо, що Національна поліція України є безпосереднім учасником загальносоціального запобігання внутрішньо-системної (відомчої) корупції.

Роль Національної поліції України у загальносоціальному запобіганні корупції серед працівників поліції і держслужбовців її органів та підрозділів полягає у реалізації запобіжних заходів, що відносяться до її компетенції як центрального державного органу виконавчої влади.

Наприклад, соціальні і матеріальні умови життя поліцейських, які визнаються одними із ключових чинників, що породжують корупцію серед поліцейських, відносяться до сфери управління Національної поліції України.

Зокрема до компетенції Національної поліції відносяться у певній частині реалізація заходів щодо:

1. Вирішення житлових проблем працівників поліції.

- а) виділення службового житла;
- б) виплата компенсацій за оренду житла поліцейських та ін.

2. Визначення розміру виплат.

- а) заробітної плати;
- б) виплата доплат за службу в нічний час;
- в) витрати на службові відрядження та ін.

Саме ці умови визначаються поліцейськими найголовнішими, які впливають на ефективність виконання ними службових обов'язків.

Водночас державна і відповідно відомча політика щодо усунення причин та умов корупції в НПУ включає виключно обмеження, заборони, зобов'язання і т.п.

Загалом, можна побачити, що державна антикорупційна політика, у тому числі в поліції, носить репресивний характер. Законодавець встановлює велику кількість заборон та обмежень, і відповідно відповідальність за їх порушення та визначає механізм контролю за виконанням цих заборон та обмежень [289].

Серед таких обмежень, заборон та зобов'язань головними є: 1. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища. 2. Обмеження щодо одержання подарунків. 3. Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. 4. Обмеження спільної роботи близьких осіб. 5. Обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування. 6. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. 7. Фінансовий контроль (декларування доходів). 8. Заборона на одержання пільг, послуг і майна органами Національної поліції. 9. Спеціальна перевірка. 10. Обмеження на проходження служби в поліції.

Підтверджує цю тезу також факт того, що серед загального числа корупційних правопорушень більшість визнається законом як злочин (19 видів злочинів проти 7 видів адміністративних правопорушень). Поряд із цим кримінальне законодавство не передбачає можливість звільнення особи, яка вчинила корупційний злочин від кримінальної відповідальності у порівнянні з іншими видами злочинів [289].

Репресивний механізм не може дати ефективного результату без впровадження заходів заохочення право слухняної, антикорупційної поведінки поліцейських. Такі заходи носять превентивний характер та спрямовані на нівеляцію у службовців бажання порушити антикорупційне законодавство.

Однією із загальновизнаних причин корупції в поліції – низький рівень умов та оплати праці [289].

Незважаючи на той факт, що за останнє десятиліття в Україні грошове забезпечення працівників поліції кілька разів підвищувалося, – проблема їх матеріального та фінансово-технічного забезпечення (як особистого так і службового) на сьогодні залишається однією із найбільш актуальних в НПУ.

Так, у період з 05 по 07 грудня 2024 року управлінням головної інспекції ГУНП в Дніпропетровській області проведено анонімне опитування поліцейських територіальних підрозділів поліції області. Опитування мало на меті виявлення проблемних питань у роботі поліцейських, а також визначення

стану службової діяльності в підрозділах поліції. Особливу увагу було приділено питанням матеріально-технічного забезпечення, навантаженню на особовий склад та мотивації поліцейських. В опитуванні взяли участь 4001 поліцейських, із загальної чисельності 4860 (82,3%). Узагальнення опитування дозволило отримати результати по наступним проблемним питанням:

1. Матеріально-технічне забезпечення. Поліцейські вказали, що матеріально-технічне забезпечення є ключовою проблемою, яка впливає на якість виконання завдань: а) недостатня кількість оргтехніки: 23,5% (944) опитаних наголосили, що відсутність оргтехніки створює суттєві труднощі у ефективному виконанні службових завдань; б) відсутність канцелярського приладдя: 23,2% (932) опитаних поскаржилися на недостатнє забезпечення необхідним канцелярським приладдям; в) необхідність ремонту службових приміщень: 18,6% (748) опитаних вказали на незадовільні умови праці, які негативно впливають на моральний стан; г) нестача паливно-мастильних матеріалів: 15,8% (635) опитаних повідомили про недостатню кількість палива, яке виділяється для службового транспорту; д) необхідність ремонту чи оновлення службового транспорту: 15,5% (623) опитаних вказали на необхідність вирішення цієї проблеми для своєчасного реагування на повідомлення; е) застарілі меблі: 15,9% (638) опитаних наголосили, що деякі меблі потребують заміни; є) однострій: 12% (484) опитаних повідомили, що не забезпечені одностроєм [278].

2. Чинники, що впливають на ефективність роботи. Поліцейські назвали основні чинники, які знижують ефективність роботи їх роботи: а) недостатнє матеріально-технічне забезпечення: 53,8 % (2152) опитаних наголосили, що це є основною проблемою, яка заважає ефективному виконанню службових завдань; б) низький рівень заробітної плати: 43,7% (1747) опитаних вказали, що рівень оплати не відповідає ризикам і відповідальності, які виникають у їх роботі; в) перевантаженість роботою: 41,4% (1656) опитаних повідомили, що надмірний обсяг службових завдань впливає на їхній фізичний і психологічний стан; г) високий рівень стресу: 30,6% (1223) опитаних зазначили, що постійний

тиск і напруження знижують продуктивність і мотивацію до роботи [278].

Ця проблематика була майже нівельована на початку повномасштабної війни за рахунок значних виплат поліцейським у зв'язку із прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» від 28.02.2022 р. № 168 [279]. майже всім категоріям поліцейських незалежно від місця перебування у країні на протязі кількох місяців виплачувалися значні додаткові гроші.

Згодом, із прийняттям наказу МВС України «Про затвердження Порядку та умов виплати поліцейським додаткової винагороди, одноразової винагороди на період воєнного стану та особливості виплати винагороди за особливості проходження служби (навчання) під час воєнного стану (особливого періоду)» від 28.11.2022 р. № 775 [280], одноразові винагороди на цьому рівні почали виплачувати лише поліцейським, які несли службу у певних регіонах країни, наприклад: Донецька область, Луганська область, Дніпропетровська область, Запорізька область, Кіровоградська область, Харківська область та ін. А через кілька місяців умови несення служби, які визначають виплати для поліцейських були переглянуті, у зв'язку з чим зменшились обсяги грошового забезпечення для поліцейських, які не приймають безпосередньої участі в бойових діях або заходах.

Крім того, останнім часом впроваджено державні програми, за якими поліцейські мають нагоду придбати житло в кредит на умовах лізингу та іпотеки. Наприклад, взяти пільгову іпотеку зі ставкою 3% можуть громадяни: не молодші за 18 років і не старші за 70 років на дату погашення; які належать до однієї з пільгових категорій; не володіють житлом; або мають житло менше ніж $52,5 \text{ м}^2 + 21 \text{ м}^2$ на кожного члена сім'ї додатково; не беруть участь в інших чинних державних програмах із забезпечення житлом; є платоспроможними; не фігурують у санкційних списках [281].

Умовно кажучи, такі зміни певним чином мимоволі зумовили, так би мовити, «проведення» «експерименту», який полягав у значному та раптовому

підвищенні обсягу грошового забезпечення поліцейських, а потім поступовому зниженні до мінімального рівня. У результаті використання методу спостереження, а також співставлення етапів підвищення та зниження одноразових винагород поліцейським з рівнем корупції серед особового складу, отримано наступні результати:

1. Виявлено зворотно пропорційну залежність рівня корупції у НПУ від рівня заробітної плати та додаткових премій, винагород, компенсацій тощо.

2. З'ясовано, що значне підвищенні обсягу грошового забезпечення поліцейських фактично виступає одним із заходів профілактики корупції. А значне його зниження – умовою до вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень.

3. Встановлено, що зміни обсягу грошового забезпечення та премій відбувається з урахуванням індексації, застосування якої здійснюється у поєднанні з прихованими бухгалтерсько-фінансовими механізмами (схемами), які компенсують підвищення рівня заробітної плати за рахунок зниження премій. Таким чином «*de iure*» відбувається підвищення рівня грошового забезпечення поліцейських, а «*de facto*» розмір заробітної плати залишається незмінним.

4. Доведено, що уникнути підвищення корупції серед поліцейських при значному зменшенні розміру заробітної плати неможливо, у зв'язку з чим зроблено висновок, що заробітна плата як запобіжний «фактор-регулятор» рівня корупції в поліції має тільки одновекторну направленість у бік збільшення.

Водночас НПУ приймає участь у розвитку духовного та культурного розвитку серед працівників поліції. До заходів, які відносяться до цієї сфери можна віднести проведення концертів, флешмобів, парадів та ін., приурочених визначним датам (День Гідності та Свободи, День Державного Прапора України, День соборності України, День героїв України, День конституції України, День незалежності України, День захисників і захисниць України, День пам'яті захисників України тощо), святкуванню подій та приурочень

(День Національної поліції, День вишиванки, Покрова, День Українського козацтва та ін.); відкриття меморіалів, муралів пам'яті тощо.

Духовна сторона розвитку працівників поліції реалізується у НПУ шляхом надання доступу та підтримки Капеланського служіння в НПУ, відкриття часовень у навчальних закладах (тренінгових центрах) НПУ тощо.

Отже НПУ є суб'єктом загальносоціальних заходів запобігання корупції серед працівників поліції у частині 1. Вирішення житлових проблем працівників поліції: а) виділення службового житла; б) виплата компенсацій за оренду житла поліцейських та ін.; 2. Визначення розміру виплат: а) заробітної плати; б) виплата доплат за службу в нічний час; в) витрати на службові відрядження та ін. 3. Духовного та культурного розвитку серед працівників поліції

Водночас НПУ є також учасником здійснення позасистемних (позавідомчих) загальносоціальних заходів запобігання корупції.

Наприклад культурно-просвітницькі заходи ранньої профілактики реалізуються серед школярів, зокрема шляхом залучення до таких заходів інспекторів Служби освітньої безпеки НПУ. Крім того, важливим кроком стало впровадження освітнього проекту відкриття ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання на базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських.

Спеціально-кримінологічні заходи запобігання корупції поділяються на види (напрями) запобіжної діяльності, які виражаються в заходах: а) профілактики; б) попередження; в) припинення [152, с. 22].

У свою чергу, залежно від того, на які явища і процеси спрямовані профілактичні заходи, виділяються наступні види кримінологічної профілактики: 1) профілактика випередження – вид запобіжної діяльності спеціальних суб'єктів, що спрямована на недопущення виникнення і поширення криміногенних явищ і процесів у суспільному житті; 2) профілактика обмеження – вжиття таких запобіжних заходів, що перешкоджають поширенню в країні, регіоні, місті криміногенних явищ,

детермінації окремих видів злочинності та формування типових для різних категорій кримінальних парвoporушників; 3) профілактика усунення – визначає таку діяльність суб'єктів, яка послаблює або ліквідує негативні явища та процеси, що активізують кримінально протиправні прояви злочинності; 4) профілактика захисту – сукупність заходів, що здійснюються з метою ліквідації умов, які сприяють виникненню злочинних проявів, та (опосередковано) антигромадських поглядів. [152, с. 23-29].

Основну роль у профілактиці корупційних та пов'язаних із корупцією правoporушень відіграють заходи заборон та обмежень.

При формуванні поняття суб'єкта запобігання корупції має бути врахована сутність діяльності щодо запобігання – застосування превентивних антикорупційних заходів, що впливає з преамбули профільного Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII [119]. До таких заходів, відповідно Розділів IV, V, IX, X, XI зазначеного Закону чинне законодавство відносить:

- застосування обмежень та покладання додаткових обов'язків;
- встановлення заборон;
- застосування заходів, спрямованих на подолання конфлікту інтересів;
- проведення антикорупційної експертизи;
- проведення перевірок;
- дотримання правових вимог;
- заходи програмного характеру;
- застосування заходів юридичної відповідальності [52, с. 109-110]

Уповноваженим підрозділом (особою) з питань запобігання та виявлення корупції здійснюються такі заходи: організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правoporушенням та правoporушенням, пов'язаним із корупцією; повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання декларацій у визначеному відповідно до Закону порядку; здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях;

надання консультативної допомоги в заповненні декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; інформування спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти, що можуть свідчити про вчинення корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень працівниками відповідального суб'єкта; надання Національному агентству інформації щодо діяльності уповноваженого підрозділу (особи) з питань запобігання та виявлення корупції; отримання від посадових та службових осіб відповідального суб'єкта письмових пояснень щодо обставин, що можуть свідчити про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»; ведення обліку працівників відповідального суб'єкта, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних із корупцією; організація подання до Національного агентства щороку до 15 лютого року, наступного за звітним, інформації, необхідної для підготовки Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики [290].

Щодо зовнішньо-системних (позасистемних) заходів, то потрібно зазначити, що для усунення причин і умов, сприяючих поширенню корупції в органах державної влади і управління, необхідно здійснити: провести ревізію законів і підзаконних актів. Скоротити їх кількість до необхідного мінімуму, усунути наявні протиріччя, двозначність формулювань, передбачити в самому законі конкретну відповідальність за невиконання. створити населенню необхідні умови для ознайомлення з найбільш важливими нормативними актами. Зобов'язати міністерства і відомства публікувати в засобах масової інформації підзаконні акти, що зачіпають інтереси широких верств населення; забезпечити дотримання принципу колегіальності в усіх випадках ухвалення життєво важливих для населення рішень, передбачити можливість оскарження цих рішень у вищестоящі органи і суд; переглянути, у бік підвищення, оплати праці працівників апарату представницької та виконавчої влади. відбір кандидатів в органи державної влади і управління здійснювати на конкурсній основі при ретельному вивченні не лише професійних, але і особистих якостей

претендента; обмежити імунітет від правосуддя представників законодавчої і виконавчої влади; посилити роботу правоохоронних органів по боротьбі з корупцією, попередньо створивши для цього необхідні умови, зокрема, передбачивши в новому законодавстві можливість використання необхідних додаткових засобів і методів доказу цієї категорії злочинів, що найбільш складно виявляється [291].

Серед найбільш дієвих спеціально-кримінологічних заходів попередження та припинення корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень як позасистемних, так і внутрішньо-системних є заходи оперативно-розшукового запобігання. Це пояснюється тим, що переростання замислу в закінчене кримінальне правопорушення може відбуватися дуже стрімко. І єдиним ефективним механізмом припинення кримінально-протиправних дій є реагування на факти вчинення таких дій.

Наприклад, виконувач обов'язків слідчого у службовому кабінеті запропонував жителю Тернопільського району у липні 2024 року за 3000 доларів США уникнути подальших процесуальних дій. Поліцейський запевнив, що в разі ненадання йому грошей, громадянину загрожуватиме підозра у злочині, за який законом передбачено позбавлення волі. Правоохоронці задокументували факт передачі поліцейському вищевказаної суми.

Водночас цей же працівник поліції запропонував іншому фігуранту кримінального провадження передати йому вже 20 000 доларів США за можливість уникнення підозри й кримінального переслідування. Проте не зміг одержати ці кошти, оскільки був затриманий працівниками правоохоронних органів в порядку ст. 208 КПК України після отримання 3000 доларів США неправомірної вигоди.

Розслідування здійснювали слідчі Територіального управління ДБР, розташованого у місті Львові. Прокурори Тернопільської обласної прокуратури скерували до суду обвинувальний акт стосовно виконувача обов'язків слідчого відділу СУ ГУНП в Тернопільській області, обвинуваченого у вимаганні та одержанні службовою особою, яка займає відповідальне становище,

неправомірної вигоди (ч. 3, ч. 4 ст. 368 КК України [292].

Ведучи мову про процесуальні та непроцесуальні дії (заходи), які здійснюються як до, так і після відкриття кримінального провадження, та спрямовані на попередження та припинення корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень, виявлення їх латентних фактів, можна розглядати як окремий сегмент спеціально-кримінологічного запобігання корупції НПУ.

Фахівці у галузі ОРД процес виявлення кримінально протиправних діянь відносять до елементів оперативного пошуку. Його поняття визначається як: 1) комплекс гласних та негласних дій із метою вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, спрямованих на виявлення та встановлення осіб, які мають ознаки суб'єктів злочину, здійснюють дії щодо готування та вчинення умисних кримінальних правопорушень [293, с. 41]; 2) система гласних і негласних організаційних та оперативних заходів, спрямованих на отримання первинної, ще невідомої правоохоронним органам інформації, з метою запобігання та виявлення фактів або ознак про вчинені злочини і тих, що готуються, а також одержання відомостей щодо осіб, які можуть бути причетними до протиправної діяльності [294, с. 28]; 3) система розвідувально-пошукових заходів, які здійснюють уповноважені суб'єкти ОРД для отримання та перевірки первинної інформації щодо осіб, предметів і подій, які становлять оперативний інтерес [295, с. 106] тощо.

Оперативний (ініціативний) пошук передбачає отримання та перевірку первинної інформації про осіб та факти, що становлять оперативний інтерес, поза зв'язком із конкретною особою чи фактом з подальшим виокремленням їх із загальної маси [296]. Крім того, використання оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій з метою виявлення та припинення корупційних вчинків є дієвим фактором, який дозволяє контролювати недопущення настання негативних наслідків, зокрема приховування активів.

Так, в межах реалізації функції з виявлення та розшуку активів, на які

може бути накладено арешт у кримінальному провадженні, у 2023 році до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – АРМА) надійшло 5 900 звернень від правоохоронних органів щодо виявлення та розшуку активів, а саме: Національна поліція України – 2 952; Служба безпеки України – 1 230; органи прокуратури – 838; Державне бюро розслідувань України – 438; Бюро економічної безпеки України – 254; Національне антикорупційне бюро України – 82; міжнародні запити – 106 [297].

Водночас виявлення раніше невідомого (латентного) корупційного кримінального правопорушення здійснюється як у межах оперативно-розшукового так і кримінального провадження **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

Зі свого боку, діяльність щодо виявлення корупційного кримінального правопорушення спрямована не тільки, власне, на встановлення (підтвердження чи спростування) факту його вчинення, але й на встановлення даних, необхідних для надання протиправній поведінці відповідної правової оцінки, а також на виявлення інших епізодів корупційних діянь.

Виявлення таких корупційних кримінальних правопорушень може відбуватись на стадії їх підготовки, замаху, у момент або після вчинення. У результаті узагальнення думок респондентів встановлено, корупційні кримінальні правопорушення вияляються на стадії:

- підготовки – 17 %;
- замаху – 23 %;
- безпосереднього вчинення – 19 %;
- після вчинення – 41 % [Додаток Б].

Аналіз думок опитаних респондентів показав, що корупційні та пов'язані із корупцією правопорушення вияляються у результаті:

1. Надходження заяв і повідомлень від громадян (56 %).
2. Надходження інформації від викривачів (8 %).
3. Особисте (безпосереднє) виявлення оперативними працівниками

(19 %).

4. Отримання оперативної інформації та допомоги від гласних і негласних штатних та позаштатних працівників або громадян (24 %).

5. Проведення гласних заходів оперативного пошуку та оперативно-розшукових заходів (32 %).

6. Проведення негласних заходів оперативного пошуку та оперативно-розшукових заходів (45 %).

7. Проведення гласних слідчих (розшукових) дій (15 %).

8. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій (32 %).

9. Проведення контрольних-ревізійних заходів (41 %).

10. Проведення комплексних відпрацювань, інспектувань, перевірок (18 %).

11. Надходження відомостей від інших правоохоронних органів (12 %).

12. Надходження матеріалів (запитів) від правоохоронних органів інших держав або міжнародних поліцейських організацій (16 %).

13. Виявлення та затримання правопорушників «на гарячому» представниками громадськості (4 %).

14. Інше (1 %) [Додаток Б].

Опитані працівники поліції визначили, що найбільш ефективними заходами попередження та припинення корупційних кримінальних правопорушень є:

- спеціальні методи впливу за допомогою штатних та позаштатних працівників – 25 %;

- оперативні комбінації під час оперативно-розшукових заходів та/або негласних слідчих (розшукових) дій – 34 %;

- складання адміністративних протоколів на стадії виявлення корупційних адміністративних правопорушень, які ще не переросли у корупційні кримінальні правопорушення – 29 %;

- проведення службових розслідувань за фактами виявлення дисциплінарних порушень – 16 %;

- інше 7 % [Додаток Б].

У результаті дослідження виявлено кореляційні зв'язки між ефективністю внутрішньо-системних та позасистемних (зовнішньо-системних) заходів запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням НПУ, які обумовлюються співзалежністю антикорупційного впливу на рівень корупції серед працівників її органів і підрозділів та ефективністю антикорупційної діяльності останніх щодо осіб, зазначених у ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції».

3.2. Закордонний досвід запобігання правоохоронними органами корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням

З урахуванням сучасних трансформаційних змін і з появою нових загроз безпеці України та основоположним правам і свободам громадян важливого значення набувають питання організації та діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, що здійснює завдання із протидії злочинності та охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, зокрема шляхом дослідження успішного міжнародного досвіду організації і діяльності поліції. А відтак, особливу цінність для вдосконалення діяльності Національної поліції в Україні має досвід держав-членів Європейського Союзу і світу, які пройшли досить тривалий і трудомісткий шлях реформування правоохоронної системи, створення поліції як органу, що надає сервісні послуги населенню, та мають нині найбільші показники довіри населення до поліції [299, с. 32].

Стрімка інтеграція України до Європейських стандартів у питаннях запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням обумовлює потребу вивчення найбільш дієвих практик діяльності правоохоронних органів у цій сфері, оскільки явище корупції не в усіх країнах Європейського Союзу успішно приборкується. Тому вивчення позитивного

досвіду зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами є нагальною науковою потребою сучасних досліджень у цій сфері.

Індекс сприйняття корупції, який охоплює 180 країн світу та щороку оприлюднюється Transparency International, є провідним глобальним показником корупції в державному секторі. З часів Революції Гідності і початком великого реформування за 10 років Україна додала загалом 11 балів у дослідженні. Зростання навіть під час повномасштабної війни в Індексі сприйняття корупції–2023 стало можливе завдяки активній роботі антикорупційних та інших державних органів. Станом на 2023 рік Україна в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) отримала 36 балів зі 100 можливих, що дозволило зайняти 104 місце поміж 180 країн [300].

Водночас, світовими лідерами Індексу сприйняття корупції у 2023 році є Данія із 90 балами, Фінляндія, яка набрала 87 балів, Нова Зеландія із 85 балами та Норвегія з 84 балами [300].

Безумовно в першу чергу потребує вивчення досвід антикорупційної діяльності правоохоронних органів тих країн, які займають перші сходинки у названому індексі.

Але, водночас, очевидним є той факт, що причини та умови виникнення корупції й корупційних ризиків надто різняться в Україні та у державах-світових лідерах у подоланні цього негативного явища.

У зв'язку з цим, доцільно співставляти реальну картину криміногенної обстановки в Україні, у тому числі й найбільш впливові чинники на рівень корупції у державі (природні й економічні ресурси країни, рівень доходів громадян та прожитковий мінімум, економічний стан, промислові зони, соціальне забезпечення, політичні та геополітичні процеси, правові системи, історичний етап оптимізації антикорупційної діяльності, науково-технічний розвиток тощо), зі схожими за такими показниками країнами, які долають більш успішно проблеми корупції у подібних чи аналогічних умовах.

Наприклад, за результатами 2023 року Естонія отримала такі показники –

76 бали, 12 місце, Грузія (53 бали, 49 місце), Чорногорія додала (46 балів, 63 місце), Молдова (76 балів, 42 місце), Словаччина (54 бали, 47 місце), Польща (54 бали, місце 47) тощо [300].

Водночас лідерами окремих практик подолання корупції є світові держави із великим обсягом державного бюджету, значна частина якого витрачається на запобігання корупції, фінансування правоохоронних органів та ін. Так, наприклад одним із перспективних напрямків вдосконалення протидії корупції є імплементація сучасних механізмів використання викривачів.

Інститут викривачів досить довгий період використовується у США [301, с. 304].

Водночас аналіз статистичної звітності Офісу інформаторів Комісії з цінних паперів і бірж США (Whistleblower Office U.S. Securities and Exchange Commission – далі Офіс інформаторів SEC) дає змогу стверджувати про високу результативність виявлення викривачами кримінальних правопорушень та осіб, які їх вчинюють, лише на протязі кількох останніх років. Так, відповідно до щорічних звітів Офісу інформаторів SEC у 2012 р. комісія отримала 3001 повідомлення від викривачів; у 2013 р. – 3238 повідомлень відповідно; у 2014 р. – 3620; у 2015 р. – 3923; у 2016 р. – 4218; у 2017 р. – 4484; у 2018 р. – 5282; у 2019 р. – 5212; у 2020 р. – 6911; у 2021 р. – 12210; у 2022 р. – 12322. Рекордно висока кількість повідомлень, які Комісія отримала у 2022 фінансовому році, включає різні правопорушення. Найпоширенішими категоріями скарг, про які повідомляли викривачі, були маніпуляції (21%), пропозиція шахрайства (17%), правопорушення у сфері монет і криптовалют (14%), правопорушення у сфері корпоративних відносин і фінансів (13%). Крім того, програма викривачів набула принципово міжнародного характеру, було отримано повідомленнями від викривачів з усього світу. Найбільша кількість повідомлень у 2022 р. було отримано від викривачів з Канади, Великобританії, Німеччини, Китаю, Мексики і Бразилії. На національному рівні (США) найбільша кількість повідомлень від викривачів було отримано з таких штатів як: Флорида, Південна Кароліна, Каліфорнія, Техас і Нью-Йорк [301; 302].

Як відомо ефективність програми визначається результативністю проекту, що визначається як відношення результату до затрат, які зумовили його одержання. Так, відповідно до звіту Офісу інформаторів Комісії з цінних паперів і бірж США на початку 2022 р. комісія виплатила понад 1,3 млрд. доларів США викривачам, а виконавчі дії, які були відкриті за їх повідомленнями призвели до санкцій на суму 6,3 млрд. доларів США, у тому числі понад 4,0 млрд. доларів США у вигляді вилучення незаконно одержаних доходів і відсотків, а понад 1,5 млрд. доларів США були або плануються повернути потерпілим інвесторам [301; 302].

В Україні такий інститут нещодавно був впроваджений у антикорупційну діяльність спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Водночас норми, які регулюють правовий статус викривачів, процедуру отримання від них повідомлень, гарантії захисту та інші процедурні питання розгалуженні у різних нормативно-правових актах. Водночас як країна-претендент на членство у ЄС, Україна повинна прийняти окремий Закон «Про захист прав викривачів».

Так, цей інститут законодавства є відносно новим для більшості європейських країн [301, с. 304].

Відповідно до вимог Директиви Європейського Союзу (далі – ЄС) «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства» від 16.12.2019 р. кожна з 27 держав-членів повинна була у термін до 17 грудня 2021 року імплементувати її положення у свої національні правові та інституційні системи [303].

Компаративний метод дозволив з'ясувати, що відповідні закони були прийняті у країнах ЄС нещодавно, зокрема: Австрія (01.02.2023 р.), Бельгія (19.04.2024 р.), Болгарія (27.01.2023 р.), Хорватія (20.09.2024 р.), Кіпр (10.01.2023 р.), Чехія (15.10.2024 р.), Данія (31.05.2024 р.), Естонія (24.05.2024 р.), Фінляндія (14.12.2022 р.), Франція (25.09.2024 р.), Німеччина (07.01.2024 р.), Греція (11.07.2023 р.), Угорщина (23.06.2024 р.), Ірландія (16.10.2024 р.), Італія (23.06.2024 р.), Латвія (11.07.2023 р.), Литва

(11.07.2023 р.), Люксембург (19.04.2024 р.), Мальта (15.12.2022 р.), Польща (14.06.2024 р.), Португалія (11.07.2023 р.), Румунія (14.10.2024 р.), Словаччина (25.10.2024 р.), Словенія (11.07.2023 р.), Іспанія (11.07.2023 р.), Швеція (11.07.2023 р.), Нідерланди (04.10.2024 р.) [301, с. 304; 304].

Незважаючи на те, що впровадження інституту викривачів в Україні відбулося дещо швидше, ніж у деяких країнах-членах ЄС, до сьогодні практика їх використання НПУ, як і іншими спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, до кінця не відпрацьована.

Більше того, є деякі аспекти, які негативним чином можуть вплинути на розвиток цього інституту. Зокрема мова йде про виплату винагород викривачам.

Наприклад, відповідно до інформації, отриманої з ІСМ ДАП, у 2023 році Вищий антикорупційний суд вперше ухвалив рішення у двох справах щодо виплати винагороди викривачам. Згідно зі ст. 130-1 Кримінального процесуального кодексу України винагорода виплачується викривачу за рахунок Державного бюджету України органами державного казначейства за процедурою безспірного списання відповідно до Порядку виконання рішень про стягнення коштів державного та місцевих бюджетів або боржників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2011 № 845.

Водночас, у зв'язку із недостатнім обсягом коштів на рахунку Казначейства, передбаченому для забезпечення виконання судових рішень та виконавчих документів, а також відсутність станом на сьогоднішній день у вищезазначеному Порядку норми щодо механізму виконання Казначейством судових рішень про виплати винагород викривачам, відповідні *виплати не були реалізовані* [305].

Така ситуація на сьогодні не витримує жодної критики, оскільки результативність функціонування інституту викривачів корупції розрахована на мотивацію громадян різного виду. Серед них чільне місце займає саме винагорода (компенсація).

Відсутність відпрацьованих механізмів виплати винагород викривачам

може призвести до негативних наслідків або протилежних очікуваним результатам. Зокрема серед таких, на наш погляд, можуть бути:

1. Виникнення корупційних схем щодо отримання коштів, які призначаються викривачам, особами, уповноваженими на прийняття відповідних рішень.

2. Винайдення механізмів та підстав для штучної невиклати винагород викривачам; їх реалізація уповноваженими особами з метою виконання вказівок щодо економії державного бюджету.

3. Втрата іміджу інституту викривачів.

4. Зниження рівня довіри до держави, яка такої, що нездатна забезпечити виплати викривачам та організувати роботу відповідних органів в уособленні спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, у тому числі НПУ.

5. Збільшення рівня корупції за рахунок неієвості стримувального механізму (інституту викривачів), який був «розпіарений» як один із основних негласних способів отримання доказової інформації про корупціонерів, що на відміну від негласних позаштатних працівників оперативних підрозділів характеризується високим ступенем анонімності і раптовістю викриття як для осіб відносно яких така інформація збирається викривачами, так і для отримувачів цієї інформації.

6. Виникнення корупційної мотивації у потенційних викривачів (на заміну мотивації щодо отримання винагороди або компенсації) **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**.

На підтвердження цих думок, доцільно вищезазначений приклад висвітлити у повному обсязі. Так, НАЗК у 2023 році для забезпечення виплати винагороди викривачам зверталось до Кабінету Міністрів України з пропозицією виділити кошти на зазначену мету з резервного фонду державного бюджету, а також вживало заходів щодо встановлення Національному агентству з питань запобігання корупції бюджетних призначень для забезпечення виплат винагороди викривачу. Проте, у 2023 році кошти виділені

не були та відповідно, виплата винагороди викривачам не здійснювалася. Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» НАЗК за бюджетною програмою за КПКВК 6331030 «Реалізація антикорупційних стратегій» передбачено видатки у сумі 15040,7 тис. грн, у тому числі 13300 тис. грн. для виплати винагороди викривачам, які повідомили про корупційне правопорушення. *Водночас, на сьогодні існують незгодженості у нормативно-правових актах, які не дають можливості здійснити НАЗК відповідні виплати.* У разі наявності законодавчих підстав після унормування зазначеного питання НАЗК матиме можливість для реалізації виплати винагороди викривачам [305].

Сам факт оприлюднення інформації в ІСМ ДАП про недієвість інституту винагород викривачам вже негативним чином впливає на мотивацію потенційних викривачів, а її незмінність на сайті з 2023 року (відсутність оновлення) свідчить про недієвість державних інституцій у сфері запобігання та протидії корупції у цілому.

Крім того, окремі показники та результати роботи суб'єктів антикорупційної діяльності дають змогу спрогнозувати високий рівень виникнення визначених вище негативних наслідків (протилежних очікуваним результатам).

Наприклад показники роботи органів прокуратури. Так, за даними ЄРДР, упродовж 2023 року за повідомленнями викривачів обліковано 32 кримінальні провадження про корупційні правопорушення, стосовно 15 правопорушень прийнято рішення про звернення до суду відповідно до п.п. 2, 3 ч.2 ст. 283 КПК України. У 2023 році за результатами досудового розслідування (з урахуванням правопорушень, облікованих у 2023 році та у минулі роки) прийнято рішення про звернення до суду стосовно 41 правопорушення, облікованого за повідомленням викривачів. Відповідно до відомостей, розміщених на Єдиному порталі повідомлень викривачів, що розпочав роботу з 06.09.2023, до Офісу Генерального прокурора надійшло 21 повідомлення щодо вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, які розглянуто по суті.

Статус викривача у жодному повідомленні не надавався у зв'язку з відсутністю достатніх правових підстав (курсив – авт.) [305].

Дещо кращою є ситуація щодо організації роботи з викривачами у 2023 році окремими суб'єктами протидії корупції, зокрема:

1. НПУ – кількість повідомлень викривачів – 16, кількість осіб викривачів – 16. Кількість відкритих проваджень за повідомленнями викривачів – 6.

2. НАБУ – направило до Національного агентства з питань запобігання корупції 17 повідомлень про здійснення досудового розслідування за участю 16 викривачів, з них у 13 кримінальних провадженнях розпочато досудове розслідування.

3. НАЗК – надійшло 124 повідомлення; дійснювало листування з 13-а особами, які, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», відповідають умовам визначення «викривач»; надійшло 45 повідомлень від органів досудового розслідування щодо розпочатих ними проваджень за повідомленнями викривачів.

4. ДБР – кількість повідомлень викривачів – 16, кількість осіб викривачів – 16. Кількість відкритих проваджень за повідомленнями викривачів – 16.

5. БЕБ – повідомлення викривачів не надходили.

6. СБУ – повідомлення від викривачів не надходили [305].

Отже організація антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ з викривачами напряду залежить від рівня фінансування цього інституту.

Водночас у світі існує кілька моделей функціонування суб'єктів протидії корупції: 1. Перша модель передбачає наявність багатоцільових антикорупційних агентств, які здійснюють ключові запобіжні функції профілактика, розслідування, повідомлення громадськості та освіта. Функція судового переслідування, як правило, залишається відокремленою. Класичними представниками зазначеної моделі виступають Гонконгська незалежна комісія по боротьбі з корупцією, а також Сингапурське бюро з розслідування корупції. Саме ці інституції асоціюються сьогодні з образом ефективного, незалежного багатоцільового органу з боротьби проти корупції. Однак, в світі існує велика

кількість інших типів антикорупційних органів [307, с. 25]. Подібні державні інституції також функціонують в таких країнах, як: Австралія – незалежна комісія по боротьбі з корупцією; Боствана – Управління по боротьбі з корупцією та економічними злочинами; Литва – Служба спеціальних розслідувань; Латвія – Бюро по запобіганню та боротьбі з корупцією; Польща – Центральне антикорупційне бюро; 2. Друга модель передбачає, що протидію корупції здійснюють виключно правоохоронні органи. Ця модель передбачає об'єднання функцій виявлення, розслідування і судового переслідування корупції в одному органі, а іноді включає функції щодо запобігання, координації та аналізу. Аналізовані правові інституції характерні для таких країн як: Норвегія – Національний орган з розслідування і судового переслідування за економічні та екологічні злочини (ОКОКРІМ); Бельгія – Центральне управління по боротьбі з корупцією; Іспанія – Спеціальна прокуратура протидії корупції та організованій злочинності; Хорватія – Управління з попередження та припинення корупції і організованої злочинності; Румунія – Національне управління по боротьбі з корупцією; Угорщина – Центральна прокуратура; Мальта – Постійна комісія по боротьбі з корупцією. 3. Третя модель передбачає наявність профілактичних закладів протидії корупції. Суб'єкти такої діяльності, як правило, поділяються на групи: а) антикорупційні координаційні ради – здійснюють розроблення, реалізацію та моніторинг стратегії боротьби з корупцією; б) органи із запобігання корупції – спеціально створені інституції у сфері протидії корупції; в) державні інститути, які сприяють запобіганню корупції, але їх основні функції не пов'язані із виконання цих завдань [308, с. 316-317.].

Тож, позитивний досвід впровадження дієвих антикорупційних механізмів можна виокремити із антикорупційної політики окремих країн.

Так, ефективним засобом протидії корупції може бути заборона громадянам України виводити фінансові активи в офшорні зони, як це практикується у Швеції та Норвегії, що сприятиме їх вкладенню у розвиток економіки України і створенню додаткових робочих місць [309, с. 68].

Вважаємо, що в умовах повномасштабної війни застосування цього механізму є більш ніж необхідним. У зв'язку з цим, потреба виникає у перегляді та зміні низки положень нормативно-правових актів, а в першу чергу – Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» 6.12.2019 № 361-IX [310; Ошибка! Источник ссылки не найден.].

У Швеції, як і у більшості Скандинавських країн, немає спеціалізованих антикорупційних органів, які контролювали б виконання антикорупційного законодавства, а основним законодавчим актом, яким передбачається покарання за неправомірне отримання винагороди службовими особами, є кримінальний кодекс Швеції [311, с. 282]. Що стосується відсутності спеціальних антикорупційних органів, то можна зазначити, що хоча Швеція не має антикорупційного агентства, проте вона має ряд органів, які можуть спільно розглядатися як такі, що виконують еквівалентну функцію. Це, перш за все, Національний антикорупційний підрозділ прокуратури (National Anti-Corruption Unit), нещодавно створена Національна антикорупційна група поліції (National Corruption Group) та давній Шведський антикорупційний інститут (Institutet Mot Mutor).о інших суб'єктів, діяльність яких спрямовується на протидію корупції, відносять Шведську асоціацію органів місцевої влади та регіонів (SKL) та Transparency International Швеція (TIS) [312]. Низький рівень сприйняття корупції у Швеції пов'язаний із давньою традицією відкритості та прозорості шведського суспільства та державних інституцій, а також суворою повагою до верховенства права. Зокрема, прозорість та відкритість уряду вважаються важливими механізмами уникнення зловживання владою та поширення корупції, особливо у поєднанні з посиленням зовнішнім контролем зі сторони громадськості та засобів масової інформації [313, с. 217]..

Норвегію зараховують до країн з низьким рівнем корупції як у державному, так і в приватному секторі.

Норвезька поліція несе відповідальність за попередження та

розслідування злочинів, а також за переслідування у кримінальних справах. Поліція Норвегії знаходиться під егідою Міністерства юстиції та поліції. Одним із його департаментів є Департамент поліції, який разом із Директоратом поліції є центральним органом поліції. Департамент поліції несе адміністративну відповідальність перед вищою прокуратурою та військово-дисциплінарним органом. Він відповідає за загальні адміністративні та інші функції. Директорат Національної поліції був створений у 2001 році в рамках важливої поточної реформи поліції. Він відповідає за загальне управління, адміністративні та стратегічні питання. Він також має під своїм прямим підпорядкуванням діяльність деяких оперативних служб (Національна служба кримінальної розвідки – NCIS – відповідає за оперативний аналіз, тоді як стратегічний аналіз є частиною власного управління; комп'ютерний сервіс поліції; мобільна служба поліції; національна поліцейська академія; Служба обладнання; ØKOKRIM) [314].

Норвезьке Національне управління з розслідування і кримінального переслідування злочинів у сфері економіки і навколишнього середовища ØKOKRIM (Økokrim) було засновано в 1989 році. До його завдань входить виявлення, проведення розслідування і кримінального переслідування у великих, складних та особливо важливих справах у сфері економіки та екології, у тому числі у справах про корупцію. З організаційної точки зору, Управління входить до Національного директорату поліції, але в окремих справах може підпорядковуватися Державній прокурорській службі. Управління було створено на базі двох незалежних інститутцій і нині є їх невідомою частиною: це водночас і спеціалізована установа поліції, і спеціалізована прокурорська служба [315, с. 103-104].

Серед причин такого низького рівня корупції частіше за все називають такі фактори: високі моральні принципи норвезьких державних службовців, їх незалежність у виконанні своїх обов'язків; наявність системи контролю у державних установах та, перш за все, прозорість норвезьких органів влади. За загальним визнанням, засоби масової інформації виконують важливу роль у

забезпеченні високого рівня прозорості, проводячи розслідування, перевірки і здійснюючи поширення інформації про будь-яку підозрілу економічну діяльність [314].

ОКОКРІМ є центральним органом з розслідування і кримінального переслідування злочинів у сфері економіки та екології і поєднує в собі функції спеціального поліцейського відомства і органу прокуратури. ОКОКРІМ має національну юрисдикцію і розслідує та доводить до суду великі, складні і серйозні справи та/або справи великого значення, пов'язані з економічними, екологічними та комп'ютерними злочинами на території Норвегії. Злочини у сфері економіки включають: тяжке шахрайство; шахрайство у сфері розміщення державних замовлень та неправомірного використання державних субсидій; порушення Закону «Про бухгалтерський облік»; порушення Закону «Про неспроможність (банкрутство)»; ухилення від сплати податків; злочини, що стосуються ринку цінних паперів; порушення Закону «Про конкуренцію»; корупція, зловживання довірою і привласнення майна; легалізація доходів від злочинної діяльності [307].

Розслідування корупційних правопорушень ОКОКРІМ здійснюється багатопрофільними слідчими групами. До складу таких груп входить: керівник групи (старший прокурор); прокурор поліції; слідчий, який пройшов підготовку у поліції; слідчий з професійними знаннями у галузі фінансів (аудитори, спеціалісти в галузі торгівлі); секретар [307]. Після набуття чинності відповідними змінами до Кримінального кодексу (2003 р) перелік оперативно-слідчих дій, що проводяться правоохоронними органами у зв'язку з розслідуванням справ про корупцію, був суттєво розширений. Так, у злочинах, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком до 3 років (розділ 276а), може бути застосований лише обмежений перелік слідчих дій. Для розслідування тяжких злочинів, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі строком до 10 років (розділ 276б), може бути застосовано повний перелік слідчих дій. Наприклад, прослуховування і перехоплення інформації, які не передбачені при розслідуванні звичайних справ про

корупцію, можуть застосовуватися тільки для розслідування справ про тяжкі корупційні злочини (Кримінально-процесуальний кодекс, розділ 216а). Інші поправки розширили повноваження слідчих з проведення арешту і утримання під вартою (розділ 172 КПК), а також обшуку і вилучення (КПК, розділ 194) [307]. До компетенції ОКОКРІМ також входить розгляд інформації, що надійшла у зв'язку з порушення Закону “Про легалізацію доходів, отриманих від злочинної діяльності”. До переліку підприємств та юридичних осіб, які зобов'язані надавати до ОКОКРІМ звіти про свою діяльність, належать фінансові інституції (банки, брокерські фірми, страхові компанії), юристи, агенти з нерухомості, аудитори, бухгалтери та особи, що здійснюють купівлю-продаж предметів розкоші і отримують готівкові суми від 40 000 норвезьких крон. ОКОКРІМ та інші поліцейські служби використовують ці звіти для проведення розвідувальних заходів під час слідчої роботи. [307].

Один із найуспішніших прикладів країн пострадянського простору, яка досягла значних успіхів у боротьбі з корупцією є Естонія (*Індекс сприйняття корупції зазначено вище – прим. автора*). Вона досягла такого результату не створюючи окремих органів. Проте тут була політична воля політиків викоринити хабарництво. Після краху радянської моделі з'явилась і можливість. Після того, як естонська мова стала офіційною, багато російськомовних мігрантів втратили свої посади і замість них прийшли молоді естонці. Це повністю зруйнувало радянські корумповані мережі. А швидке відновлення економіки дозволило дати держслужбовцям високі зарплати [316]. В Естонській Республіці обов'язок боротьби з корупцією покладається на відповідне бюро Центральної кримінальної поліції, яке входить до складу Міністерства внутрішніх справ Естонії. Бюро разом із підрозділом внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ Естонії здійснює діяльність щодо попередження корупції та виявлення осіб, які такі діяння вчиняють [317].

Сінгапурське Бюро з розслідування корупційної діяльності (БРКД) було засноване в 1952 році як незалежний орган, який здійснює функції попередження корупції і боротьби з нею. БРКД виконує такі основні функції:

отримання і розгляд скарг, у яких йдеться про підозри в корупції; розслідування випадків протизаконних дій і неправомірної поведінки службовців державних установ, які можуть бути пов'язані з корупцією; запобігання корупції шляхом вивчення практики і процедур діяльності державних установ з метою зведення до мінімуму можливостей для корумпованої діяльності. Повноваження БРКД поширюються тільки на проведення розслідування провипоршень, пов'язаних із корупцією, які стосуються хабарництва. Інші економічні злочини (наприклад, викрадання державного майна) належать до юрисдикції Департаменту з економічних справ у складі Поліції Сінгапуру. БРКД проводить розслідування правопоршень, на які поширюється Закон «Про запобігання корупції», а повноваження з кримінального переслідування зберігаються за Генеральним прокурором. Суди здійснюють відправлення правосуддя [307, с. 42-43].

Цей незалежний орган веде боротьбу з проявами корупції в державному і приватному секторах економіки Сінгапуру, перевіряє випадки зловживань серед державних чиновників і повідомляє про них відповідні органи для здійснення необхідних заходів [318, с. 111–113].

Згідно із Законом «Про запобігання корупції», на БРКД покладаються такі повноваження: 1. Право на арешт. 2. Особливі повноваження на проведення розслідування. Якщо, на думку прокурора, є справедливі підстави підозрювати, що було вчинено порушення Закону «Про запобігання корупції», він має право своєю постановою уповноважити Директора БРКД або будь-якого офіцера поліції на проведення розслідування цієї справи з використанням методів або заходів, зазначених у цій постанові. У віданні БРКД знаходиться виключно розслідування справ, пов'язаних з корупцією, у тому числі давання або отримання хабарів у Сінгапурі. БРКД розслідує злочини, передбачені Законом «Про запобігання корупції», висунення звинувачення та ухвалення вироку у справі є прерогативою відповідно Генерального прокурора і суду. Особливі повноваження, передбачені постановою, можуть включати надання доступу до інформації про будь-який банківський рахунок, а також рахунок в акціях, кредитний рахунок або будь-який інший рахунок, або будь-який сейф

для зберігання коштовностей у будь-якому банку, та є достатніми для слідчого, щоб вимагати від будь-якої особи розкриття або надання будь-яких відомостей, інформації про рахунки, видачі документів або предметів, які можуть знаходитися у межах наданих йому повноважень. Відмова будь-якої особи у наданні такої інформації, видачі предметів або документів уповноваженій особі є правопорушенням і карається штрафом у розмірі не більше 2 тис. дол. США, та/або позбавленням волі строком до одного року. 3. Слідчі дії, санкціоновані прокурором. У разі вчинення будь-якого правопорушення, передбаченого будь-яким іншим законодавством, прокурор своєю постановою надає Директорові або спеціальному слідчому БРКД усі або будь-які повноваження у зв'язку з поліцейським розслідуванням, передбачені Кримінально-процесуальним кодексом. 4. Право на обшук і вилучення. [307, с. 42-46].

Окрім розслідування справ про корупцію, другим напрямком діяльності Бюро є попередження корупції. БРКД вивчає методи роботи схильних до корупції департаментів та державних органів з метою виявлення слабких місць всередині існуючої адміністративної системи, які могли б сприяти появі корупції, хабарництва і несумлінної практики, і направляє керівникам департаментів рекомендації з ужиття заходів, спрямованих на усунення недоліків і запобігання корупції. Крім того, співробітники Бюро регулярно проводять лекції і семінари для державних службовців, особливо для тих, які взаємодіють із громадськістю у таких питаннях, як приховані аспекти корупції та методи їх подолання [307, с. 42-46].

На думку фахівців в Грузії сформовано успішну систему протидії корупції. Ця країна обрала більш радикальну стратегію протидії корупції – гранично можливе зменшення ролі держави в регулюванні суспільних процесів. Вочевидь, головною метою цих заходів була необхідність докорінно покращити інвестиційний клімат в країні, досягти бурхливого розвитку приватного сектора. Логіка цього підходу передбачала скорочення державного апарату, максимальне роздержавлення власності, реформи податкової та митної систем, створення вільних економічних зон [319]. Зокрема, досвід Грузії в боротьбі з

корупцією в державному секторі вважається унікальним і успішним, і значна кількість його аспектів може бути адаптованою і застосованою в країнах, де існують аналогічні проблеми. Звітним періодом в реформуванні структури державного управління та скорочення рівня корупції в Грузії можна вважати 2003 рік, після революції Троянд і приходу до влади нового уряду. За основу розробки стратегічних документів і нормативно–законодавчих актів був прийнятий американський, італійський, новозеландський і британський досвід боротьби з корупцією, також були запрошені консультанти та експерти таких міжнародних організацій, як Світовий банк, МВФ і USAID. Відмінною особливістю Грузинської антикорупційної моделі є відсутність спеціального незалежного органу по боротьбі з корупцією, як і окремого органу для розробки антикорупційної політики. Створена для координації та моніторингу антикорупційної діяльності у 2008 році Антикорупційна Рада Грузії під жодне з цих визначень не підходить. Рада не має ні власного штату, ні бюджету, а його члени можуть бути відкликаними урядом у будь–який час. Роль секретаріату Антикорупційної Ради виконує аналітичний департамент Міністерства юстиції Грузії, де працюють всього 16 чоловік, а очолює Раду – міністр юстиції. Антикорупційна політика Грузії реалізується на основі Антикорупційної стратегії, Плану дії і Кримінального кодексу Грузії. Стратегія концентрується на шести пріоритетних сферах: ефективний і вільний від корупції державний сектор; конкурентоспроможний і вільний від корупції приватний сектор; вдосконалення системи правосуддя; вдосконалення антикорупційного законодавства; попередження корупції та вдосконалення механізму фінансування діяльності політичних партій [320, с. 41].

Інший досвід Польщі, де у 2000 р. було утворено Центральне бюро розслідування (ЦАБ), незалежний від місцевої поліції, хоча й має свої підрозділи в кожному регіоні країни. аний орган наділений широкими повноваженнями, які зачіпають усі сфери суспільного та економічного життя і не обмежуються колом суб'єктів правопорушень. ЦАБ, крім оперативно-розшукової функції та функції кримінального розслідування, здійснює ще й

контрольну, аналітично-інформаційну, а також профілактичну та освітню діяльність. Таким чином, ЦАБ бореться із корупцією за допомогою як репресивних, так і превентивних методів. Польщі також діють і інші органи та служби, які беруть участь в реалізації спеціальних програм з боротьби з корупцією в окремих секторах економіки та суспільного життя, а також здійснюють запобігання їй. Однак запобігання корупційним проявам більшою мірою належить до сфери діяльності неурядових організацій [321, с. 147].

Досліджуючи організовану злочинність, що пов'язана корупційними правопорушеннями та транснаціональною злочинністю, неможливо оминати увагою і зарубіжні країни де боротьба з цими суспільно небезпечними діями має не аби яку ефективність. Так, в Італії питання боротьби з корупцією та організованою злочинністю перебувають у віданні Міністерства внутрішніх справ [322, с. 134]. Водночас систему багатофункціональних, спеціалізованих оперативних, слідчих та інформаційних елементів з питань протидії організованій злочинності складають Національне управління з боротьби з організованою злочинністю та мафією, окружне управління й оперативно-слідче управління з боротьби з організованою злочинністю. Тобто запобігання організованій злочинності в Італії здійснюється не лише на рівні правоохоронних органів, але й на рівні виконавчих органів, які підзвітні парламенту, що є дуже примітним та продуктивним. На даний час корупція в Італії не ліквідована, але її масштаби та характер зазнали суттєвих змін, оскільки мафіозні явища у вигляді регулярних вбивств суддів і прокурорів відійшли в минуле, а загальна атмосфера в суспільстві все-таки змінилася у кращу сторону [313, с. 217].

Особливу активність поліція демонструє в останнє десятиліття. Як приклад необхідно звернути увагу на проведені правоохоронними органами за вироком суду ряду конфіскацій. Так, тільки на Сицилії конфіскували власність мафії на 300 млн. євро. Одночасно конфісковано велику кількість акцій різних підприємств, 60 га землі і 220 будівель. Все це належало мафіозному босові з сицилійського міста Трапані Маттео Мессіна Денаро і було записано на ім'я

місцевого крупного підприємця Джузеппе Гріголі. У останні роки італійська влада конфіскувала у мафії майже 10 тис. об'єктів нерухомості. Конфісковані будівлі, як правило, передають громадським і державним організаціям, які займаються соціальною підтримкою малозабезпечених родин. Італійське правосуддя виносить суворі вироки членам злочинних співтовариств [322, с. 134].

Потрібно зазначити, що одним із чинників ефективності запобігання корупції у зарубіжних країнах є рівень відомчої (внутрішньо-системної) корупції суб'єктів правоохоронної діяльності.

Так, Н. С. Карпов і А. В. Савченко зазначають, що серед причин, які обумовлюють корупцію в правоохоронних органах Сполучених Штатів Америки, найбільш вагомими є: 1) зручна нагода; 2) політичний вплив; 3) аморальність і некультурність; 4) байдужість; 5) некерованість; 6) фрустрація; 7) ізоляція від суспільства; 8) низький професійний та освітній рівень; 9) незадовільне грошове забезпечення; 10) відсутність належного контролю та нагляду [323, с. 202].

О. Ю. Бусол до таких чинників у правоохоронних органах в Україні відносить: політичний вплив; аморальність і некультурність; незадовільне грошове забезпечення; відсутність належного контролю та нагляду. Головною з усіх причин згідно з культурологічною концепцією протидії злочинності, окремо можна виділити саме низьку культуру працівників [2].

Підсумовуючи викладене потрібно погодитися із В. Х. Ярмакі, який сверджує, що враховуючи високий рівень корупції в Україні, наявність великої кількості державних органів, створених для запобігання і протидій корупційним проявам, крім впровадження передового досвіду із запобігання та протидії корупції в зарубіжних країнах доцільно було б: По-перше, перевіряти на доброчесність не тільки суддів, а й осіб, які призначаються на посади керівників центральних органів виконавчої та місцевої влади, правоохоронних органів державного, обласного та районного рівнів; осіб, що обираються на місцевих виборах на посади керівників органів місцевого самоврядування.

Перевірку на доброчесність проводити не тільки при призначенні або обранні на посаду, а й при звільненні таких осіб з займаних посад, оскільки значна кількість сімей таких осіб збагачуються, за час перебування на посадах в державних органах та органах місцевого самоврядування; По-друге, ефективним засобом протидії корупції може бути заборона громадянам України виводити фінансові активи в офшорні зони, як це практикується у Швеції та Норвегії, що сприятиме їх вкладенню у розвиток економіки України і створенню додаткових робочих місць [309, с. 68].

Вважаємо, що в умовах повномасштабної війни застосування цього механізму є більш ніж необхідним. У зв'язку з цим, потреба виникає у перегляді і зміні низки положень нормативно-правових актів, а в першу чергу – Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» 6.12.2019 р. № 361-ІХ, у якому необхідно передбачити заборону виводити фінансові активи в офшорні зони.

У результаті дослідження зарубіжного досвіду у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами отримано наступні результати:

1. З'ясовано, що причини та умови виникнення корупції й корупційних ризиків надто різняться в Україні та у державах-світових лідерах у подоланні цього негативного явища (Данія, Фінляндія, Нова Зеландія, Норвегія та ін.).

У зв'язку з цим доцільно співставляти реальну картину (стан) криміногенної обстановки в Україні, у тому числі й найбільш впливові чинники корупції (природні й економічні ресурси країни, рівень доходів громадян та прожитковий мінімум, економічний стан, промислові зони, соціальне забезпечення, політичні та геополітичні процеси, правові системи, історичний етап оптимізації антикорупційної діяльності, науково-технічний розвиток тощо), зі схожими за такими показниками країнами, які долають більш успішно проблеми корупції у подібних чи аналогічних умовах (Грузія, Естонія,

Молдова, Польща, Словаччина, Чорногорія та ін.).

2. У результаті вивчення закордонного досвіду з'ясовано, що у світі існують кілька моделей функціонування суб'єктів протидії корупції: 1. Наявність багатоцільових антикорупційних агентств. 2. Запобігання та протидію корупції здійснюють виключно правоохоронні органи. 3. Функції запобігання та протидії корупції диференціюються, які правило, між трьома групами суб'єктів: а) антикорупційні ради – функціонально формують та спрямовують державну антикорупційну політику через розробку та реалізацію стратегій, програм, планів та ін.; б) спеціально створені суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції; в) суб'єкти, які сприяють антикорупційній діяльності, проте запобігання та протидії корупції не є їх функцією.

Встановлено, що кожна із названих моделей, яка запроваджена у економічно розвинутих і політично стабільних країнах, дають досить високий результат у протидії корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушеннями. Це означає, що ефективність функціонування моделі антикорупційної діяльності спеціально створених та/або правоохоронних органів залежить не від виду самої моделі, а від якості та ефективності функціонування антикорупційних механізмів у цілому та у діяльності таких суб'єктів зокрема. В свою чергу ефективність функціонування таких механізмів залежить в першу чергу від адекватності, реальності та ефективності державної антикорупційної політики, «політичної волі» та ін.

3. Визначено, що серед комплексних заходів, які застосовуються під час запобігання та протидії корупції у зарубіжних країнах найбільш дієвими є: а) профілактика, кінцевою метою якої є високий рівень антикорупційної культури серед працівників правоохоронних органів, державних службовців та населення, виховання патріотизму та ін.; б) контроль та управління ризик-факторами – усунення причин та умов вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень; в) державний контроль за дієвістю антикорупційних механізмів, політична підтримка, аналіз та перегляд антикорупційної політики щодо діяльності правоохоронних органів та/або

спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, державне фінансування антикорупційних інститутів та програм протидії корупції тощо;

г) залучення бізнес-орієнтованих приватних організацій та компаній, громадськості, засобів масової інформації до запобігання та протидії корупції;

д) багатоаспектне впровадження інституту викривачів в законодавство, менталітет, антикорупційну практику; його популяризація та використання;

е) спеціальні заходи розслідування корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень гласного та негласного характеру та ін.

4. Застосування компаративний аналізу дозволило виявити прогалини у законодавчому забезпеченні функціонування інституту викривачів у ряді країн-членів ЄС, які на виконання вимог Директиви ЄС «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства» від 16.12.2019 р. повинні були у термін до 17 грудня 2021 р. прийняти у межах національного законодавства окремий закон щодо захисту прав викривачів. З'ясовано, що такі закони були прийняті із значним запізненням.

Водночас в Україні окремого закону щодо захисту прав викривачів не прийнято, а норми, які регламентують правовий статус викривачів, процедуру отримання від них повідомлень, гарантії захисту та інші процедурні питання розгалуженні у різних нормативно-правових актах, які частково не узгоджуються та/або конкурують.

Використання статистичного методу (дані, отримані з ІСМ ДАП) дозволило встановити, що на сьогодні не здійснюються виплати викривачам (з 2023 р.), у зв'язку з низкою змінних бюрократичних причин: недостатній обсяг коштів на рахунку Казначейства; відсутність норми щодо механізму виконання Казначейством судових рішень про виплати винагород викривачам; неузгодженості у нормативно-правових актів та ін.

Доведено, що відсутність відпрацьованих механізмів виплати винагород викривачам може призвести до негативних наслідків або протилежних результатів у порівнянні з очікуваними від функціонування інституту викривачів. Зокрема серед таких негативних наслідків визначено:

1. Виникнення корупційних схем щодо отримання коштів, які призначаються викривачам, особами, уповноваженими на прийняття відповідних рішень.
2. Винайдення механізмів та підстав для штучної невиплати винагород викривачам; їх реалізація уповноваженими особами з метою виконання вказівок щодо економії державного бюджету.
3. Втрата іміджу інституту викривачів.
4. Зниження рівня довіри до держави, яка такої, що нездатна забезпечити виплати викривачам та організувати роботу відповідних органів в уособленні спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, у тому числі НПУ.
5. Збільшення рівня корупції за рахунок недієвості стримувального механізму (інституту викривачів), який був «розпіарений» як один із основних негласних способів отримання доказової інформації про корупціонерів, що на відміну від негласних позаштатних працівників оперативних підрозділів характеризується високим ступенем анонімності і раптовістю викриття як для осіб відносно яких така інформація збирається викривачами, так і для отримувачів цієї інформації.
6. Виникнення корупційної мотивації у потенційних викривачів (на заміну мотивації щодо отримання винагороди або компенсації).

Висновки до розділу 3

У результаті дослідження запобіжної антикорупційної діяльності НПУ, а також закордонного досвіду запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами отримано наступні результати:

1. У результаті використання методу спостереження, а також співставлення етапів підвищення та зниження одноразових винагород поліцейським з рівнем корупції серед особового складу, отримано наступні результати: 1. Виявлено зворотно пропорційну залежність рівня корупції у НПУ від рівня заробітної плати та додаткових премій, винагород, компенсацій

тощо. 2. З'ясовано, що значне підвищенні обсягу грошового забезпечення поліцейських фактично виступає одним із заходів профілактики корупції. А значне його зниження – умовою до вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень. 3. Встановлено, що зміни обсягу грошового забезпечення та премій відбувається з урахуванням індексації, застосування якої здійснюється у поєднанні з прихованими бухгалтерсько-фінансовими механізмами (схемами), які компенсують підвищення рівня заробітної плати за рахунок зниження премій. Таким чином «de iure» відбувається підвищення рівня грошового забезпечення поліцейських, а «de facto» розмір заробітної плати залишається незмінним. 4. Доведено, що уникнути підвищення корупції серед поліцейських при значному зменшенні розміру заробітної плати неможливо, у зв'язку з чим зроблено висновок, що заробітна плата як запобіжний «фактор-регулятор» рівня корупції в поліції має тільки одновекторну направленість у бік збільшення.

Водночас НПУ бере участь у розвитку духовного та культурного розвитку серед працівників поліції. До заходів, які відносяться до цієї сфери можна віднести проведення концертів, флешмобів, парадів та ін., приурочених визначним датам (День Гідності та Свободи, День Державного Прапора України, День соборності України, День героїв України, День конституції України, День незалежності України, День захисників і захисниць України, День пам'яті захисників України тощо), святкуванню подій та приурочень (День Національної поліції, День вишиванки, Покрова, День Українського козацтва та ін.); відкриття меморіалів, муралів пам'яті тощо.

2. Серед найбільш дієвих спеціально-кримінологічних заходів попередження та припинення корупційних та пов'язаних із корупцією кримінальних правопорушень як позасистемних, так і внутрішньо-системних є заходи оперативно-розшукового запобігання. Це пояснюється тим, що переростання замислу в закінчене кримінальне правопорушення може відбуватися дуже стрімко. А єдиним ефективним механізмом припинення кримінально-протиправних дій є реагування на факти вчинення таких дій.

3. Доведено, що виявлення раніше невідомого (латентного) корупційного кримінального правопорушення здійснюється як у межах оперативно-розшукового так і кримінального провадження. Виявлення корупційного кримінального правопорушення спрямована не тільки, власне, на встановлення (підтвердження чи спростування) факту його вчинення, але й на встановлення даних, необхідних для надання протиправній поведінці відповідної правової оцінки, а також на виявлення інших епізодів корупційних діянь. Виявлення таких корупційних кримінальних правопорушень відбувається на стадії їх підготовки, замаху, у момент або після вчинення, зокрема на стадії: підготовки – 17 %; замаху – 23 %; безпосереднього вчинення – 19 %; після вчинення – 41 %.

3. Опитані працівники поліції визначили, що найбільш ефективними заходами попередження та припинення корупційних кримінальних правопорушень є: спеціальні методи впливу за допомогою штатних та позаштатних працівників – 25 %; оперативні комбінації під час оперативно-розшукових заходів та/або негласних слідчих (розшукових) дій – 34 %; складання адміністративних протоколів на стадії виявлення корупційних адміністративних правопорушень, які ще не переросли у корупційні кримінальні правопорушення – 29 %; проведення службових розслідувань за фактами виявлення дисциплінарних порушень – 16 %; інше 7 %

4. З'ясовано, що причини та умови виникнення корупції й корупційних ризиків надто різняться в Україні та у державах-світових лідерах у подоланні цього негативного явища (Данія, Фінляндія, Нова Зеландія, Норвегія та ін.).

У зв'язку з цим, доцільно співставляти реальну картину (стан) криміногенної обстановки в Україні, у тому числі й найбільш впливові чинники корупції (природні й економічні ресурси країни, рівень доходів громадян та прожитковий мінімум, економічний стан, промислові зони, соціальне забезпечення, політичні та геополітичні процеси, правові системи, історичний етап оптимізації антикорупційної діяльності, науково-технічний розвиток тощо), зі схожими за такими показниками країнами, які долають більш успішно

проблеми корупції у подібних чи аналогічних умовах (Грузія, Естонія, Молдова, Польща, Словаччина, Чорногорія та ін.).

5. У результаті вивчення зарубіжного досвіду з'ясовано, що у світі існують кілька моделей функціонування суб'єктів протидії корупції:

1. Наявність багатоцільових антикорупційних агентств.
2. Запобігання та протидію корупції здійснюють виключно правоохоронні органи.
3. Функції запобігання та протидії корупції диференціюються, які правило, між трьома групами суб'єктів: а) антикорупційні ради – функціонально формують та спрямовують державну антикорупційну політику через розробку та реалізацію стратегій, програм, планів та ін.; б) спеціально створені суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції; в) суб'єкти, які сприяють антикорупційній діяльності, проте запобігання та протидії корупції не є їх функцією.

Встановлено, що кожна із названих моделей, яка запроваджена у економічно розвинутих і політично стабільних країнах, дають досить високий результат у протидії корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушеннями. Це означає, що ефективність функціонування моделі антикорупційної діяльності спеціально створених та/або правоохоронних органів залежить не від виду самої моделі, а від якості та ефективності функціонування антикорупційних механізмів у цілому та у діяльності таких суб'єктів зокрема. В свою чергу ефективність функціонування таких механізмів залежить в першу чергу від адекватності, реальності та ефективності державної антикорупційної політики, «політичної волі» та ін.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено вирішення наукового завдання, що полягало у кримінологічному пізнанні Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням з визначенням шляхів розв'язання низки теоретичних і прикладних проблем, зокрема:

1. Вивчення та систематизація сучасних дисертаційних робіт з проблем протидії корупції у різних галузях юридичних та інших наук дозволила дійти висновку, що на сьогодні відсутні комплексні монографічні дослідження Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. Поза межами наукового пошуку залишилась проблематика, яка потребує першочергового дослідження. До найбільш проблемних питань, які залишаються невирішеними, належать: поняття НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням; наукове забезпечення діяльності НПУ щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням; правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ; організація антикорупційної діяльності Національної поліції України; запобігання органами та підрозділами Національної поліції корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням; закордонний досвід запобігання правоохоронними органами корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням.

2. Доведено, що НПУ має подвійний правовий статус суб'єкта запобігання корупції: 1) загальний – як орган, що здійснює антикорупційну діяльність, реалізуючи свій статус як правоохоронного органу; 2) спеціальний – як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції. З погляду таких філософських категорій діалектики, як «загальне», «особливе» та «одиничне», повноваження НПУ співвідносяться у такий спосіб: повноваження щодо здійснення правоохоронної діяльності є загальним родовим поняттям; повноваження

здійснювати антикорупційну діяльність є особливим; повноваження спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції є одиничним. На сьогодні окремий перелік повноважень НПУ у сфері протидії корупції відсутній, а загальні та спеціальні повноваження у цій сфері не розмежовані.

3. З'ясовано, що у системі Національної поліції України функції спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції покладено на: 1) Департамент внутрішньої безпеки; 2) Департамент стратегічних розслідувань; 3) Департамент боротьби з наркозлочинністю; 4) Департамент карного розшуку; 5) Головне слідче управління; 6) Управління дідзнання. Констатовано невідповідність спеціальних повноважень, визначених у Законі України «Про запобігання корупції» повноваженням, якими наділені зазначені підрозділи. Запропоновано у системі НПУ до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, крім визначених, відносити: 1) Департамент кримінального аналізу НПУ; 2) Управління запобігання корупції НПУ.

4. Розкрито зміст та сутність таких терміносполук, як «корупційне правопорушення» та «правопорушення пов'язане із корупцією»; досліджено структурні елементи протидії корупції (запобігання корупційним та пов'язаними із корупцією правопорушенням й реагування на факти їх вчинення). Запропоновано найбільш доцільний конструктив запобігання органами та підрозділами НПУ корупційним і пов'язаним із корупцією правопорушенням: а) профілактика (виявлення й усунення причин та умов цих правопорушень); б) запобігання (встановлення осіб, які виношують намір на вчинення корупційних правопорушень, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації їх замислів); в) припинення готування чи замаху на вчинення корупційних та пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення осіб, які готуються до вчинення таких правопорушень, застосування щодо них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчений злочин).

Надано визначення поняття «Національна поліція України як суб'єкт запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням». Це система органів та підрозділів, а також посадових осіб, які, відповідно до

законодавства й у межах своїх повноважень, здійснюють внутрішньосистемні та позасистемні адміністративні, організаційні, оперативно-розшукові та інші заходи, спрямовані на профілактику корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень (виявлення й усунення причин та умов), запобігання їм (встановлення осіб, які виношують намір їх вчинити, і застосування до них запобіжних заходів з метою недопущення реалізації замислів), а також припинення (виявлення осіб, які готуються до їх учинення, застосування щодо них заходів з метою недопущення переростання підготовки в замах і закінчене кримінальне правопорушення)».

5. Визначено, що дослідження проблем діяльності НПУ як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням повинно відповідати принципам пізнання соціальних явищ, правових та інших відносин (об'єктивності, всебічності й повноти, історизму, комплексності, детермінізму, розвитку, єдності теоретичного та емпіричного, а також теорії та практики кримінології). Доведено, що його методологічна основа має ґрунтуватися на комплексному підході (для забезпечення цілісного, всебічного та системного вивчення). З'ясовано, що основу дослідження становлять методи, які визначено як сукупність прийомів, способів і засобів пізнання проблем внутрішньосистемної та позасистемної антикорупційної діяльності її органів та підрозділів щодо виявлення причин та умов корупції і їх усунення, виявлення осіб, які потенційно можуть вчинити такі правопорушення й здійснення щодо них заходів індивідуального профілактичного впливу, а також виявлення осіб, які готують чи вже вчинюють такі правопорушення і застосування до них заходів щодо недопущення та/або припинення протиправних дій.

6. Проаналізовано правове регулювання антикорупційної діяльності НПУ крізь призму двох складових: процес правотворчості (правотворчої діяльності); стан (ступінь) урегульованості правовими засобами суспільних відносин. З'ясовано, що під правовим регулюванням антикорупційної діяльності Національної поліції України потрібно розуміти: а) процес правотворчості уповноважених суб'єктів щодо врегулювання цієї (антикорупційної) діяльності

з метою впорядкування, закріплення і забезпечення правоохоронних відносин у цій сфері; б) стан (ступінь) урегульованості цієї (антикорупційної) діяльності нормами права та іншими юридичними засобами. Визначено предмет правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ.

7. Сформульовано рекомендації з удосконалення правового регулювання антикорупційної діяльності НПУ:

7.1. Надано пропозиції до змісту Антикорупційної програми Національної поліції України на 2025-2027 роки: 1) визначити мету такого змісту: «Метою Антикорупційної програми є: а) вдосконалення внутрішньої системи запобігання і протидії корупції в Національній поліції України, забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності в її органах та підрозділах; б) вдосконалення позасистемних заходів запобігання і протидії корупції органами та підрозділами Національної поліції України, а також спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції в системі Національної поліції.»; 2) визначити внутрішньо-системні та позасистемні заходи запобігання корупції: «Позасистемні заходи повинні включати загальні (щодо профілактики, запобігання та припинення корупційних і пов'язаних із корупцією правопорушень) і спеціальні заходи, що здійснюються Національною поліцією України як спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції; 3) серед внутрішньосистемних заходів визначити: а) «використання аналітичних модулів для моніторингу цін (bi.prozorro.org, clarity-project.info, asm-ua.org)»; б) «внесення змін у довіреність на представництво інтересів НПУ в суді щодо заборони відмови від позову за власною ініціативою, визнання позову або укладення мирової угоди»; в) «скасування довіреностей на представництво інтересів НПУ в суді особам, які звільнилися (припинили свої повноваження)».

7.2. Доведено, що статтю 23 Закону України «Про Національну поліцію» необхідно доповнити пунктом 16¹ такого змісту: «16¹) вживає необхідних заходів для забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їхніх близьких осіб, збереження

їхнього майна у разі надходження відповідної заяви від Голови, заступника Голови Національного агентства, а також надає засоби захисту Голові, заступнику Голови Національного агентства;».

7.3. Обґрунтовано необхідність доповнити пункт 4 Положення про Національну поліцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877, підпунктом 21¹ такого змісту: «21¹) вживає необхідних заходів для забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їхніх близьких осіб, збереження їхнього майна у разі надходження відповідної заяви від Голови, заступника Голови Національного агентства, а також надає засоби захисту Голові, заступнику Голови Національного агентства;».

7.4. Обґрунтовано необхідність видати наказ НПУ «Про забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їхніх близьких осіб» (*пропонуються авторські назви – прим. автора*), яким затвердити: 1) «Інструкцію про організацію проведення заходів забезпечення безпеки Голови, заступника Голови Національного агентства з питань запобігання корупції та їхніх близьких осіб»; 2) «Порядок видачі засобів захисту Голові, заступнику Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, їх обліку, перевірки стану збереження та повернення».

7.5. Доведено необхідність доповнення наказу Національної поліції України від 16.09.2022 № 661 «Про деякі питання діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції» у частині переліку спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, зокрема пунктом 7) такого змісту: «7) Департамент кримінального аналізу Національної поліції України» та пунктом 8) такого змісту: «8) Управління запобігання корупції Національної поліції України».

7.6. Запропоновано доповнити окремі нормативно-правові акти НПУ у частині конкретизації та функціонального розподілу повноважень у сфері запобігання та протидії корупції, зокрема: а) Положення про Департамент внутрішньої безпеки

Національної, б) Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України, в) Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України, г) Положення про Департамент боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України; д) Положення про Департамент кримінального аналізу Національної поліції України; е) Положення про Управління запобігання корупції Національної поліції України.

8. НПУ як суб'єкт загальносоціальних заходів запобігання корупції серед працівників поліції здійснює: 1) вирішення житлових проблем працівників поліції: а) виділення службового житла; б) виплата поліцейським компенсацій за оренду житла та ін.; 2) визначення розміру: а) заробітної плати; б) доплат за службу в нічний час; в) витрат на службові відрядження та ін.; 3) організацію дозвілля серед працівників поліції. НПУ також є учасником здійснення позасистемних (позавідомчих) загальносоціальних заходів запобігання корупції (культурно-просвітницькі заходи ранньої профілактики, що реалізуються серед школярів шляхом залучення до них інспекторів Служби освітньої безпеки НПУ; впровадження освітнього проекту щодо відкриття ліцеїв безпекового спрямування та національно-патріотичного виховання; проведення концертів, флешмобів, парадів тощо, приурочених до визначних дат, святкування подій та інших приурочень; відкриття меморіалів, муралів пам'яті тощо.

9. З'ясовано, що у світі існують кілька моделей функціонування суб'єктів протидії корупції: 1) наявність багатоцільових антикорупційних агентств; 2) запобігання та протидія корупції здійснюють виключно правоохоронні органи; 3) функції запобігання та протидії корупції диференціюються, як правило, між трьома групами суб'єктів: а) антикорупційні ради – функціонально формують та спрямовують державну антикорупційну політику через розробку та реалізацію стратегій, програм, планів та ін.; б) спеціально створені суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції; в) суб'єкти, які сприяють антикорупційній діяльності, проте запобігання та протидія корупції не є їхньою функцією.

Доведено, що відсутність відпрацьованих механізмів виплати винагород викривачам може призвести до негативних наслідків або протилежних

результатів порівняно з очікуваними від функціонування інституту викривачів. Зокрема серед таких негативних наслідків визначено: 1) виникнення корупційних схем щодо отримання коштів, що призначаються викривачам, особами, уповноваженими на прийняття відповідних рішень; 2) винайдення механізмів та підстав для штучної невиклати винагород викривачам; їх реалізація уповноваженими особами з метою виконання вказівок щодо економії державного бюджету; 3) втрата іміджу інституту викривачів; 4) зниження рівня довіри до держави, яка такої, що нездатна забезпечити виплати викривачам та організувати роботу відповідних органів в уособленні спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, зокрема НПУ; 5) зростання рівня корупції за рахунок неієвості стримувального механізму (інституту викривачів), який був «розпіарений» як один із основних негласних способів отримання доказової інформації про корупціонерів, що, на відміну від негласних позаштатних працівників оперативних підрозділів, характеризується високим ступенем анонімності і раптовістю викриття як для осіб, відносно яких така інформація збирається викривачами, так і для отримувачів цієї інформації; б) виникнення корупційної мотивації у потенційних викривачів (на заміну мотивації щодо отримання винагороди або компенсації).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білецький А. В. Участь громадськості у запобіганні корупційним злочинам в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 228 с.
2. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 36 с.
3. Войтович І. І. Кримінологічні засади протидії корупції у сфері воєнної безпеки : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Дніпроп. держ ун-т внутр. справ. Дніпро, 2021. 394 с.
4. Григор'єв Р. Г. Кримінологічна характеристика прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою та заходи запобігання їм в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса. Харків, 2016. 20 с.
5. Задорожний А. А. Запобігання злочинам у сфері службової діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львівський державний внутрішніх справ. Львів, 2013. 20 с.
6. Кікалішвілі М. В. Теоретико-прикладні засади формування та реалізації стратегії й тактики протидії корупційній злочинності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Університет митної справи та фінансів. Дніпро, 2021. 35 с.
7. Кривенко В. В. Кримінологічні засади запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням в органах місцевого самоврядування України : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / ПрАТ «ВНЗ Міжрег. акад. управл. персоналом». Київ, 2019. 211 с.
8. Лисенко В. О. Запобігання злочинам корупційної спрямованості у Державній кримінально-виконавчій службі України : дис. ... канд. юрид. наук :

12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2014. 246 с.

9. Мартиненко О. А. Злочини серед працівників ОВС України: їх детермінація та попередження : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2007. 40 с.

10. Мартиненко В. О. Запобігання зловживанню владою або службовим становищем, що вчиняється державними службовцями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2019. 245 с.

11. Машлякевич Д. С. Кримінологічні засади формування та реалізації стратегії запобігання і протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 16 с.

12. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. 33 с.

13. Павленко С. О. Аналіз сучасного стану наукових досліджень проблем оперативно-розшукової тактики. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (107). С. 105–122.

14. Олійник Д. О. Запобігання корупційним злочинам, що вчиняються при здійсненні митних процедур : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2018. 20 с.

15. Олійник О. М. Запобігання незаконному використанню бюджетних коштів у Збройних Силах України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. юр. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 205 с.

16. Трепак В.М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Львівськ. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2020. 481 с.

17. Шведова Г. Л. Корупція (політико-кримінологічне дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2013. 20 с.

18. Шевченко О. В. Кримінологічна характеристика та запобігання

корупційній злочинності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2012. 19 с.

19. Шемякін О. В. Протидія і запобігання корупційним злочинам у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія прокуратури України. Київ, 2013. 19 с.

20. Цитряк В. Я. Підкуп у сфері публічної службової діяльності: кримінологічне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2014. 22 с.

21. Томчук І. О. Давання хабара: кримінально-правова та кримінологічна характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2012. 22 с.

22. Биков К. Г. Кримінально-правова характеристика корупційних злочинів, пов'язаних з незаконним заволодінням майном та іншими предметами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 18 с.

23. Михайленко Д. Г. Концепція кримінально-правової протидії корупційним злочинам в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Національний університет "Одеська юридична академія". Одеса, 2018. 42 с.

24. Бондаренко О. С. Предмет злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2016. 20 с.

25. Горбачов Д. М. Співучасть у злочинах із спеціальним суб'єктом (на прикладі злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Київський університет права НАН України. Київ, 2014. 18 с.

26. Громко В. Я. Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Львівський державний університет внутрішніх

справ. Львів, 2015. 19 с.

27. Ключко В. М. Кримінально-правова характеристика злочинів, що вчиняються службовими особами професійних учасників фондового ринку України (ст. 222-1, 223-2, 232-1 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 21с.

28. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ, 2007. 20 с.

29. Кочерова Н. О. Зловживання впливом: соціальна обумовленість криміналізації та характеристика складу злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2013. 20 с.

30. Сисоєв Д. О. Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми: кримінально-правова характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 20 с.

31. Дудоров О. О. Проблемні питання кримінальної відповідальності за одержання хабара : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 1994. 23 с.

32. Плекан В. В. Кримінальна відповідальність за посередництво у наданні та (або) одержанні неправомірної вигоди : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 20 с.

33. Третьяков Д. А. Кримінальна відповідальність за пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 20 с.

34. Ярошенко О. Д. Кримінальна відповідальність за пропозицію та надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2014. 19 с.

35. Ризак Я. В. Кримінальна відповідальність за підкуп службової особи юридичної особи приватного права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2014. 20 с.

36. Овод К. К. Кримінально-правова характеристика підкупу

працівника підприємства, установи чи організації (ст. 354 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2017. 18 с.

37. Перешивко О. С. Кримінальна відповідальність за підкуп особи, яка надає публічні послуги : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 20 с.

38. Деніга О. П. Кримінально-правова кваліфікація незаконного збагачення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2015. 20 с.

39. Кочеров М. В. Відповідальність за незаконне збагачення (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2013. 20 с.

40. Бакай М. І. Імплементация положень «антикорупційних» конвенцій у вітчизняне кримінальне законодавство : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2013. 19 с.

41. Алфьоров С. М. Адміністративно-правовий механізм протидії корупції в органах внутрішніх справ: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2011. 38 с.

42. Боднарчук О. Г. Адміністративно-правові засади протидії корупції у державній кримінально-виконавчій службі України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2016. 40 с.

43. Веклич В. О. Публічна політика щодо запобігання і боротьби з корупцією в Україні (адміністративно-правові засади) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 40 с.

44. Гвоздецький В. Д. Адміністративно-правові та організаційні засади запобігання і протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 Київ, 2015. 39 с.

45. Гречанюк Р. В. Концептуальні засади адміністративної діяльності спеціалізованих антикорупційних органів України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2020. 40 с.

46. Дем'янчук Ю. В. Адміністративно-правові засади запобігання і протидії корупції у системі державної служби України : автореф. дис. ... д-ра

юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2020. 38 с.

47. Литвиненко В. І. Концепція адміністративно-правового забезпечення протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 40 с.

48. Макаренков О. Л. Правова інституціоналізація антикорупційних трансформацій органів публічної адміністрації у відкритому суспільстві : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 37 с.

49. Подоляка С. А. Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції в органах прокуратури в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 37 с.

50. Приходько А. А. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 40 с.

51. Ваньчик Ю. А. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 16 с.

52. Гедульянов В. Е. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 212 с.

53. Подоляк Е. Б. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в умовах реформування державно-владного апарату України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2017. 20 с.

54. Рум'янцев Ю. В. Концептуально-методологічні засади протидії вчиненню корупційних правопорушень службовцями органів місцевого самоврядування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 20 с.

55. Яцків І. І. Адміністративно-правові засади протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 16 с.

56. Гейц О. О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 20 с.

57. Бездольний М. Ю. Адміністративно-правові засади діяльності органів внутрішніх справ щодо протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид.

наук : 12.00.07. Харків. 2009. 20 с.

58. Вороний О. О. Служба безпеки України у системі суб'єктів протидії корупції та організованій злочинності: адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2020. 20 с.

59. Добровольський О. І. Адміністративно-правове регулювання протидії корупції в органах Державної фіскальної служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 16 с.

60. Єренко Д. В. Національне антикорупційне бюро України в механізмі запобігання корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 20 с.

61. Іванець М. Г. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в органах прокуратури : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2018. 20 с.

62. Клочко І. О. Органи прокуратури України в системі суб'єктів протидії корупції: адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2018. 20 с.

63. Савранчук С. Л. Адміністративно-правовий статус прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 18 с.

64. Мусієнко О. П. Адміністративно-правові заходи запобігання та протидії корупції в органах виконавчої влади і місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 22 с.

65. Сіренко Д. О. Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 23 с.

66. Хайдарова І. О. Адміністративно-правовий статус Вищого антикорупційного суду в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2019. 18 с.

67. Чопик Н. В. Діяльність комітетів Верховної Ради України як

складова забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2017. 16 с.

68. Яфонкін А. О. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією серед державних службовців в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2013. 20 с.

69. Глушко Є. В. Адміністративно-правове забезпечення участі громадськості у протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2015. 20 с.

70. Завгородній В. А. Адміністративно-правове регулювання взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.

71. Іванцов В. В. Адміністративно-правове регулювання залучення громадськості до заходів із запобігання корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 20 с.

72. Демків Д. М. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії спеціалізованої антикорупційної прокуратури з іншими правоохоронними органами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 20 с.

73. Ткаченко М. С. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії Національного антикорупційного бюро України з іншими правоохоронними органами : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2020. 20 с.

74. Кінаш М. М. Адміністративно-правові засади взаємодії органів внутрішніх справ з іншими правоохоронними органами щодо протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2015. 20 с.

75. Удянський М. О. Адміністративно-правові засади взаємодії правоохоронних органів у сфері протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 20 с.

76. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 21 с.

77. Гудков Д. В. Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2018. 18 с.

78. Довжанин В. М. Засоби адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2015. 14 с.

79. Пилип Я. Ю. Інституційні гарантії забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання та протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ужгород, 2016. 14 с.

80. Бовкун Є. А. Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення боротьби з корупцією в діяльності органів державної податкової служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2013. 19 с.

81. Голота Н. П. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2020. 20 с.

82. Коваленко Ю. О. Адміністративно-правовий механізм інформаційного забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 19 с.

83. Берднікова К. В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених заборон та обмежень в сфері запобігання корупції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2016. 233 с.

84. Борисова Ю. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2021. 17 с.

85. Єрмоленко І. Я. Адміністративна відповідальність працівників ОВС за вчинення корупційних правопорушень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2014. 20 с.

86. Йосифович Д. І. Адміністративна відповідальність посадових осіб органів місцевого самоврядування за корупційні злочини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2009. 20 с.

87. Панфілов О. Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2013. 22 с.

88. Терещук О. В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2000. 20 с.

89. Давидюк А. М. Правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2020. 20 с.

90. Коліуш О. Л. Корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг: адміністративно-правові засади протидії : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 15 с.

91. Конєва С. О. Звільнення з публічної служби як захід запобігання корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 16 с.

92. Лупу А. К. Адміністративно-правове забезпечення дотримання антикорупційних обмежень в публічній службі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2021. 20 с.

93. Рівчаченко С. В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 17 с.

94. Татарінцев Т. О. Докази і доказування у справах про адміністративні корупційні правопорушення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2013. 18 с.

95. Кладченко А. О. Становлення та розвиток сучасного антикорупційного законодавства України : теоретико-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Івано-Франківськ, 2018. 16 с.

96. Кушнар'юв І. В. Антикорупційна політика сучасної держави: загальнотеоретична і порівняльно-правова характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2013. 20 с.

97. Пластун М. С. Роль інституту глави держави у формуванні та

здійсненні державної антикорупційної політики: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2018. 20 с.

98. Ніжинський С. С. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану внаслідок корупційних діянь : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 16 с.

99. Бойко С. Ю. Переведення на іншу посаду та звільнення як заходи запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ, 2019. 20 с.

100. Кузьміна К. О. Правове регулювання звільнення працівників із підстав, що спрямовані на запобігання корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Дніпропетровськ, 2015. 19 с.

101. Куренда С. В. Земельно-правові засади запобігання корупції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2016. 18 с.

102. Кісіль Р.-В. В. Філософсько-правова інтерпретація корупції як форми девіантної поведінки людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12. Львів, 2014. 18 с.

103. Аркуша Л. І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2002. 19 с.

104. Довжич Є. В. Правові основи діяльності детектива Національного антикорупційного бюро України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09, 2019. 20 с.

105. Колінко І. О. Протидія підрозділами внутрішньої безпеки МВС України злочинам у сфері службової діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 20 с.

106. Мельковський О. В. Оперативно-розшукове запобігання злочинам службою внутрішньої безпеки МВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2014. 20 с.

107. Павленко С. О. Документування оперативними підрозділами

одержання неправомірної вигоди службовими особами, які займають відповідальне становище : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2014. 20 с.

108. Секереш О. Ю. Попередження, виявлення та розкриття хабарництва в системі ОВС підрозділами внутрішньої безпеки ГУБОЗ МВС України (за матеріалами Західного регіону України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2011. 20 с.

109. Суворов О. М. Взаємодія підрозділів «К» Служби безпеки України із слідчими під час виявлення й досудового розслідування корупційних злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2015. 20 с.

110. Таркан О. М. Методика розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою органу поліції : дис. ... д-ра. філос. : 081 / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, Харків, 2021. 244 с.

111. Трепак В. М. Розкриття та розслідування хабарництва, вчинюваного судами та подолання протидії засобами оперативно-розшукової діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. К., 2011. 19 с.

112. Шевчишен А. В. Проблеми доказування стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 41 с.

113. Шило А. І. Методика розслідування хабарництва в контексті нового антикорупційного законодавства України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2013. 18 с.

114. Юрчишин Ю. В. Процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Ірпінь, 2021. 20 с.

115. Розсоха К. О. Прокуратура в системі спеціалізованих антикорупційних органів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2019. 21 с.

116. Петрашко С. Я. Міжнародно-правовий механізм протидії корупції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2012. 20 с.
117. Івашук Ю. П. Політико-економічний аналіз корупційної поведінки в сучасних господарських системах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. Львів, 2015. 20 с.
118. Волошенко А. В. Державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в національній економіці : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Київ, 2018. 40 с.
119. Бавін В. В. Методи протидії корупції в системі податкових відносин : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Донецьк, 2012. 23 с.
120. Сторожев С. В. Моделювання механізмів протидії корупції в умовах невизначеності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.11. Донецьк, 2013. 20 с.
121. Сапелкін Ю. В. Корупція: сутність, умови існування, механізми протидії : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04. Київ, 2013. 16 с.
122. Кушнар'ов І. В. Політична корупція: порівняльно-політологічна концептуалізація : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02. Київ, 2018. 36 с.
123. Івасенко С. М. Запобігання та протидія корупції в правоохоронних органах: організаційно-управлінський аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
124. Костенко Д. В. Система запобігання корупції в Україні: становлення та розвиток : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2020. 20 с.
125. Новак А. М. Теоретико-методологічні засади формування та реалізації національної антикорупційної політики : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01. Дніпро, 2019. 40 с.
126. Соловійов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: теоретичний аспект : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2013. 35 с.
127. Шкуропат О. В. Антикорупційна політика у сфері земельних

відносин: історико-теоретичний аналіз : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2018. 20 с.

128. Дмитрієв Ю. В. Механізми оцінки та мінімізації корупційних ризиків у системі державного управління України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Маріуполь, 2018. 20 с.

129. Задорожний С. А. Механізми запобігання та протидії корупції в органах місцевої влади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. ІваноФранківськ, 2017. 20 с.

130. Козак В. І. Адміністративна реформа в Україні як механізм протидії корупції : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2015. 20 с.

131. Лавренюк Ю. Ф. Становлення публічного управління у сфері запобігання корупції в Україні: організаційно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Львів, 2018. 20 с.

132. Тіньков А. Л. Запобігання та протидія політичній корупції в системі державного управління України : автореф. дис. ... канд. з держ. упр. : 25.00.02 / А. Л. Тіньков ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ, 2013. 20 с.

133. Яковенко Г. Б. Удосконалення державного механізму запобігання та протидії корупції : особливості транзитивних систем : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2013. 20 с.

134. Серьогін С. С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2010. 20 с.

135. Молдован Е. С. Морально-ідеологічні засоби запобігання і протидії корупції на державній службі України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.

136. Побережний В. В. Становлення запобігання і протидії корупції в органах виконавчої влади України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2014. 20 с.

137. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам у системі

державної служби України (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.03. Київ, 2004. 20 с.

138. Паутов В. О. Протидія корупції як структурна складова національної безпеки України : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.05 / Ін-т підгот. кадрів Держ. служби зайнятості України. Київ, 2020. 233 с.

139. Швидкий Я. Ю. Механізми інституційного забезпечення протидії корупції : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.05. Київ, 2020. 20 с.

140. Вербановський В. В. Протидія корупційним ризикам в системі публічної служби : дис. ... докт. Ффлос. : 281 / Нац. ун-т «Одеська політехніка». Одеса, 2023. 243 с.

141. Дмитрова О. С. Моніторинг корупційних загроз в системі економічної безпеки банківських установ : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Черкаси, 2016. 20 с.

142. Жорж Аль Жаммал Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Харків, 2019. 20.

143. Міновський В. В. Стан наукової розробленості діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2021. № 3. С. 143–147.

144. Зозуля Є. В. Система спеціалізованих антикорупційних органів на сучасному етапі державотворення України (правові, організаційні та функціональні аспекти взаємодії). *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. Випуск 1. С. 27-36.

145. Суб'єкти у сфері запобігання та протидії корупції. Головне управління Пенсійного фонду України в Луганській області. URL: <https://www.pfu.gov.ua/lg/873-sub-yekty-u-sferi-zapobigannya-taprotidyikoruptsiyi> (дата звернення: 10.10.2024).

146. Сердюк І. А. Відповідність законодавчих дефініцій терміно-понять «норма права» та «нормативно-правовий акт» положенням сучасних теорій

норм права, правових актів і потребам юридичної практики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 105-110.

147. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4 (97). С. 181-196.

148. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

149. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

150. Міновський В.В. Понятійно-категоріальний апарат діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Випуск 5. С. 178–190.

151. Панфьоров П. І. Національна поліція України як суб'єкт запобігання кримінальним правопорушенням : дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.08 / ПРАТ «ВНЗ «Міжрег. акад. управл. персоналом» Київ, 2015. 236 с.

152. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.

153. Пчелін В. Б. Уточнення правового статусу поліції як суб'єкта запобігання та протидії корупції в Україні. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України*: зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-практ. конф. 11 квіт. 2019 р. Харків : ХНУВС, 2019. С. 209-211.

154. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-е вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

155. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В.

Авраменко та ін. Харків : Право, 2009. 584 с.

156. Парасюк В. М. Особливості правосуб'єктності юридичної особи. *Visegrad Journal on Human Rights*, 2018. № 2. С. 139-145.

157. Науково-практичний коментар до статті 91 Цивільного кодексу України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК001593#:~:text=%> (дата звернення: 10.10.2024).

158. Сердюк І. А. Основи теорії правоохоронних відносин : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2010. 196 с.

159. Колісник А.С. Спеціальна правосуб'єктність правоохоронних органів держави в секторі економічної безпеки: юридичний аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 265-268, с. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-12/64> (дата звернення: 21.10.2024).

160. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 21.10.2024).

161. Боняк В. О. Органи охорони правопорядку України в сучасному вимірі: конституційно-правовий аспект : монографія. Дніпропетровськ : ДДУВС; Ліра, 2015. 372 с.

162. Про утворення Національної поліції України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 верес. 2015 р. № 641: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text> (дата звернення: 21.10.2024).

163. Положення про Національну поліцію : затв. постановою Кабінета Міністрів України від 28 жовт. 2015 р. № 877. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248607704> (дата звернення: 10.10.2024).

164. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. М. І. Хавронюк. Київ : Ваіте, 2018. 472 с.

165. Прокопенко О. Ю., Булатін Д. О. Організаційно-штатна структура Національної поліції України як суб'єкта здійснення превентивної діяльності. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України* : зб. тез доп. учасників міжнар. наук.-

практ. конф., 11 квіт. 2019 р. Харків : ХНУВС, 2019. С. 204–206.

166. Структура Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi> (дата звернення: 10.10.2024).

167. Про деякі питання діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції в системі Національної поліції : наказ Національної поліції України від 16.09.2022 № 661. URL: <https://patrolpolice.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Nakaz-661.pdf> (дата звернення: 10.10.2024).

168. Про організацію виконання вимог антикорупційного законодавства : наказ Національної поліції України від 2 листоп.. 2018 р. № 997. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Zapobigannia_korupcii/Departament_vnutrisnoi_bezbeky/Nakaz_997_vid_02_11_2018.pdf (дата звернення: 02.10.2024).

169. Про затвердження Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : затвердж. наказом Національної поліції України від 09 листоп. 2015 р. № 83 (у редакції наказу Національної поліції України від 31.07.2019 № 765).

170. Кузик В. В. Підрозділи протидії наркозлочинності національної поліції України як суб'єкти запобігання злочинності. *Юридична наука*. 2020. № 5(107). Том 2. С. 22-30.

171. Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України : затвердж. наказом Національної поліції України від 23 жовт. 2019 р. № 1077.

172. Про затвердження Положення про Департамент карного розшуку Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 14.11.2015 № 90.

173. Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України : затвердж. наказом М-ва внутр. справ України від 20 трав. 2020 р. № 405.

174. Про затвердження Положення про слідчі підрозділи Національної поліції України : затвердж. наказом М-ва внутр. справ України від 06 лип. 2017

р. № 570.

175. Тимчишин-Чемерис Ю. В., Цьона Г. Ю. Вплив еволюційних процесів на форми грошей. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2017. № 1 (2). С. 132–138. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1\(2\)__28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2017_1(2)__28) (дата звернення: 20.09.2023).

176. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / за заг ред.. Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков. Запоріжжя :Видавничий дім «Гельветика», 2019. 588 с.

177. Бондаренко О. С. Концепція кримінально-правової протидії корупції : монографія. Суми : Сумськ. держ. ун-т, 2021. 472 с.

178. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

179. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

180. Негодченко В. О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо попередження злочинів у сучасних умовах : монографія. Дніпропетровськ : ДДУВС, 2005. 164 с.

181. Литвак О. М. Державний контроль за злочинністю (кримінологічний аспект): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2002. 38 с.

182. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Протидія злочинності та профілактика злочинів: монографія. Харків : Харків. ун-т внутр. справ, 2011. 308 с.

183. Бандурка О. М., Литвинов О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності : монографія. Харків : Ніка Нова, 2012. 318 с.

184. Литвинов О. М. Соціально-правовий механізм протидії злочинності в Україні : моногр. Харків : Вид-во Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2008. 446 с.

185. Кримінологія. Академічний курс / Кол. авторів ; за заг. ред. О. М.

Литвинова. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 588 с.

186. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3-х кн. Київ : Видавничий Дім “Ін Юре”, 2007. Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.

187. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 258 с.

188. Грібов М. Л., Черняк А. М. Протидія злочинності оперативними підрозділами правоохоронних органів: поняття та зміст. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 4 (109). С. 37-51.

189. Сердюк І. А. Інтерпретація поняття методологічний підхід у сучасній правничій науці. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 52–58.

190. Копча В. В. Методологія дослідження правового явища: поняття, структура, інструментарій. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 54-58.

191. Оборотов Ю. Н. Філософія права і методологія юриспруденції. *Проблеми філософії права*. 2003. Том 1. С. 41-43.

192. Шишка Р. Б. Організація наукових досліджень та підготовки магістерських і дисертаційних робіт : навч. посібник. Харків : Еспада, 2007. 368 с.

193. Мартинишин Г. Й. Логіко-філософські основи правозастосування : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 / Хмельницьк. ун-т управл. та права. Хмельницький, 2016. 200 с.

194. Жаровська І. М. Щодо проблем методології теорії держави і права. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 827. С. 138-141.

195. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 206 с.

196. Скакун О.Ф. Теорія держави і права : Підручник / Пер. з рос.

С. О. Буракоєський. Харків : Консум, 2001. 656 с.

197. Кельман М. С. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 33-46.

198. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права : навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.

199. Філософія права : підручник для студ. юрид. вищ. навч. заклад. / О. Г. Дпнилян, О. П. дзьобан, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данилянau Харків : Право, 2009. 208 с.

200. Шейко В. М., Кушнарeнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 5-те вид. Київ : Знання, 2006. 307 с.

201. Hervey T., Cryer R., Sokhi-Bulley B. Legal Research Methodologies in European Union & International Law: Research Notes (Part 1). *Journal of Contemporary European Research*. 2007. Volume 3. Issue 2 P. 161-165. URL: <https://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/50/53> (дата звернення: 12.05.2024).

202. Quresh S. Research Methodology in Law and Its Application to Women's Human Rights Law. *Journal of Political Studies*. 2015. Vol. 22. Issue 2, P.629-643.

203. Coomans F., Grunfeld F., Kamminga M. T. Methods of Human Rights Research: A Primer. *Human Rights Quarterly Johns Hopkins University Press*. 2010. № 1. Vol. 32. P. 179-186. URL: <https://muse.jhu.edu/article/372281> (дата звернення: 12.02.2023).

204. Козюбра М. І. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 22-32.

205. Теорія держави : підручник / Ю. А. Ведерніков та ін. 3-тє вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ : Ліра ЛТД, 2017 480 с.

206. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 142 с.

207. Велика українська кримінологічна енциклопедія. У 2 т. Т. 2: М-Я /

редкол.: В. В. Сокурєнко (голова), О. М. Бандурка (співголова) та ін. ; наук. ред. О. М. Литвинов. Харків : Факт, 2021. 870 с.

208. Кучук А. М. Основи теорії правового поліцентризму : монографія. Дніпро : Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ.; Ліра ЛТД, 2017. 312 с.

209. Скакун О. Ф. Методи, загальні (методологічні) підходи і принципи в юридичних дослідженнях. *Методологічні проблеми історико-правових досліджень* : матеріали XXIII Міжнар. історико-правової конф., 24-26 верес. 2010 р. Київ; Сімферополь : Доля, 2011. С. 19-27.

210. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

211. Костицький М. В. Філософсько-правові питання методології юридичної науки. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2011. №3. С. 13-27.

212. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 656 с.

213. Методологія та організація наукових досліджень : навч. метод. посіб. / уклад.: Гладкий С.О. 240 с. URL: http://pravo.puet.edu.ua/files/lic2016/mo_03.pdf (дата звернення: 02.09.2024).

214. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. Навч. посіб. 2-ге вид. випр. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 141 с.

215. Шевчук Р. Ще раз про діалектичний метод у правознавстві. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 11. С. 216–219.

216. Міновський В. В. Методологія наукового дослідження діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 290–295.

217. Стрельцов Є. Л. Основне завдання законодавства – регулювання чи регламентування регулювання суспільних відносин: деякі міркування. *Вісник*

Південного регіонального центру Національної академії правових наук України.
2016. № 9. С. 8–15.

218. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки, затвердж. постановою КМУ від 4 берез. 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

219. Загальна теорія права : підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. Київ : Ваіте, 2015. 392 с.

220. Сухонос В. В. Теорія держави і права : підручник. Суми : Університетська книга, 2014. 544 с.

221. Кельман М. С., Стратонов В. М. Загальна теорія права : підручник. Вид. 6-те, доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 742 с.

222. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

223. Теорія держави та права України : підручник для курсантів та студентів вищих навч. закл. / О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, О. М. Головка та ін. Харків : Майдан, 2018. 436 с.

224. Теорія держави та права : підруч. / Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін. ; за заг. ред. Є. О. Гіди. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. 576 с.

225. Заяць Н. Сутнісна характеристика правових засобів у механізмі правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право.* 2016. № 12. С. 202-205.

226. Бурятинська Н. І. Правові засоби : поняття та їх види. *Шляхи активізації інноваційної діяльності в освіті, науці, економіці* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12 квіт. 2016 р. : у 2-х т. Вінниця : ВННІЕ ТНЕУ, 2016. Т. 1. С. 190-192.

227. Міновський В.В. Правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції України. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2023. № 7. С. 301–306.

228. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20 черв. 2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

229. План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2024 рік, затверджено постановою Верховної Ради України від 6 лют. 2024 р. № 3561-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3561-20#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

230. Про затвердження Антикорупційної програми Національної поліції України на 2022–2024 роки: наказ Національної поліції України від 30 груд. 2021 р. № 1088 URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Zapobigannia_korupcii/AntiKorupciini_programy/2022/Nakaz_AP_r_na_2022-2024.pdf (дата звернення: 02.10.2024).

231. Пропозицій Національного агентства з питань запобігання корупції до антикорупційної програми Національної поліції України на 2022-2024 роки (Додаток) : затверджено наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 1 лют. 2022 р. № 63/22 URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/pogodzhennya-AKP-Natsionalnoyi-politsiyi-Ukrayiny-na-2022-2024-roky-z-propozytsiyamy.pdf> (дата звернення: 02.10.2024).

232. Таблиця оцінених корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення (Додаток 2 до звіту за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності Національної поліції України) : Звіт за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності Національної поліції України (Додаток 2 до Антикорупційної програми Національної поліції України на 2022-2024 роки). URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Zapobigannia_korupcii/AntiKorupciini_programy/2022/Nakaz_AP_r_na_2022-2024.pdf (дата звернення: 02.10.2024).

233. Методологія управління корупційними ризиками : затверджена

наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 груд. 2021 р. № 830/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

234. Аतिकорупційна програма Служби судової охорони на 2024-2026 роки : затверджена наказом Служби судової охорони від 26 квіт. 2024 р. № 141. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/sso/12006/anticor.pdf (дата звернення: 02.11.2024).

235. Конституція України від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

236. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовт. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 02.10.2024).

237. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січ. 1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 02.10.2024).

238. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 трав. 2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text (дата звернення: 02.10.2024).

239. Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією : Закон України від 16. Берез. 2005 р. N 2476-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2476-15#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

240. Конвенція Організації Об'єднаних Націй Проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 02.10.2024).

241. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16 трав. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948#Text (дата звернення: 02.10.2024).

242. Угода про створення групи держав по боротьбі з корупцією від 5 трав. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_145#Text (дата звернення: 02.10.2024).

243. Про очищення влади : Закон України від 16 верес. 2014 р. № 1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

244. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

245. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

246. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 02.10.2024).

247. Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань: Закон України від 3 листоп. 2015 р. № 743-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/743-19#Text> (дата звернення: 02.10.2024).

248. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 червня 2023 року «Про прискорення судової реформи та подолання проявів корупції у системі правосуддя» : Указ Президента України від 30 черв. 2023 р. № 359/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/359/2023#n5> (дата звернення: 02.11.2024).

249. Про Національну раду з питань антикорупційної політики: Указ Президента України від 14 жовт. 2014 р. №808/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808/2014#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

250. Питання Національної ради з питань антикорупційної політики : Указ Президента України від 25 черв. 2019 р. № 453/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207/2020#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

251. Про утворення Міжвідомчої робочої групи з питань здійснення заходів у сфері цифровізації, передбачених Державною антикорупційною програмою на 2023-2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 9 черв. 2023 р. № 585. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

252. Про затвердження Порядку проведення спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком, і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 берез. 2015 р. № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/171-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

253. Про затвердження Порядку передачі дарунків, одержаних як подарунки державі, Автономній Республіці Крим, територіальній громаді, державним або комунальним установам чи організаціям : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопт. 2011 р. № 1195. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248607704> (дата звернення: 02.11.2024).

254. Перелік актів Національної поліції України з реалізації засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції : Додаток 1 до Антикорупційної програми Національної поліції України на 2022-2024 роки. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Zapobigannia_korupcii/AntiKorupciini_programy/2022/Nakaz_AR_r_na_2022-2024.pdf (дата звернення: 02.10.2024).

255. Мельничук Р. В. Адміністративно-правове регулювання запобігання корупційним ризикам у діяльності Національної поліції України. *Юридична наука*. 2020. № 2(104). С. 258-266.

256. Шатрава С. О. Розвиток та сучасний стан правового регулювання запобігання корупції в органах Національної поліції України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 3. Том 2. С. 74-78.

257. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному

судочинстві : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3782-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 10.11.2024).

258. Юридична енциклопедія : В 6 т. / Редкол. Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Укр. енцикл., 2002. Т.4: Н – П. 720 с.

259. Управління персоналом ОВС : навч. посіб. / С. В. Петков, Л. Р. Наливайко, В. П. Столбовий та ін. ; за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : КНТ, 2010. 280 с.

260. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : рішення Нац. агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 № 126. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16> (дата звернення: 05.01.2024).

261. Віктимологія : навчальний посібник / за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Харків : Право, 2017. 308 с., с. 170-171.

262. Лукашевич С.Ю. Об'єкти запобігання злочинності та корупції. *Теорія і практика правознавства* : електронне науко метричне фахове видання Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2021. Випуск 2 (20). С. 12. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/244883> (дата звернення: 12.11.2024).

263. Міновський В.В. Організація антикорупційної діяльності Національної поліції України. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С. 245–251.

264. Головкін Б.М. Механізм запобігання корупції. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 254-260.

265. Коваленко А .В. Теоретико-прикладні засади кримінологічного забезпечення поліцейської діяльності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2020. 464с.

266. Департамент головної інспекції та дотримання прав людини. Офіційний вебпортал Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi/departament-golovnoyi-inspekciyi-ta-dotrimannya-prav-lyudini> (дата звернення: 12.11.2024).

267. Протокол оперативної наради керівництва Головного управління

Національної поліції в Дніпропетровській області від 16 лип. 2024 р. № 6537/103/01-2024. 11 с.

268. Гуцуляк М. Я. Основні напрями відомчої протидії корупційним проявам у системі Національної поліції. *Корупційна злочинність у міжнародному вимірі: форми, методи та засоби протидії* : матеріали Міжнар. круглого столу 9-10 листоп. 2017 р. Київ : НАВС, 2017. С. 107-108.

269. Хмеленко В. В. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2018. 20 с.

270. Кириченко О. В., Хмеленко В. В. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам : монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 160 с.

271. Христов О. Л. Теоретико-прикладні засади організації використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час оперативно-розшукової протидії злочинності. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 6 (20). С. 305-313. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/5039/5067> (дата звернення: 12.11.2024).

272. Кириченко О. В., Шевченко О. А. Карний розшук як суб'єкт запобігання злочинам в Україні : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 136 с.

273. Кількість заведених оперативно-розшукових справ та їх результативність : Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/1/> (дата звернення: 12.11.2024).

274. Василичук В. І. Аналітична робота підрозділів захисту економіки Національної поліції України як одна з основ протидії кримінальній корупції. *Корупційна злочинність у міжнародному вимірі: форми, методи та засоби протидії* : матеріали Міжнар. круглого столу 9-10 листоп. 2017 р. Київ : НАВС, 2017. С. 28-30.

275. Рекомендації з організації планування роботи уповноваженого

підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції.
URL: <https://nazk.gov.ua/uk/documents/28674/> (дата звернення: 12.11.2024).

276. Відомості про вжиті заходи щодо виявлення та усунення причин і умов, що сприяли вчиненню корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією : Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/1/> (дата звернення: 12.11.2024).

277. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ М-ва внутр. справ України від 7 лип..2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>: 12.11.2024).

278. Про результати анонімного опитування поліцейських територіальних підрозділів області ГУНП : Доповідна записка начальника УПІ ГУНП в Дніпропетровській області від 13.12.2024 р № 33/1-1419.

279. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лют. 2022 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.12.2024).

280. Про затвердження Порядку та умов виплати поліцейським додаткової винагороди, одноразової винагороди на період воєнного стану та особливості виплати винагороди за особливості проходження служби (навчання) під час воєнного стану (особливого періоду) : наказ МВС України від 28 листоп. 2022 р. № 775. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1514-22#n13> (дата звернення: 08.12.2024).

281. Працівники поліції мають нагоду придбати житло в кредит під 3% річних. *Досьє102*. URL: <https://dosie102.te.ua/2024/01/25/pratsivnyky-politsiji-mayut-nahodu-prydbaty-zhytlo-v-kredyt-pid-3-richnyh>(дата звернення: 08.12.2024).

282. Сокурєнко В. В. Запобігання злочинності як фундаментальна проблема теоретичної і прикладної кримінології. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 13.14. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_11_2018/pdf/1.pdf (дата звернення: 12.11.2024).

283. Кримінологія : підручник / [Б. М. Головкін, В. В. Голіна, О. В. Лисодєд та ін.]; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Харків : Право, 2020. 384 с.

284. Кримінологія: підручник/В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна. Харків: Право, 2014. 440 с.

285. Курс лекцій з кримінології : навчальний посібник / за ред. проф. І. Н. Даньшина (Загальна частина) та проф. В.В. Голіни (Особлива частина). Харків : Одиссей, 2006. 280 с.

286. Гуцул Р. Стан дослідження кримінологічних аспектів індивідуальної профілактики корисливих злочинів неповнолітніх. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. № 24. С. 119–125. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/247> (дата звернення: 11.11.2024).

287. Чекмарьова І. М. Індивідуальне запобігання у системі запобігання злочинності неповнолітніх. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 182-186.

288. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. Кримінологія : навч. посіб. Київ : Паливода А. В., 2006. 264 с.

289. Хань О. Заходи запобігання та протидії корупції в органах поліції. URL: <http://fmd.kh.ua/news/zahodi-zapobigannya-ta-protidiyi-koruptsiyi-v-organah-politsiyi.html> (дата звернення: 11.11.2024).

290. Типове положення Про уповноважений підрозділ (особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затверджено наказом НАЗК від 17 березня 2020 р. № 102/20.

291. Лазаренко С.Ж., Бабенко К.А. Базові принципи та елементи

антикорупційної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 23. С. 118–119.

292. За отримання 3 000 доларів США та вимагання 20 000 доларів США хабаря в учасників кримінального процесу судитимуть поліцейського у Тернополі. URL: https://tern.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=378594&fbclid=IwY2xjawIH3ZpleHRuA2FlbQIxMQABHSWIMavIgrcB1ZqZLmtwQTk4UVAWikSppMAxaC-w9xFlyZ0Zdbd2o1QpYQ_aem_q2X-2jqUy_t6QWMGKeAeJw (дата звернення: 16.12.2024).

293. Дьоров С. Л. Поняття та сутність оперативного пошуку злочинно-активних осіб підрозділами кримінальної поліції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 1. С. 38-41.

294. Колосков В. В. Щодо визначення понять оперативний пошук і оперативний розшук. *Актуальні проблеми взаємодії оперативних та слідчих підрозділів у протидії організованій злочинності* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 18 квіт. 2008 р. Одеса : ОДУВС, 2008. С. 27–29.

295. Черняк А.М. Пошук фактичних даних про злочини на каналі міжнародного студентського обміну. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 4. С. 103-107.

296. Албул С. В., Загнибіда В. В. Поняття та складові оперативного (ініціативного) пошуку підрозділів карного розшуку. *Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті* : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 29 листоп. 2013 р. Одеса : ОДУВС, 2013. С. 4-5.

297. Інформація про заходи, здійснені в рамках реалізації функції з виявлення та розшуку активів. Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/3/>. (дата звернення: 08.10.2024).

298. Міновський В. В. Запобігання корупційним та пов'язаним із

корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукраїнської науково-практ. конф. (м. Дніпро, 28 травня 2021 р.)*. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 125–130.

299. Гусаров С. М. Можливості впровадження в Україні ефективних сучасних зарубіжних моделей організації і діяльності органів поліції. *Police activity in Ukraine and European countries: modern standards and unification options: collective monograph*. 2021. Riga: Baltija Publishing, 2021. P. 32-56.

300. Transparency International. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 18.11.2024).

301. Христов О. Л. Зарубіжний досвід правового регулювання використання громадськості кримінальною поліцією під час протидії злочинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 1. С. 299-309.

302. Whistleblower Program. Annual Report to Congress, 2022. URL: https://www.sec.gov/files/2022_ow_ar.pdf (дата звернення: 10.03.2024).

303. European Parliament legislative resolution of 16 April 2019 on the 372 proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on the protection of persons reporting on breaches of Union law. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html?redirect#BKMD-11 (дата звернення: 4.03.2024).

304. EU Whistleblowing Monitor. URL: <https://www.whistleblowingmonitor.eu/>. (дата звернення: 08.12.2024).

305. Статистична інформація про результати роботи спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та інших державних органів. URL: <https://dap.nazk.gov.ua/kpi/info/3/>. (дата звернення: 08.12.2024).

306. Міновський В.В. Досвід окремих зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами, які здійснюють поліцейські функції. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-*

практичної конференції, м. Київ, 18–19 вересня 2024 р. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

307. Спеціалізовані інституції з боротьби проти корупції: огляд моделей. Організація економічного співробітництва і розвитку; Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи і Центральної Азії, 2007. 137 с. URL: <https://crimecor.rada.gov.ua/uploads/documents/29805.pdf> (дата звернення: 08.12.2024).

308. Іщук Д. О. Адміністративно-правовий статус спеціалізованих суб'єктів протидії корупції України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Дніпроп. Держ. ун-т внутр. справ, 2021. 404 с.

309. Ярмакі Х. П., Ярмакі В. Х. Деякі аспекти міжнародного досвіду запобігання та протидії корупції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 64-69.

310. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 груд. 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 08.12.2024).

311. Боднарчук О. Скандинавський досвід у сфері боротьби з корупцією наприкладі Швеції, Фінляндії. *Юридичний вісник*. 2014. № 2. С. 279-284.

312. Reported Corruption in Sweden Structure, risk factors and countermeasures. 2013. URL : https://www.bra.se/download/18.12caa4f91440b31239f1fed/1395400931424/2013_22_Reported_Corruption_in_Sweden.pdf (дата звернення: 19.03.2024).

313. Франков О. С. Зарубіжний досвід протидії корупції та організованій злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 7. С. 215-219. URL: http://lsej.org.ua/7_2021/56.pdf (дата звернення: 08.12.2024).

314. First Evaluation Round Evaluation Report on Norway Adopted by GRECO at its 10th Plenary Meeting (Strasbourg, 8-12 July 2002). URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c79de> (дата звернення: 08.12.2024).

315. Okokrim URL: <https://www.okokrim.no/> (дата звернення: 07.11.2024); Чібісов Д. О. Адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України : дис. ... канд.. юрид. наук : 12.00.07 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2019. 183 с.

316. Боротьба з корупцією: чого вчить досвід ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/07/3/7083870/>.

317. Фільштейн М.В. Досвід країн Прибалтики в подоланні корупції в поліцейському середовищі. *Право і суспільство*. 2015. № 6.2(2). С. 149–152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_6.

318. Шмаль Л. Сінгапурська модель протидії корупції: досвід для України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С.110-118.

319. Халковський О. М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. *Економіка та держава*. 2011. № 3. С. 104–106.

320. Паршина О. А., Паршин Ю. І. Міжнародний досвід протидії корупції. Протидія корупції: Європейський досвід для України. *Дискусійні питання застосування антикорупційного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф 15 листоп. 2019 р., Дніпро. Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С.41-45.

321. Ярмиш О., Мельник Р. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 144–155. URL : <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/6-2015/yarmysh.pdf> (дата звернення: 19.03.2024).

322. Луценко Ю. В. Національний та зарубіжний досвід боротьби з корупцією та організованою злочинністю: сучасний контекст. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2024. № 3. Том. 35. С 132-139.

323. Карпов Н. С., Савченко А. В. Протидія корупції у правоохоронних органах: американський підхід. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2004. № 4. С. 202–205.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Міновський В. В. Стан наукової розробленості діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2021. № 3. С. 143–147.

2. Міновський В. В. Методологія наукового дослідження діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Право та державне управління.* 2022. № 3. С. 290–295.

3. Міновський В. В. Організація антикорупційної діяльності Національної поліції України. *Право і суспільство.* 2023. № 6. С. 245–251.

4. Міновський В. В. Правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції України. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management).* 2023. № 7. С. 301–306.

5. Міновський В. В. Понятійно-категоріальний апарат діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2024. Випуск 5. С. 178–190.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Міновський В. В. Запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування: матеріали Всеукраїнської науково-практ. конф. (м. Дніпро, 28 травня 2021 р.).* Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 125–130.

7. Міновський В. В. Досвід окремих зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами, які здійснюють поліцейські функції. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 18–19 вересня 2024 р.* Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 136–139.

ЗВЕДЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ

опитувань 243 працівників Національної поліції України (107 слідчих та дізнавачів, 136 працівників підрозділів Департаменту внутрішньої безпеки, Департаменту стратегічних розслідувань, Департаменту боротьби з наркозлочинністю, Департаменту карного розшуку)

1.	Стаж практичної роботи: - до 3-х років - від 3 – до 5 років - від 5 – до 10 років - більше 10 років	49% 24% 19% 8%
2.	Які питання потребують першочергового вирішення щодо діяльності Національної поліції України як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням? - поняття Національної поліції як суб'єкта запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням - наукове забезпечення діяльності Національної поліції щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням - правове регулювання антикорупційної діяльності Національної поліції - організація антикорупційної діяльності Національної поліції - запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами Національної поліції - досвід зарубіжних країн у запобіганні корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням правоохоронними органами	59 % 23 % 72 % 61 % 57 % 42 %
3.	Чи зрозумілими для Вас є правовий статус та компетенція Національної поліції України щодо запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням? – так – ні - важко відповісти	32 % 65 % 3 %
4.	Чи відрізняєте Ви загальні повноваження Національної поліції України у сфері протидії корупції від її повноважень як спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції? - повністю відрізняю – частково відрізняю – не можу відрізнити	8 % 34 % 58 %
5.	Чи потребує окремого визначення на законодавчому рівні повноваження Національної поліції України як спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції? - так – ні – важко відповісти	69 % 12 % 19 %

6.	Чи вивчаєте Ви положення законопроектів, які передбачають зміни у законодавстві у сфері протидії корупції? - постійно та методично вивчаю – ознайомлююсь інколи та вибірково – ні	19 % 26 % 55 %
7.	Чи враховуєте Ви у своїй роботі, зокрема у внесенні коректив до планів заходів з протидії корупції, законодавчі зміни, які відбудуться найближчим часом у зв'язку із прийняттям законопроектів? - так - ні – зміни відбуваються дуже часто, що не дає змогу постійно та своєчасно вносити корективи до планів заходів	18 % 43 % 39 %
8.	Як ви охарактеризуєте сучасну диференціацію антикорупційних нормативно-правових актів? - перешкоджає їх стабільному вивченню та правозастосуванню - не перешкоджає вивченню та правозастосуванню - сприяє вивченню та є зручним у використанні	67 % 21 % 12 %
9.	Чи є потреба викласти антикорупційні норми права, які регулюють питання запобігання та протидії корупції, в єдиному (уніфікованому) законодавчому акті? - доцільно – недоцільно – важко відповісти	78 % 14 % 8 %
10.	Які елементи організації антикорупційної діяльності є найбільш ефективними та необхідними?: - аналіз стану запобігання корупційним та пов'язаним із корупцією правопорушенням органами та підрозділами НПУ - планування запобіжної антикорупційної діяльності органів та підрозділів НПУ - створення керованої системи виконавців здійснення антикорупційних заходів (підготовка і навчання особового складу); - розстановка сил та засобів запобіжної антикорупційної діяльності оперативних підрозділів НПУ - забезпечення взаємодії у процесі запобіжної антикорупційної діяльності між органами та підрозділами НПУ, а також з іншими суб'єктами протидії корупції - матеріально технічне забезпечення здійснення антикорупційних заходів органами та підрозділами НПУ - проведення оперативних нарад з метою забезпечення контролю виконання антикорупційних заходів та надання методичної допомоги в організації їх здійснення - оцінювання результатів роботи з урахуванням кореляційної співзалежності результативності внутрішньо-системних та позасистемних заходів запобігання корупції - інші	46 % 73 % 37 % 52 % 64 % 76 % 61 % 72 % 4 %

11.	Корупційні кримінальні правопорушення вияляються на стадії: - підготовки - замаху - безпосереднього вчинення - після вчинення	17 % 23 % 19 % 41 %
12.	Корупційні та пов'язані із корупцією правопорушення виявляються у результаті: - надходження заяв і повідомлень від громадян - надходження інформації від викривачів - особисте (безпосереднє) виявлення оперативними працівниками - отримання оперативної інформації та допомоги від гласних і негласних штатних та позаштатних працівників або громадян - проведення гласних заходів оперативного пошуку та оперативно-розшукових заходів - проведення негласних заходів оперативного пошуку та оперативно-розшукових заходів - проведення гласних слідчих (розшукових) дій - проведення негласних слідчих (розшукових) дій - проведення контрольно-ревізійних заходів - проведення комплексних відпрацювань, інспектувань, перевірок - надходження відомостей від інших правоохоронних органів - надходження матеріалів (запитів) від правоохоронних органів інших держав або міжнародних поліцейських організацій - виявлення та затримання правопорушників «на гарячому» представниками громадськості - інше	56 % 8 % 19 % 24 % 32 % 45 % 15 % 32 % 41 % 18 % 12 % 16 % 4 % 1 %
13.	Найбільш ефективними заходами попередження та припинення корупційних кримінальних правопорушень є: - спеціальні методи впливу за допомогою штатних та позаштатних працівників - оперативні комбінації під час оперативно-розшукових заходів та/або негласних слідчих (розшукових) дій - складання адміністративних протоколів на стадії виявлення корупційних адміністративних правопорушень, які ще не переросли у корупційні кримінальні правопорушення - проведення службових розслідувань за фактами виявлення дисциплінарних порушень - інше	25 % 34 % 29 % 16 % 7 %